

fehérvári

„ERDŐK A KÖZJÓÉRT”

ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁS

1971. június 28 - július 3.

Országos Erdészeti Egyesület

1972.

Az Országos Erdészeti Egyesület és
a Magyar Tudományos Akadémia
Agrártudományi Osztálya Erdészeti Bizottsága

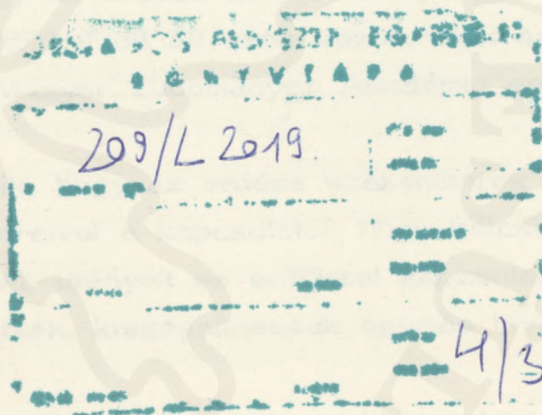
1971. június 28 - 29-én

az erdők közjóléti szerepével foglalkozó
ülésszakának

és az ezt követő tanulmányutak

beszámolója

OEE Könyvtár
ÁII.EII. 2018

Országos Erdészeti Egyesület

1972.

OEE KÖNYVTÁR
Áll. Ell. 2018

A kiadásért felelős: Mészöly Győző
Megrendelve: 1972. V. 15. Példányszám: 500
Készült rotaprint eljárással 144 oldalon 7 ábrával
Erdészeti és Faipari Egyetem Jegyzetsokszorosító Részlege
Felelős: Dr. Pankotai Gábor

E l ő s z ó

1971. június 28-29-én a Magyar Tudományos Akadémia falai között az "Erdők a közjóért" gondolat jegyében megrendezett országos tanácskozás előadásait és a vitában elhangzott hozzászólásokat adjuk most közre.

Nem szeretnénk, ha ez a rendezvény nyomtalanul merülne feledésbe, mely az erdész szakma első nyílt színvallása volt arról, hogy miként látja az erdészet társadalmi szerepét. Mondhatni fordulópontra is volt ez a tanácskozás, amikor az erdészet reprezentánsai állást foglaltak a nagy nyilvánosság előtt az erdők szerepének új értelmezése mellett, mely szerint mindinkább érvényesíteni kell az erdők közjóléti rendeltetését.

A tanácskozást az Országos Erdészeti Egyesület a Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományi Osztálya Erdészeti Bizottságával együtt rendezte, ezzel is kifejezésre juttatva, hogy az erdész társadalom a maga területén és a rendelkezésre álló eszközökkel ott áll azok között, akik az ember természeti környezetét védik a Magyar Tudományos Akadémia eszmei irányítása mellett.

A tanácskozás arról is tanuskodik, hogy az erdész szakemberek keresik a rokon munkaterületek szakembereivel a kapcsolatot, hogy kölcsönösen megismerjék egymás elképzeléseit, igényeit az erdőkkel kapcsolatban, ezáltal a közös célok eléréséhez segítsék, kiegészíthessék egymás tevékenységét.

Az előadásokon, hozzászólásokon kívül felidézzük az ülészakon láttott emlékezetes diafilm vetítéseket és a tanulságos "Erdők a közjóért" kiállítás, majd a tanácskozást követő tanulmányuton elhangzott ismertetésekkel szeretnénk feleleveníteni a hasznos kirándulás élményeit.

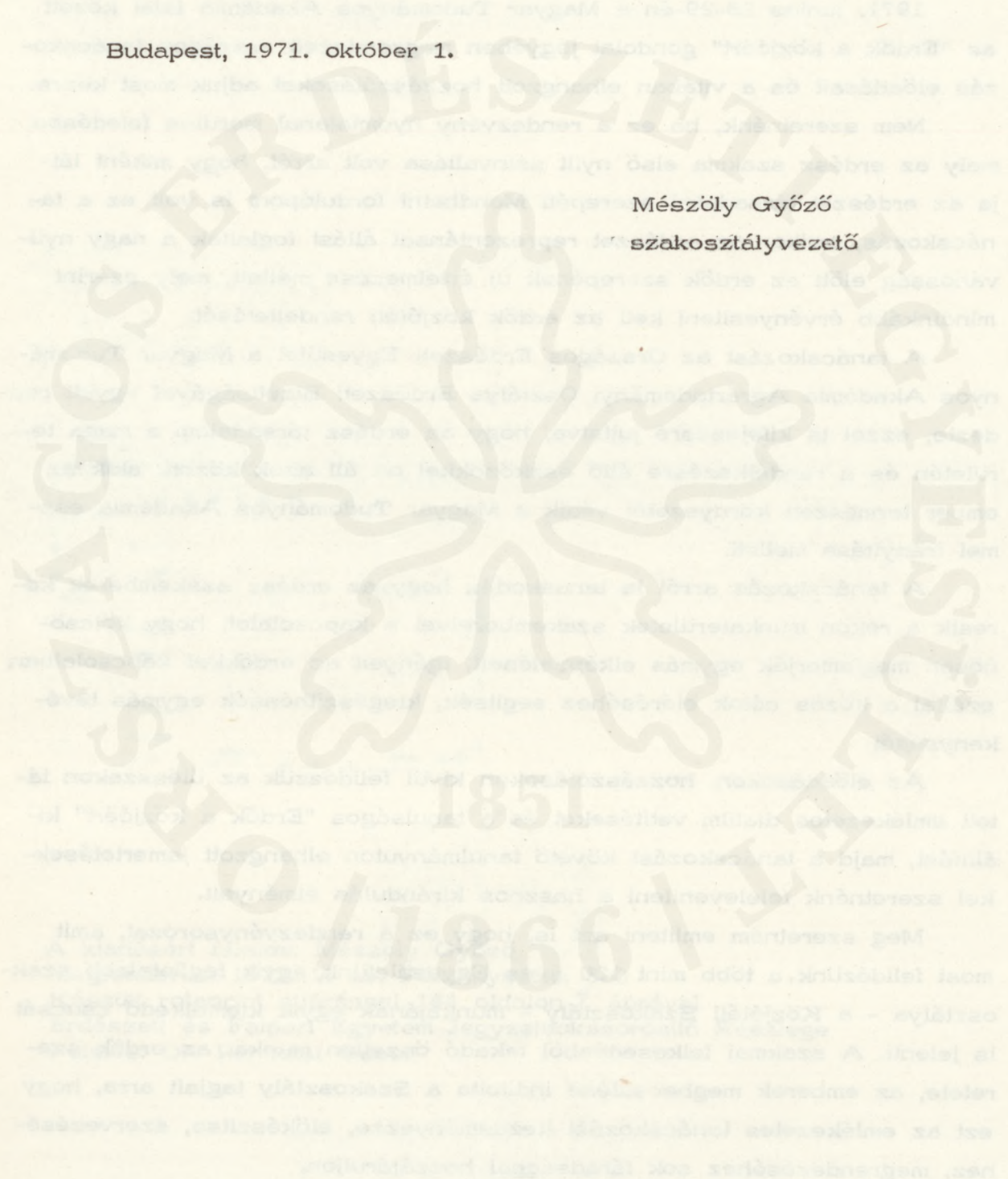
Meg szeretném említeni azt is, hogy ez a rendezvénysorozat, amit most felidézzük, a több mint 100 éves Egyesületünk egyik legfiatalabb szakosztálya - a Közjóléti Szakosztály - munkájának egyik kiemelkedő csúcspontja is jelenti. A szakmai lelkesedésből fakadó önzetlen munka, az erdők szeretete, az emberek megbecsülése indította a Szakosztály tagjait arra, hogy ezt az emlékezetes tanácskozást kezdeményezze, előkészítse, szervezéséhez, megrendezéséhez sok fáradsággal hozzájáruljon.

Az Országos Erdészeti Egyesület vezetősége adott lehetőséget arra, hogy maradandóan rögzítsük ezt a tanulságos tanácskozást és eljuttassuk mindazokhoz, akik ezen résztvettek.

Kérem fogadják szívesen.

Budapest, 1971. október 1.

Mészöly Győző
szakosztályvezető

Dr. Madas András

az Országos Erdészeti Egyesület elnökének megnyitó beszéde

..... A világ lakossága ma három és félmilliárd és 2000-ben kb 7 milliárd lesz, vagy még annál is több. A 7 milliárd ember jobban akar élni, mint ma a három és félmilliárd. A tudomány mai állása azt mutatja, hogy élelmiszerből a mainál kisebb területen is előállítható az az élelmiszer, amire akkor az emberiség számára szükség lesz. Az energiagazdálkodás területén a legutóbbi, főként az atomenergia területén végzett kutatások és felfedezések azt tanúsítják, hogy az energia is biztosítható. A nyersanyagokról a harmincas években azt mondták, hogy 50-60 esetleg 100 évig elegendő az olaj, szén és egyéb nyersanyagok. Ma egyrészt a világ területeinek alaposabb feltárása, másrészt a tengeralatti készletek, a mélyfurások azt mutatják, hogy a nyersanyag is biztosítható. Három olyan dolog van, amelyről ma már biztosan tudjuk, hogy a legnagyobb gondot fogja okozni, ez a tiszta levegő, a tiszta víz és a csend.

Mindhárom témában az erdőnek igen jelentős szerepe van. Az egész kérdés megvizsgálása, majd a kialakult gondolatok tettekre váltása három fázisban következhet be: ma a téma elindításánál tartunk. Európában ez ma a legfontosabb. Az Európai Gazdasági Bizottság főbb kérdése az emberi környezet vizsgálata, egyik legfontosabb bizottsága a fabizottság, ma az erdők szerepével kapcsolatban azzal foglalkozik, hogy mit tehetnek az erdők az emberi környezet jobbá tételében. Nálunk is a kérdés a felderítés stádiumában van, inkább a közvélemény érdeklődésének felkeltése stádiumában, mint a konkrét vizsgálatokéban.

Ezt a tudományos ülészakot, országos tanácskozást szeretnénk egy olyan forduloponttá tenni, ami elindíthatja a kérdés tudományos, műszaki, gyakorlati, szociológiai, tehát komplex feltárását.

A rendszeres vizsgálatok irányáról a következőket mondhatjuk el: meg kell vizsgálni azt, hogy milyen szerepet játszik az erdő a levegő szennyezettségének megakadályozásában, illetve a levegő tisztításában. Erről ma még semmit sem tudunk azon kívül, hogy biztosan van ilyen hatása. De hogy milyen sávok vagy milyen erdőterületek, milyen összetételben, milyen aljnövényzettel képesek a legnagyobb határfokot elérni, erre Magyarországon senki nem tud konkrét választ adni. De más országokban is most kezdődnek az ilyen jellegű vizsgálatok.

A másik ilyen téma, hogy milyen szerepet játszanak az erdők a zaj elleni küzdelemben. Ugyanazt mondhatjuk el, hogy sokat, pontosat nem tudunk erről, érezzük a hatását, de ezt is vizsgálunk kell.

Végül a víztisztasággal kapcsolatban azt mondhatjuk, hogy ez a kérdés már előrébb van, ezzel kapcsolatban már konkrét megállapítások, mérések, egyebek is történtek. Az ezzel kapcsolatos normák már részben kidolgozásra kerültek, részben vizsgálatuk folyamatban van. Ennek mértékéről csak annyit, hogy a világ legnagyobb édesvizi tórendszere, az Ót tó vidéke ma már annyira szennyezett, Kanada és az Egyesült Államok között, hogy egy tréfás megjegyzés szerint egy könnyű fajsúlyu ember siléccel át tud kelni rajta. Valójában az élet megszűnt ezekben a tavakban és a közelmúltban lehetett a szaksajtóban olvasni, hogy sok-sok milliárd dollárral megindult most egyrészt a szennyeződés megakadályozása, másrészt pedig a tó tisztaságának helyreállítása.

A harmadik témakör lesz majd a komplex intézkedések köre, amely természetesen csak a részletes vizsgálatok alapján történhet meg. Az intézkedéseknek majd nyilván magában kell foglalniuk a terhelés megállapítását, milyen erdő, milyen vízterületek, milyen terhelést bírnak el, mi engedhető meg. Ugyanez vonatkozik a zajra is. Azt hiszem azt el kell kerülni, amire Amerika nyugati részén már sor került, hogy automatikusan mérik a levegő szennyezettségét és a zajt és ha egy szintet elért, megszólalnak a légvédelmi szirénák, vagy hasonló jelzőberendezések és minden gépkocsinak meg kell állni addig, amíg a szennyezettség egy bizonyos szint alá nem süllyed. Ugy gondolom, hogy egy ilyen szintre elért szennyezettség visszaállítása sokkal több költséget jelent, mint megakadályozni azt, hogy ilyen szintig eljuthasson.

A terhelés megállapítása után kerülhet sor a fejlesztésre. Gondoljunk olyan kérdésekre is, mint az oktatás, mert ehhez az egész társadalom összefogása szükséges. Különösen meg fog nőni a természetvédelem szerepe. Lehetséges, hogy az a hivatal, amelynek ma feladata a természet védelme, nem is olyan sokára a legrangosabb intézményünk, minisztériumunk is lehet.

Érdekes az erdők szerepe ebben. A történelem során az erdők állandóan háttérbe szorultak, különösen a XIX. században. A lejtős területeket is mezőgazdasági művelés alá vonták. Valószínű, hogy a következő 30 évben megtörténik az erdőterületek visszaállítása.

A távlati tervben, ami most készül és az 1970-1985 évi időszakot öleli fel, úgy gondoljuk, hogy már szerepeltetni kell nagy súllyal ezeket a feladatokat. Reméljük, hogy ez a tanácskozás nagymértékben hozzájárul ahhoz,

hogya a távlati tervben már határozott célkitűzéseket és ezekhez rendelt anyagi eszközöket biztosíthassunk a feladatok eléréséhez. Ma nagy körvonalaiiban annyit lehetne mondani, anélkül, hogy ennek a számszerű tudományos megalapozottsága meg lenne, hogy valószínűleg Budapest körül egy nagy gyűrű, amely Pilist, Börzsönyt, Gödöllőt, a Velencei tavat, talán még Bugacot is magában foglalja, alapvetően a következő 10-20 évben a közjóléti feladatok szolgálatába lesz állítandó. De Miskolc és a Bükk, Pécs és a Mecsek, Sopron a maga környezetével, ideális adottságaival, a Balaton északi vidéke, valószínűleg olyan tájkörzetek, amelyekben legelőször lehet nagyon konkrét intézkedéseket tenni. Azonban ehhez tervek kellene, mert pénzt, beruházást, forgóeszközöket, szellemi erők összpontosítását jól megalapozott tervek, jóváhagyott tervek alapján lehet végezni.

A felszólalásos, illetve megnyitó előadásom bevezető gondolata után a zárógondolatot abban foglalnám össze, hogy ebben a feladatkörben rendkívül fontos szerepe lesz az erdészeknek. Még egyszer szeretném hangsúlyozni, komplex a feladat és minden érdekelt szervnek, minden érdekelt szakmának ebben részt kell vennie, a maga területén.

Most csak a mi területünkről beszélek és úgy gondolom, hogy mindenekelőtt a gondolkodásunkban kell világossá tenni, hogy két irányban kell az eddigi gondolatainkat továbbfejleszteni: az erdészeknek sokkal többet kell foglalkozni egy nagyon racionális és teljesen korszerűen gépesített fakitermelés megszervezésével azokban az erdőkben, amelyeknek ez a rendeltetése. Emellett sokkal többet, sokkal szélesebben kell gondolkodniuk az erdők azon területén, amelyek a szociális, közjóléti szerepet fogják betölteni, ennek a sokoldalú hasznosításához keresve mindenütt az érintkező területeket, az érintkező szaktudósokat, hozzáértőket és intézményeket. Vákuum nem lehetséges ezen a területen. Ha ezt nem mi erdészek fogjuk kezdeményezni és képviselni, akkor megteszik mások és majd meg fogják mondani nekünk erdészeknek, hogy mit kell tennünk az erdőben.

Úgy gondolom, hogy ez a téma közel áll minden erdész szívéhez, úgy vélem és meggyőződése, hogy az erdészekben meg van a teljes készség a széleskörű együttműködésre. Az erdő mindenkié, a magyar népé, mi kezelői, gondozói vagyunk az erdőnek és mindenkivel össze kell fognunk annak érdekében, hogy ez megvalósuljon.

Ezen gondolatok jegyében az országos tanácskozást megnyitóm. Felkérem dr. Keresztesi Béla elvtársat, az ERTI főigazgatóját, hogy a "Jóléti erdőgazdálkodás jellemzői" című előadását tartsa meg.

hogy a földet nemcsak az embernek, hanem az állatoknak és a növényeknek is használni kell. Az állatok számára a legelőket kell fenntartani, ahol a szarvasmarhák, juhok és egyéb állatok legelhetnek. A növények számára pedig a mezőgazdasági területeket kell megőrizni, ahol a gabona, zöldség és gyümölcs termesztésére van lehetőség.

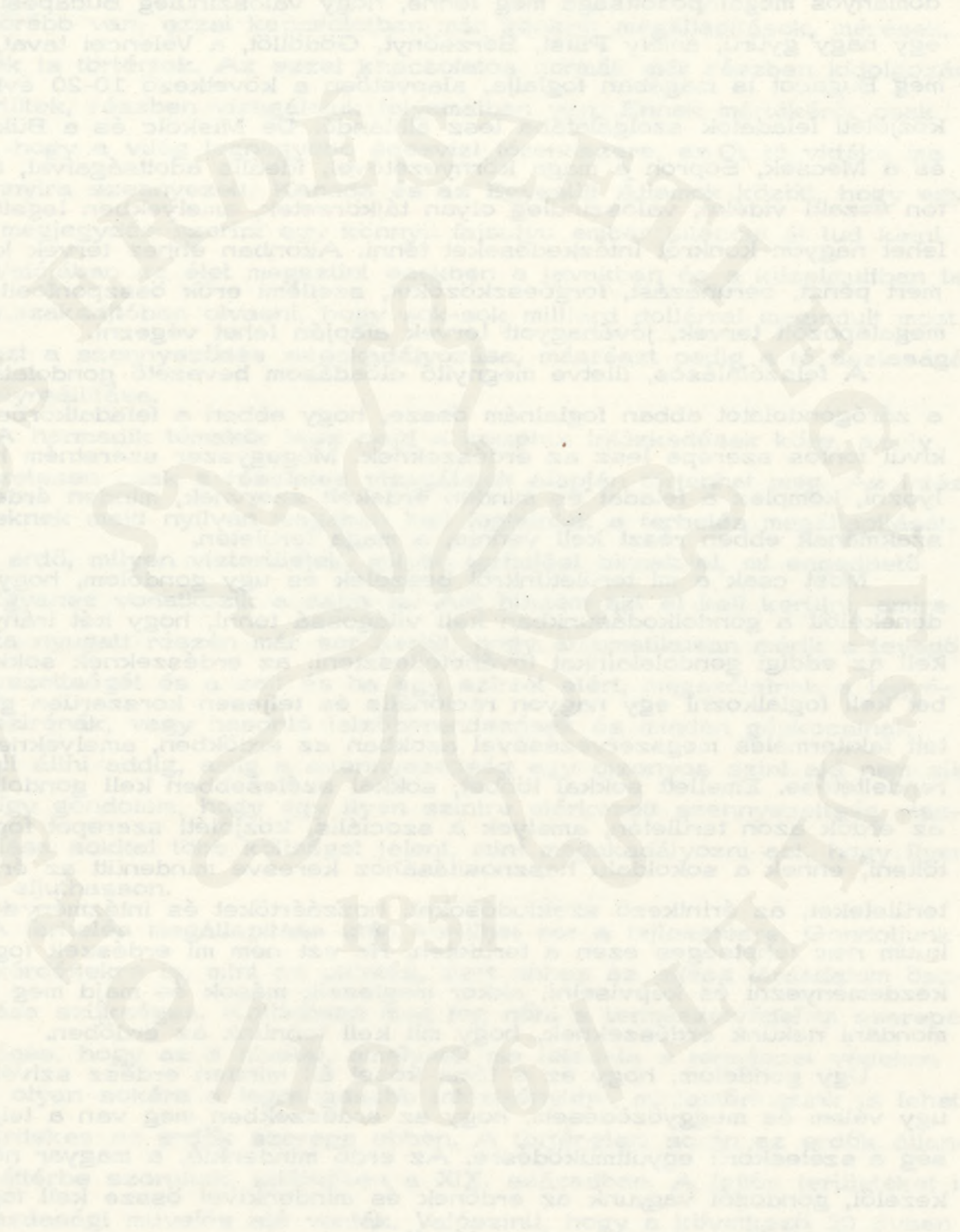
A mezőgazdaság fejlődéséhez szükséges a víz és a tápanyagok biztosítása. A víz elvezetése és a talaj termékenysége nagy szerepet játszik a jó termés elérésében. A mezőgazdasági termékek értékesítése és a piacra kerülése is fontos tényező a mezőgazdaság sikerében.

A mezőgazdaság mellett a természetvédelem is fontos szerepet játszik. A természetvédelem célja a természet eredeti állapotjának megőrzése és a károsodott területek helyreállítása. A természetvédelem érdekében a mezőgazdasági területekkel szemben is óvni kell a természetet, például a fákat meg kell őrizni a mezőgazdasági területeken.

A mezőgazdaság és a természetvédelem közötti kapcsolat fontos szerepet játszik a fenntartható mezőgazdaság elérésében. A fenntartható mezőgazdaság célja a mezőgazdasági termékek előállításának biztosítása a környezeti károsodás nélkül. A fenntartható mezőgazdaság érdekében a mezőgazdasági területekkel szemben is óvni kell a természetet, például a fákat meg kell őrizni a mezőgazdasági területeken.

A mezőgazdaság és a természetvédelem közötti kapcsolat fontos szerepet játszik a fenntartható mezőgazdaság elérésében. A fenntartható mezőgazdaság célja a mezőgazdasági termékek előállításának biztosítása a környezeti károsodás nélkül. A fenntartható mezőgazdaság érdekében a mezőgazdasági területekkel szemben is óvni kell a természetet, például a fákat meg kell őrizni a mezőgazdasági területeken.

A mezőgazdaság és a természetvédelem közötti kapcsolat fontos szerepet játszik a fenntartható mezőgazdaság elérésében. A fenntartható mezőgazdaság célja a mezőgazdasági termékek előállításának biztosítása a környezeti károsodás nélkül. A fenntartható mezőgazdaság érdekében a mezőgazdasági területekkel szemben is óvni kell a természetet, például a fákat meg kell őrizni a mezőgazdasági területeken.

Dr. Keresztesi Béla

az Erdészeti Tudományos Intézet főigazgatója

A jóléti erdőgazdálkodás jellemzői

Az erdő- és fagazdasági prognózisok az évezred végére világszerte, de nálunk is a faszükséglet megkétszereződésével számolnak. Ugyanakkor ugrásszerű szükségletnövekedés tapasztalható az erdő iránt, mint az emberi környezet természetszerű állapotban leginkább megmaradt része iránt. Az urbanizált társadalomnak az erdővel szembeni igényei az erdőgazdálkodás történetében új korszakot nyitottak, amely feltartóztathatatlanul tör előre. Ez idő szerint a jóléti erdőgazdálkodást tekinthetjük korszerűnek, amely a legnagyobb mennyiségű, legjobb minőségű fa és egyéb erdei termék tartamos és gazdaságos termelése mellett következetesen számol az erdő közjóléti és esztétikai hatásaival, az erdőt nem csupán faanyagforrásnak, hanem az ember természetes életkörnyezete egyik legfontosabb részének tekinti, s e szerint óvja, neveli és hasznosítja az egész társadalom érdekében.

Szokás a korszerű erdőgazdálkodást környezetalakító erdőgazdálkodásnak is nevezni, aláhuzva ezzel az erdőgazdálkodás kiemelkedő szerepét az egészséges, harmonikus, szép életkörnyezet fenntartásában és kialakításában, a talaj, a víz, a levegő tisztaságának megőrzésében. A utolsó 50 évben az ipar robbanásszerű fejlődése az erőgépek óriási tömegét, a vegyi anyagok hatalmas mennyiségét állította a civilizáció szolgálatába. A technikai fejlődés kihatásai ebben az 50 évben nagyobb arányúak voltak, mint az emberiség egész megelőző történetében. Ebben az időszakban az ember a bioszférát - földünk felületének vékony burkát, ahol a földi élet folyik -, a földfelszín sűrűn lakott helyein megzavarta és aggasztóan elszennyezte. Ezek a változások a bioszféra funkcionális egységei közül eddig viszonylag a legkevésbé érintették az erdei ökoszisztémákat, az erdőterületeket.

Az erdő ma egyetemleges jóléti objektum, az erdőgazdálkodásnak ezért ki kell terjednie valamennyi közjóra, amelyet az erdő nyújt. Az erdőgazdálkodás lényege ma már a biológiai, gazdasági és szociális megfontolások szintézise. Ennek érdekében az erdőművelés, az erdőhasználat, az erdőrendezés, az erdészeti műszaki tevékenység elméletét és gyakorlatát

ki kell egészíteni a jóléti erdőgazdálkodás követelményeivel. Korunk erdőgazdaságát az jellemzi, hogy az erdőkről való gondoskodás ma már nemcsak a fanyersanyag biztosítása érdekében és nemcsak azért történik, mert az erdő védi a termőtalajt, tárolja a csapadékvizet és csökkenti a levegő szennyezettségét. Az erdő gyorsan átalakuló világunkban a kulturtáj legtermészetesebb tagja, a táj arculatának legpregnansabb formálója és a városlakó ember természetes életkönyezet. A korábban csak fát termelő erdőgazdálkodás ezért alakul át jóléti erdőgazdálkodássá.

A városlakó ember számára az erdő esztétikai és egészségügyi jelentősége állandóan növekszik. Az erdőket jogosan tartják a XX. század embere megelőző egészségvédelme egyik leghatékonyabb eszközének. Az ember fokozódó szellemi megterhelése és alapvetően megváltozott életmódja egyenesen kívánja az erdőkben való tartózkodást, amelyhez a csend, a nyugalom, a természeti szépség, valamint a tiszta környezet kapcsolódik. Az erdőkben töltött pihenés ezért a szabadidő kihasználásának egyik legjelentősebb formája, a tiszta erdei környezetben aktív pihenéssel egybekapcsolt tartózkodás a legjobban segíti elő a munkaképesség gyors regenerálódását.

Az esztétikának a társadalmi szépségélményt megfogalmazó tételei az emberek szociális, politikai, erkölcsi és egyéb nézeteit tükrözik. Az erdő esztétikai értékét igazában csak a természettől elidegenült ember érezhette meg. Az erdő szépsége, nyugalma és csendje azok számára vált felbecsülhetetlen értékűvé, akik nagy iparvárosokban, zajos és szennyezett légkörben, erőteljes munka feszült ritmusában élnek.

Az erdőesztétikára vonatkozóan több nézettel találkozunk. Az egyik szerint: ha az erdő maradéktalanul megfelel gazdasági célkitűzéseinknek, akkor szép is. A másik szerint: az erdő szépsége azokból az "ornamentumokból" fakad, amelyekkel a faállományokat felékesítjük. E nézet vallói kívánatosnak tartják, hogy az erdei nyiladékok mentén egzóta fenyőkből fasorokat telpítsünk, az erdei patakokon mesterséges vizeséseket létesítsünk, stb. mintegy a fagyárnak tekintett erdő függelékéiként. Bár megfelelő helyeken ilyesmi is szóba jöhet, az esztétikai törekvéseknek általában szervesen kapcsolódnok kell az alapvető gazdasági intézkedésekhez, beavatkozásokhoz. Legértékesebb faállományainkban kifejezésre jut a természet, az emberi tevékenység és a szépség összhangja. A jól kezelt, egészséges, jó növekedésű erdők egyben valóban szépek is, kielégítik az ember szép iránti kívánságait, álmait. A mai belterjes erdőgazdálkodás korábban szinte el sem képzelhető mértékben avatkozik be az erdők természet megszabta rendjébe, életébe. Az 1957/58. gazdasági évben például az összes erdőterület 20 %-án

végeztek olyan különféle, az erdők arculatát számottevően módosító munkákat, mint véghasználati fakitermelés, vágásterület-felujítás, erdőtelepítés, tisztítás-gyérítés. Az erdész ebből kitetszően az erdők képét a gazdálkodás vitelével nagy mértékben tudja alakítani, formálni.

Itt röviden csak az erdőtáj-típusokra szeretnék kitérni. Természetes erdőtájak, jobban mondva kissé módosult természetes erdőtájak ma már csak olyan erdővidékeken találhatóak, ahol az emberi beavatkozás csekély és aránylag kevésbé változtatja meg az erdei életközösségeket. Nálunk az embernek az erdő életébe történt aktív, céltudatos beavatkozása révén ugyyszólván csak kulturerdő-tájakat találunk. Az erdőtájaknak általában 5 típusát különböztetik meg: 1/ erdőtájak nyílt térségekkel; 2/ erdőtájak félig nyílt térségekkel; 3/ tájak szétszórtan elhelyezkedő szabadon álló fákkal; 4/ vertikálisan záródott faállományok tájai; 5/ horizontálisan zárt faállományok tájai. Ezen osztályozás szerint a nyílt térségek közé tartoznak a rétek, az erdei tisztások, a szántóföldek, a vízfelületek, kopár területek stb. A félig nyílt térségekkel biró tájak az erdők és a rétek festői kombinációiból keletkező ligetes területeket ölelik fel, ahol fűborításos nyílt térségek erdőfoltokkal váltakoznak. Az egyesével elhelyezkedő, szabadon álló fákkal borított tájakon a fák koronavetülete a terület 30-60 %-át foglalja el, a talajfelszint fű borítja. Ilyenek pl. a multból ránk maradt legelőerdők, szétszórtan elhelyezkedő, alacsonyan elágazó, roppant koronájú, dus lombu fákkal. A vertikális záródású faállományok tájait különböző fafajú és koru fákból álló, többkoronaszintű faállományok alkotják. A horizontálisan zárt faállományok tájai egykoru, egykoronaszintű, zárt faállományokat foglalnak magukba. Az elsősorban közjóléti és esztétikai célokat szolgáló erdőkben súlyt kell vetni arra, hogy bennük az erdőtájak valamennyi típusa szerepeljen, kiemelten fontos az erdei tisztások jelentősége. **ILLÉS NÁNDOR** már 1899-ben a következőket írta: "Akinnek csak egy szikrányi érzéke van a szép iránt, készségesen alá kell írnia azt a kívánalmat, hogy ahol nincsenek, ott létesíteni kell tisztásokat".

A jóléti erdőgazdálkodás lényege az erdő többcélú hasznosítása. Az USA nemzeti erdeiben már több mint félévszázada így gazdálkodnak. A többcélú hasznosítást az jellemzi, hogy az erdőgazdaságpolitikai és erdészeti gazdasági kérdéseket "a legtöbb ember legnagyobb javának tartamos biztosítása" szempontjából döntenek el. A nemzeti erdőkben ennek megfelelően a gazdálkodás 5féle használati mód /fatermesztés, vizellátás, vadászat-halászat, legeltetés-takarmánytermesztés, szabad természetben való üdülés/ integritásával és egybehangolásával folyik, mindegyiket bizonyos mértékben úgy igazítják és módosítják, hogy a többi használatot ne sértse.

A többcélu hasznosítás döntő előnye az, hogy általa az erdész a gondjaira bízott erdővagyonból a lakosság szükségleteinek kielégítésére anyagi, egészségügyi és kulturális szinten egyaránt a legtöbbet nyújtja. Az erdész gondolatvilágának középpontjában ez idő szerint a fatermesztés áll és az egészen az erdőművelés uralkodik. A helyesen alkalmazott többcélu hasznosítás ezt az egyoldalúságot megszünteti, és lehetővé teszi, hogy az erdészet a lakosság jólétéhez fokozottabb mértékben hozzájáruljon.

A hazai erdőgazdálkodásban a közelmúlt években a többcélu hasznosítás megvalósítására jelntős kezdeményezések történtek. A klasszikusnak számító ötcélu hasznosítással szemben 2, illetőleg 3 célu erdőhasznosításra hoztak létre szervezeteket. A mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter 1968-ban az azonos területen működő állami erdőgazdaságok /vállalatok/ és állami vadgazdaságok /költségvetési szervek/ összevonásával állami erdő- és vadgazdaságok szervezését rendelte el. Ezeknek feladata az erdőgazdálkodás összehangolása a vadgazdálkodás érdekeivel, azonos területen korszerű erdő- és vadgazdálkodás folytatása. Ugyancsak 1968-ban a miniszter a Pilisi Állami Erdőgazdaságot, a visegrádi Állami Vadgazdaságot és a Gödöllői Erdőgazdaságból Budapest erdeit Pilisi Állami Parkerdőgazdasággá vonta össze. Az új gazdaság feladata az erdő közjóléti és kulturális szerepének, valamint a tájvédelemnek előtérbe helyezése mellett korszerű erdő- és vadgazdálkodás megvalósítása, ami valójában háromcélu hasznosítást jelent.

Magam, amint "Magyar erdők" című könyvemben részletesen kifejtettem, az egész erdőterület többcélu hasznosítását tartom célszerűnek, ami megítélésem szerint előbb-utóbb elodázhatatlan lesz. Erre fog kényszeríteni bennünket a motoros és autós turizmus gyors fejlődése. Ez idő szerint 580 ezer motorkerékpár és 240 ezer személygépkocsi van forgalomban. 1985-re a motorkerékpárok száma előreláthatóan egymillióra, a személyautók száma 1,1-1,5 millióra növekszik. Tekintettel a nyelvi nehézségre, számítani kell arra, hogy az autósok nagyon számottevő része elsősorban a hazai turizmus lehetőségeivel él majd. Az így jelentkező kirándulási és üdülési igény kielégítésére, amely főképpen az erdőterületek felé irányul, időben fel kell készülni. Az erdőterületek természeti adottságaitól, fekvésétől, utakkal való feltártságától függően azonban a többcélu hasznosítás eltérő jellegű lesz.

A többcélu hasznosítás szempontjából a hazai erdőket 3 osztályba lehet sorolni. Az első osztályba tartozhatnának az idegenforgalom és a hazai turizmus szempontjából kiemelkedő jelentőségű erdőterületek /Budapest környékének erdei, a Pilis-hegység erdei, a Balaton mellékének erdei stb./.

A második osztályba kerülhetnének a hazai turizmus szempontjából fontos erdők /Sopron, Kőszeg, Szombathely, Lillafüred környéki erdők stb./, a nagy ipari városok /Miskolc, Győr, Szeged, Pécs, Debrecen/ környékének erdei és a nagyvárosok zöldövezetei. A harmadik osztályba sorolhatnánk a helyi turisztika szempontjából jelentős erdőket, frekventált kirándulóhelyeket, stb.

A felsorolt erdőterületeknek a közjóléti igénybevétellel kapcsolatos költségeit öt forrásból lehetne biztosítani: 1/ állami költségvetésből, 2/ állami beruházásból, 3/ a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium országos erdőfenntartási alapjából, 4/ az érdekelt városok, idegenforgalmi, vendéglátóipari és közlekedési vállalatok hozzájárulásából és 5/ a lakosság által az erdőterületeken lévő különböző berendezések használatáért fizetett díjakból.

Az állami költségvetés ez idő szerint az állami erdő- és vadgazdaságok turisztikával, közjóléti funkciókkal kapcsolatos költségeit biztosítja.

Állami beruházásból biztosíthatók a felsorolt erdőterületek bővítésével kapcsolatos új erdőtelepítési, fásítási feladatok. Közérdekű új erdőtelepítésre, fásításra az állam évente 370 millió Ft beruházási hitelt biztosít, amelynek számottevő részét célszerű kifejezetten közjóléti, üdülési, esztétikai célokat szolgáló új erdőtelepítések és fásítások létesítésére költeni.

Az országos erdőfenntartási alapot a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium minden kitermelt bruttó m³ fa után befizett 120,-Ft erdőfenntartási járulékból képezi. Ez az alap fedezi az erdőfelújítási, állománynevelési, erdővédelmi költségeket. Az alapba évente mintegy 500 millió Ft folyik be, amelynek 5-10 %-át fordítják az erdők közjóléti szerepével kapcsolatos kiadásokra. Ebből létesítenek a turistaforgalom szempontjából fontos erdőkben turisztikai berendezéseket /sétautakat, padokat, esőházakat, szalonnasütő helyeket, személtárolókat, stb./, elvégzik az ilyen erdőkben a kifejezetten esztétikai, közjóléti jellegű erdőfelújításokat, arborétumokat létesítenek stb.

Feltétlenül célszerű az érdekelt városok, közlekedési, vendéglátóipari vállalatok, idegenforgalmi hivatalok bevonása az erdők közjóléti szerepével kapcsolatos kiadásokhoz való hozzájáruláshoz. Az összes ilyen célú kiadásnak mintegy 20-25 %-át indokolt, ha a felsorolt szervek abból a plusz jövedelemből biztosítják, amire éppen az erdők közjóléti szerepének kiaknázása révén tesznek szert.

A turistaforgalom által igénybevett erdőterületeken ez idő szerint a turisták csak a Bükk hegységben fizetnek díjat a Szilvássvár-Jávorkut-

Lillafüred illetve a Bükk-fennsík-Bányahegy erdőgazdasági feltáróút használatáért. 1968-ban ezekből a díjakból 170 000 Ft folyt be, amelyből az érdekelt erdőgazdaságok a sorompóőrök bérét, autóspihenők kialakítását tudták finanszírozni.

A jóléti erdőgazdálkodás előkészítő szakasza ma már lezártnak tekinthető. Ezt a szakaszt a kérdésfelvetés, a nemzetközi helyzet megismerése, a közvélemény megnyerése jellemezte. Mindezt most fel kell váltsa a jelentkező problémák jól összehangolt kutatása, a gyakorlati munkát lehetővé tevő konkrét tervek kidolgozása, valamint mind a kutatáshoz, mind a gyakorlati tevékenységhez az anyagi lehetőségek megteremtése.

A kutatás irányítását az ország legfelsőbb tudományos szerve, a Magyar Tudományos Akadémia vette kézbe. Az Akadémia távlati tudományos tervébe felvételre került "Az ember és természeti környezetének védelme" című kutatási főirány. A cím a kutatásoknak elsősorban természettudományi, ökológiai, biológiai jellegét kívánja kiemelni, a védelem fogalom nem defenzív jellegű, hanem az ember aktív alakító tevékenységét is magába foglalja. A cél tulajdonképpen az, hogy a kialakult technikai világ és a természeti környezet egyensúlyát fenntartsuk, illetve helyreállítsuk. A főirány keretében a feladatok alapvetően kétfélek: a/ alapkutatás jellegűek, ide tartozik elsősorban a korszerű ökoszisztémakutatás; b/ sürgős megoldást követelő bioszféra-szennyeződési problémák megoldása. Az erdőszet az első feladatrészben érdekelt elsősorban, ide tartozhat majd "Az erdei ökoszisztémák bioszférában betöltött szerepének vizsgálata, értékelése, védelme és javítása" elnevezésű téma, vagy "A bioszféra védelmét leginkább biztosító erdei ökoszisztémák kialakítása a Bakonyban" című téma, vagy a zöldövezeti fásítás és tájrendezés kapcsolatát vizsgáló kutatás. Mivel az egész kutatás az ember egészséges, harmonikus és esztétikus létének fenntartását és további javítását kívánja elősegíteni, természetesen kutatni kell magát az embert is. A legszebb környezet is értéktelen, ha az ember elvesztette vele a kapcsolatát. Vizsgálni kell tehát az embert is, aki az erdőbe megy üdülni, pihenni. Alapvető kérdés, mit keres a modern ember az erdőben? Az erdők jóléti berendezésekor ezt kell ugyanis szem előtt tartani. Külön problémát jelent a mai ifjúság erdővel való kapcsolatának a kérdése.

Igen jelentős a jóléti erdőgazdálkodás gyakorlati megvalósítása szempontjából a "Hazai fa nyersanyagaink termelése és felhasználása a 2000. év körül" c. tanulmány, amelynek a kidolgozását az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság kezdeményezte. A tanulmány foglalkozik majd a mezőgazdasági terület várható változásával /művelési ág változások/, az erdőfelújítás,

erdőtelepítés és fásítás várható területével, fafajösszetételével, a termelési célkitűzés változásával az erdőgazdálkodásban /az erdők többcélu hasznosítása./. Ez a tanulmány próbálja majd hosszú távlatban első ízben felvázolni a jóléti erdőgazdálkodás lehetőségeit.

Az aktuális gyakorlati feladatok megoldását nagymértékben elősegítené, ha az erdőrendezőség az erdőgazdasági üzemtervek készítése során az egész országra kiterjedő átfogó tervet dolgozna ki, elkészítené az erdők jóléti üzemtervezését. Ennek során a következő alapelveket lehetne szem előtt tartani: Az erdőket meg kell nyitni a turisták, üdülők, látogatók előtt, ugyanakkor azonban biztosítani kell, hogy a csend szigetei maradjanak. Éppen ezért el kell kerülni sok autónak az erdőbe való beengedését. A közforgalom számára megnyitott erdei utaknak is meg kell őrizni erdőgazdasági ut jellegét, rajtuk csak korlátozott sebességgel lehet haladni, ügyelve a gyalogos kirándulók, sétálók érdekeire. A látogatók célpontját képező különlegesen szép erdők, tisztások, patakok, tavak, sziklák, piknikhelyek, erdei tornapályák közelében parkoló helyeket kell létesíteni. Az autós turisták külföldi tapasztalatok szerint meglehetősen bátortalanul veszik birtokukba az erdőt, 90 %-uk a kocsitól 50 méternél messzebbre nem merészkedik. A megoldás jól kiképzett parkolóhelyek létesítése, és ezeken a gépkocsik őrzésének a biztosítása.

Ilyen parkolóterületekből kialakított hálózat lehetne a kiinduló alapja az erdők jóléti feltárásának, berendezésének. Ezek üzemeltetését vikendnapokon nyugdíjas erdészek, erdeimunkások láthatnák el. A kirándulási célpontok megközelítését a parkolóterületektől kiinduló és oda visszatérő sétautak, erdei ösvények létesítésével kell lehetővé tenni. A kirándulók figyelmét helyenként célszerű szerény jelzőtáblákkal is felhívni a természet szépségeire, figyelemre érdemes növényekre, kőzetekre, stb. Tűznek ki olyan ösvényeket is, amelyek a sétálóknak bemutatják az erdő fejlődését, növekedését a természetes felujtástól a vágásérettségi korig. SOLYMOS REZSŐ a Pilisben a Pomáz-Pilisszentkereszt-Dobogókő-Sikáros-Pilisszentlászló-Lajosforrás-Szentendre ut mentén fekvő erdőkben a kísérleti területek olyan rendszerét alakítja ki, amely a Pilis legkülönfélébb erdeiben bemutatja a fatermesztés szinte teljes folyamatát. Mind gyakrabban felmerül a lovaglőösvények létesítésének az igénye is.

Nagyon fontos kérdés a piknikhelyek kijelölése. Ennél szem előtt kell tartani a tűzvédelem, a takarítás szempontjait. Berendezésükhöz egyszerű, masszív, az erdei környezethez illő padok, asztalok, szemétkosarak alkalmasak. Alkalmas tisztásokat célszerűnek mutatkozhat játszótérnek berendezni. Ne legyen azonban ez semmiképpen sportpálya, vagy Luna-park, meg kell őrizni erdei tisztás jellegét. Nagyobb kempingeket az erdő szélén célszerű elhelyezni, közel a közművekhez és községi szolgáltatásokhoz, de be kell ezeket kapcsolni az erdei ut- és ösvényhálózatba is. Az erdei tavakat, vízfolyásokat helyes az üdülés szolgáltatába állítani, alkalmassá téve őket fürdésre, csónakázásra, vitorlázásra, horgászatra. Nagyobb erdőségekben sor kerülhet menedékházak, poharazók, éttermek építésére is, ezeknek azonban nagyon alaposan meg kell felelniük a követelményeknek. Legyenek jó minőségűek, minden luxus nélkül.

Külföldön, így pl. Romániában a használaton kívüli erdei munkásszállásokat, erdészházakat, vadászházakat turistaházaknak rendezik be, másrészt a turisztikailag előnyös helyen lévő erdészházak, munkásszállások közelében vikendházakat létesítenek a kirándulók, nyaralók számára. Ezeket a vikendházakat az erdész illetőleg családtagjai üzemeltetik. A turisztika fejlődésével ilyen megoldásokra mi is gondolhatunk, valószínűleg beválnak nálunk is. Ebben a vonatkozásban 1968-ban jelentős lépést tett a Keletbükki Állami Erdőgazdaság, amikor a jávorkuti, senyői, kókapui és szelcepusztai vadászházakat megnyitotta a nagyközönség számára. Ezeknek a vadászházaknak a vadászati főidényen kívül rossz volt a kihasználtságuk, fenntartásuk sokba került. A vadászati cél csorbát ezután sem szenved, mert a vadászati szezonban továbbra is eredeti céljukat szolgálják.

Az erdei utak évről-évre új artériákkal hálózzák be az erdőt, s rajtuk a modern erdészeti technikával együtt a turisták, kirándulók is eljuthatnak a korábban hozzá nem férhető erdőkbe. 1957-1965 között 913 km erdei utat építettünk. Ezek általában nagyon szépen és jól kivitelezett utak, kanyarulati és emelkedési viszonyaikat tekintve alkalmasak turisztikai célokra is. A meglévő egyjártu utak burkolatát számottevő forgalom esetén azonban célszerű kétirányú forgalmat lehetővé tevő szélességüvé növelni. Kisebb forgalom esetében ezenkívül feltétlenül növelni kell a burkolat vastagságát is. Az erdei uthálózat tervezésekor általában biztosítják az erdőterületen fekvő jelentős turisztikai objektumok bekötési lehetőségeit, ilyen bekötőutak építése azonban nem erdőgazdasági feladat.

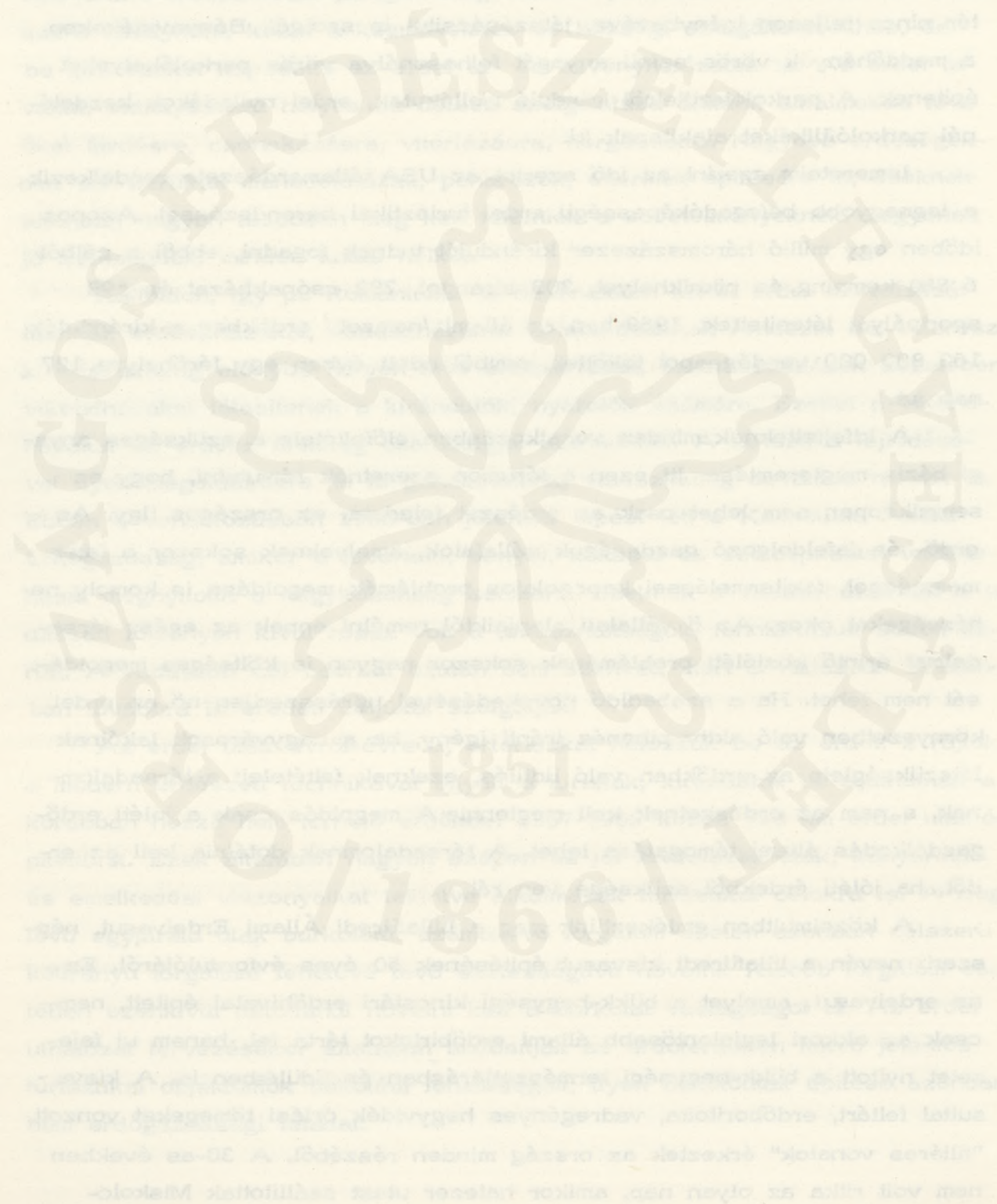
Ugyancsak nem erdészeti feladat az erdei utakhoz csatlakozó parkolóhelyek létesítése. Franciaországban azokban az erdőkben, amelyeket esős időkben is látogatnak, a parkolóhelyek feketék, vagy félaszfalt-ítatásos kivitelezésűek. Ahol pedig szép időben számolnak nagy látogatottsággal, a zöld parkolóhelyeket részesítik előnyben. Ilyenkor murva alépitményű gyep-területet hoznak létre. Ennek az az előnye is megvan, hogy ha a parkolóterület nincs teljesen igénybevéve, játszópázsit is szolgál. Bányavidékeken a meddőhányók vörös színű anyagát felhasználva vörös parkolóhelyeket építenek. A parkolóterületről kiinduló mellékutak, erdei nyiladékok kezdeténél parkolófülkéket alakítanak ki.

Ismereteim szerint ez idő szerint az USA államerdészete rendelkezik a legnagyobb befogadóképességű erdei turisztikai berendezéssel. Azonos időben egy millió háromszázezer kirándulót tudnak fogadni, ebből a célból 6 880 kemping és piknikhelyet, 303 strandot, 782 csónakházat és 198 sportpályát létesítettek. 1969-ben az állami /nemzeti/ erdőkben a kirándulók 162 800 000 vendégnapot töltöttek, amiből adott évben egy férőhelyre 127 nap jut.

A kifejtetteknek minden vonatkozásban előfeltétele a szükséges anyagi bázis megteremtése. Itt ezen a fórumon szeretnék rámutatni, hogy ez semmiképpen sem lehet csak az erdészet feladata, ez országos ügy. Az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok vállalatok, amelyeknek sokszor a fatermesztéssel, fakitermeléssel kapcsolatos problémák megoldása is komoly nehézségeket okoz. Az ő vállalati alapjaiktól remélni ennek az egész társadalmat érintő közjóléti problémának sokszor nagyon is költséges megoldását nem lehet. Ha a szabadidő növekedésével ugrásszerűen nő az erdei környezetben való aktív pihenés iránti igény, ha a nagyvárosok lakóinak létszükséglete az erdőkben való üdülés, ezeknek feltételeit a társadalomnak, s nem az erdészetnek kell megtennie. A megoldás csak a jóléti erdőgazdálkodás állami támogatása lehet. A társadalomnak dotálnia kell az erdőt, ha jóléti érdekből szüksége van rá!

A közelmúltban emlékeztünk meg a Lillafüredi Állami Erdeivasut, népszerű nevén a lillafüredi kisvasut építésének 50 éves évfordulójáról. Ez az erdeivasut, amelyet a bükk-hegységi kincstári erdőhivatal épített, nemcsak az akkori legjelentősebb állami erdőbirtokot tárta fel, hanem új fejezetet nyitott a bükk-hegységi természetjárásban és üdülésben is. A kisvasuttal feltárt, erdőborította, vadregényes hegyvidék óriási tömegeket vonzott, "filléres vonatok" érkeztek az ország minden részéből. A 30-as években nem volt ritka az olyan nap, amikor hatezer utast szállítottak Miskolc-

Lillafüred között. Érdeemes erre rámutatni most, amikor tömegjelenséggé kezd válni az erdei turizmus, üdülés. Gyakran vannak aggályaink, meg tudunk-e az ezzel kapcsolatos feladatokkal birkózni. Az 50 éves lillafüredi példa nagyon biztató.

Dr. Madas László
a Pilisi Áll. Parkerdőgazdaság igazgatója

A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság feladatai

1895 nyarán, egy kirándulás emelkedett hangulata arra indította Prokó Géza pilisszentkereszti közalapítványi erdészt, hogy a Dobogókő tetején fekvő telkét odaajándékozza a Magyar Turista Egyesületnek abból a célból, hogy menedékházat építsenek rajta. Egyetlen kikötése volt csupán, hogy a házat Eötvös Lorántról nevezzék el. - 1898 májusában avatták fel a kis faházat - mely még ma is épen megvan - és adták át a magyar turizmusnak. - 1900-ból származó feljegyzések szerint, abban az évben közel ezer turista látogatta meg Dobogókőt - ez a szám az akkori körülmények között olyan nagy volt, hogy még a legvérmesebb reményeket is messze felülmulta.

Az elmúlt háromnegyed évszázad alatt a kis faház köré hatalmas üdülőtelep épült, amelyben ma már naponta több ezer kiránduló, üdülővendég és természetjáró fordul meg, gyönyörködve az elébetáruló pompás panorámában, élvezve az öreg bükkösök csendjét és árnyékát, a közben felnőtt fenyvesek jó levegőjét. Maga a Pilis pedig 30000 hektáros erdőséggel teljes egészében a közjó szolgálatában áll.

Nézzük meg közelebbről mit is jelent az erdész számára a közjó szolgálata. - A hagyományos erdőgazdálkodás - mely a maggyűjtésnél kezdődik, majd a mag elvetésével és kikelt csemeték ápolásával, a felcseperedő állomány több évtizedig tartó nevelésével folytatódik és az érett fák levágásáig tart - egy zárt ciklusú termelési folyamatot képvisel. Ezt a folyamatot az erdész szaktársadalom a maga szakképzettségével, a rendelkezésre álló technikai felszereltséggel többé kevésbé külső segítség nélkül maga elvégzi, és mivel munkaterülete a településektől távol fekszik, ezért az évszázadok során egy bizonyos visszavonultság, zárkózottság vált az erdész szakma jellemzőjévé. Ha ehhez még hozzáveszünk bizonyos erdőőri feladatokat, melyek a társadalmi tulajdon védelméből és az erdőben "illetéktelenül kóborló" egyéneknek a nyilvános utakra történő tereléséből állt, akkor körülbelül kialakul az erdész magatartásának és beállítottóságának a körülményekből és kötelességekből adódó jellege. És most meghirdetjük a közjóléti erdőgazdálkodást, melyben tágranyitjuk a kapukat, lekasztjuk a tilalomtáblákat és mindenkit vendégbarátsággal fogadunk,

aki üdülést, pihenést, kikapcsolódást jószándékkal keresve, jelenik meg az erdőben: az erdőőr szerepét a házigazda szerepével kell felcserélnünk. Ennek a merőben más feladatnak a megoldásához szaktársadalmunkat fel kell készíteni, át kell hangolni.

- Ugy hírlik, hogy Amerikában egy embernek élete során, a gyors fejlődés miatt legalább két szakmát kell megtanulnia, ha érvényesülni akar. Nos rajtunk a sor, hogy a hagyományos erdész szakmánkon kívül egy "szolgáltató ipari" szakmát is megtanuljunk.

Fontos-e a közjóléti erdőgazdálkodás megvalósítása? Azt hiszem erről sokat nem vitatkozhatunk. Népgazdaságunk negyedik ötéves terve, mely most már törvényerőre emelkedett, három mondatban foglalkozik az erdőgazdálkodással. Az elsőben kimondja, hogy főfeladatunk az élőfakészlet fokozottabb ipari hasznosítása, és a lakosság szükségletének jobb kielégítése. - A második mondatban elrendeli, hogy növelni kell az erdők közjóléti szerepét és a nagyobb települések melletti erdők egy részét fokozatosan alkalmassá kell tenni a kulturáltabb pihenésre.

Utolsó mondatában intézkedik arról, hogy továbbra is növelni kell az erdő területét, a távlati szükségletek kielégítése és az erdők sokrétű hasznosítása érdekében. Ezt végre kell hajtánunk. -Ha körülnézünk akár itthon, akár külföldön azt tapasztaljuk, hogy egyre több ember kerül a városba, ahonnan ennek következtében egyre többen menekülnek el szabad idejükben.

Egy prognózis szerint 2000-ben London, Páris és München környékéről egyetlen kedvező hétvégén annyi ember fog kiözönlenni a természetbe, ahány ember a nagy európai népvándorlás idején, a 4. és 5. században összesen megmozdult. Nos erre fel kell készülni. Itt szeretném kifejezni azon reményemet, hogy 2000-ig kipusztul a népvándorlás korában oly hirhedtté vált "vandál néptörzs".

Őszintén meg kell vallanunk, hogy társadalom rohamos igénye közjóléti erdőgazdálkodás iránt eléggé felkészületlenül ért bennünket. Néhány elszigetelt gyakorlati és elméleti kezdeményezésen kívül - a szakmát átfogó mozgalom, iránymutató és egyértelmű hivatalos állásfoglalás nem jelentkezett. Egyetemünk és szakközépiskolánk a téma frazeológiájának az ismertetésén túl nem sokat tettek e hatalmas kül- és gyéresebb hazai irodalmi anyag összegyűjtésében és ennek közreadásában, nem folytattak kutatásokat fontos kérdések tisztázására és nem indították meg a kikerülő szakemberek bizonyos mértékű kiképzését a közjóléti gazdálkodás művelésére. Erdőrendezőségünk az utkeresés stádiumában van.

A gyakorlati üzemtervezők a saját erejükre, józan eszükre kénytelenek támaszkodni, az üdülőerdők előírásainak a megfogalmazásában. Hogy valami előrelépés történik azonban, azt bizonyítja a néhány napja megjelent utasítás, amely "közjóléti erdőgazdálkodás céljait szolgáló erdők fejlesztési tervének a kötelező tartalmi előírásait" szabályozza. Az erdőfelügyelőség pedig lábhoz tett fegyverrel figyeli az események alakulását. - A gyakorlat maga a következő kínzó kérdésekkel küzdi: mi a társadalom igénye? Mit mikor, mennyit és hol? Miből? Ezen az állapoton kicsit el kell gondolkoznunk. A környezetvédelem, az urbanizációs gondok, a szabadidő felhasználás és az ezekhez kapcsolódó egyéb témák világszerte rendkívül izgatják az állami-, és társadalmi közvéleményt, éppen veszélyes és bizonytalan kimenetelük miatt. Ezek a témák ma nagyon divatosak és a velük kapcsolatban álló egyéb olyan szakmák, mint a közegészségügyi, építészeti, politikai stb. itthon is rövid idő alatt felnőttek feladatukhoz, óriási ismeretanyagra tettek szert, remek propagandával irányítják, tájékoztatják a közvéleményt. Ugyanakkor mi erdészek, akiknek a munkaterülete - az erdő - kulcsszerepet játszik az egész problémakör megoldásában tétovázunk, vitatkozzatunk és közben alaposan lemaradunk. Nagy igyekezettel és tetterekészséggel kell kezünkbe vennünk az erdők hatalmas kulturális és közegészségügyi értékeinek a feltárását és közhasznosítását. Egyetemünk legyen tudományos fellekvára a közjóléti erdőgazdálkodás gondolatának és bocsásson utra olyan szakembereket, akik ennek lelkes és hozzáértő művelői lesznek. Erdőrendezésünk adjon határozott és magasszintű utmutatást az üdülőerdők berendezésére és üzemtervezésére. Az erdőfelügyelőség pedig végyen tevélegesen részt a parkerők elméleti és gyakorlati kialakításában, a fejlődés figyelemmel kísérése és elősegítése érdekében pedig hozzon létre a Pilisi Parkerdőgazdaságban egy önálló erdőfelügyeleti egységet, amelyik csak ennek a gondolatnak a megvalósításával foglalkozik.

Feltehető a kérdés, hogy miért éppen mi csináljuk a közjóléti gazdálkodást és miért ne más? Rá kell döbennünk arra, hogy ebben az évszázadban az utolsó lehetőség számunkra, hogy a szakmánknak közmegebecsülést, szeretett erdeink valamennyi hasznának pedig a megfelelő értékelését megszerezzük, - ha a közjólét szolgálatába állítjuk erőinket és lehetőségeinket. - Amikor az öreg fákat kitermeljük és feldolgozzuk, akkor tulajdonképpen az elmúlt generációk munkájának a gyümölcsét szedjük le, amikor új erdőt telepítünk, akkor a jövő generációk számára érleljük a gyümölcsöt, a parkerdők megteremtésével viszont a ma emberét szolgáljuk, nyújtunk segítő kezet számára. Ezuton nyerhetjük el tartósan a közvélemény megebecsü-

lését és szerezhethünk számos támogatót magunknak. Ezzel nem kívánom lebecsülni erdeink elsőrendű feladatát, a fatermesztést és népgazdaságunk fával való ellátásának hatalmas feladatát, de ez rutinmunka és az e területen elérhető jó eredmények természetes elvárása társadalmunknak. - Pár hete a Debrecenben megrendezett hasonló témájú ankéton a debreceni Nagyerdőben csodálhattunk meg - a jelenlevők közül is jónéhányan - azokat a nagyszerű eredményeket, parkerdősítési munkákat, melyeket a mindenkori debreceni Erdogazdaság végzett, illetve végez. De sehol semmi látható jele nincs annak, hogy e szemet - lelket gyönyörködtető eredményeket erdészek produkálták. Ha a televízióban akár csak egy nyulfarknyi filmet is mutatnak be, ott láthatjuk egész hosszú listán ki rendezte, ki az operatőr, ki annak a barátja. Egy rossz fogkrémnek is jobb a reklámja, mint az évtizedekre szóló erdészeti munkának.

Mi a teendőnk? Leghelyesebb, ha ezt a kérdést azoknak tesszük fel, akik "fogyasztói" az erdők közjóléti hasznának. Néhány nappal ezelőtt a Pilisi Parkerdő területén közvéleménykutatást tartottunk.

A leglátogatottabb helyeken kérdőíveket osztottunk szét és közönségszám- lálást végeztünk. Közel 3500 kitöltött kérdőív feldolgozása most folyik, de máris látható, hogy nagyon értékes eligazítást kaptunk, egy sor gondunkban határozottabbá válhat a célok megfogalmazása. Megtuduk pl. azt, hogy a Ságvári ligetet jobbára nyugdíjasok látogatják, akik elsősorban támlás padokat igényelnek, vagy a Szabadsághegy néhány tisztásán rendszeresen ovodások és kisiskolások játszanak, akik számára játszótérrel kell létesítenünk. Kérdésünk volt, hogy milyen erdőt kedvel; öreg ligeteset, sűrű fiatalost, elegyetlen, vagy éppen fenyővel elegyeset? A válaszok 3/4-es része öreg ligetes, fenyővel elegyes, erdőre szavazott. Érdekes a válaszadók kor- megoszlása szerinti igény: a 45 éven felülieknek 5 %-a szavazott a sűrű fiatalosra, 30-45 év közöttiek 9 %-a, 20-30 évesek 17 %-a, a 20 év alatti- aknak viszont már 29 %-a. Nos ez is figyelembe veendő igény!

Itt vetődik fel a kérdés, ki állítsa össze a parkerdő fejlesztési tervét? Azt hiszem tulbecsülnék lehetőségeinket és felkészültségünket, ha erre mi erdészek vállalkoznánk. Arról van szó ugyanis, hogy sok százezer sétáló, kiránduló, természetjáró minden igényét, mely a közlekedés /vasut, hajó, autóbusz stb./ a vendéglátóipar, a települések rendezettsége, a vízpartok, a mezőgazdasági területek, a hétvégi telepek, és az erdő iránt fellép csak egy összefogott, kellőképpen koordinált tájfejlesztési terv fogalmazhatja meg és elégitheti ki. Mi a Városépítési Tudományos Intézetet /VÁTI/ biztuk meg a Pilisi Parkerdő fejlesztési tervének az elkészítésével, azzal a meghagyás-

sal, hogy vonja be az Erdőtervet, az ÁEMI zöldövezeti csoportját, a Komárom megyei Tervező Irodát és a Vizitervet éa tervezés munkájába. A tervezésnek ezt a módját támogatja elsősorban a MÉM. de lekes hive az ÉVM. A Dunakanyar Intézőbizottság és nem utolsó sorban a Pest megyei Tanács. Itt szeretném felhívni a tájrendezőök figyelmét arra, hogy hazánk jövője nemcsak technikai és ipari továbbfejlesztésunktől függ, hanem legalább olyan mértékben lakosságunk egészségének és tettekézségének a megerősítésétől is. Reméljük, hogy két éven belül egy pompás térv lesz a kezünkben, mely részleteiben közben már a megvalósulás felé halad.

A Pilisi Parkerdőt, mint említettem - már ezideig is több százezer kiránduló keresi fel évente. Ez a látogatottság bennünket pilisierdészeket arra kényszerít, hogy hagyományos erdészeti munkánkat olyan magas színvonalon végezzük, mely méltó a magyar erdészethez. Hiszen az itt látottakon keresztül nemcsak a helyiekről alkot véleményt a látogató, hanem erdőgazdálkodásunkról egyetemesen. Ezt a felelősséget érezzük és azon vagyunk, hogy rövid időn belül igényes színvonalat érjünk el fakitermelő munkánkban is.

Világszerte egyre élesebben vetődik fel a kérdés:ki fizesse meg a közjóléti gazdálkodással járó többletköltségeket. Az mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a jelenlegi árkonstrukció mellett az erdő a maga fatermékeiből nem vállalhatja ezen új igény fedezetét. Hazánkban a célcsoportos beruházás körébe felvételt nyertek a parkerdőgazdálkodás bizonyos rendű és rangu munkálatai is. És ez rendkívül nagy szó. Ez a lehetőség viszont felelősséget rak minden állami funkcionáriusvállára, kicsiknek és nagyoknak egyaránt, akiknek szavuk és döntési joguk van a környezetvédelem, a jóléti erdőgazdálkodás pénzügyi alapjainak a meghatározásában. A közvélemény ugyanis egyre türelmetlenebbül, egyre sürgetőbben fogja követelni a jó levegőt, a csendet, az aktiv pihenés lehetőségét, magát a természetet. - Minél sűrűbb a település, minél több a gépkocsi, minél több a szabadidő, annál inkább szükség van az erdő menedékére. A sajtó június 28.-án közölte azt a kormányhatározatot, amely a Mátra-Bükk üdülőterület fejlesztéséről szól. Azt hiszem az érintett két erdőgazdaság igazgatója meglepetéssel olvasta megszokott napilapjában, hogy erdeiknek egy része üdülőerdő lett és most már rajtuk a sor, - hogy résztvegyenek a közjóléti erdőgazdálkodás örömeiben és bánatában.

Nagyon határozottan ki kell jelentenem, hogy a közjóléti erdőgazdálkodás csak e nagy társadalmi összefogással valósítható meg. Nagyszerű példája volt ennek az elmúlt szombaton felavatott első budai erdei tornaösvény megépítése.

A Hazafias Népfrent Budai Társadalmi Bizottsága, a Magyar Vöröskereszt Budapesti titkársága, a Magyar Természetbarátok Szövetsége és a Pilszi Parkerdő közös összefogása hozta létre, remélhetőleg sokak hasznára. Az elmúlt kétesztendős működésünk alatt több, mint 68 hivatali és társadalmi szervezettel kerültünk szoros kapcsolatba, éppen az erdő közjóléti szerepének kialakításában. Meggyőződésem, hogy ez a szám rövidesen 100 fölé fog emelkedni. Ha ehhez hozzávesszük a kirándulók százezrei közül azokat, akik leveleikkel, felszólalásaikkal keresnek meg bennünket és a közvéleményt megszólaltató és formáló újságíró barátainkat, akkor érzékelhető igazán, mennyi mindenkinek van köze, mennyi mindenki tartja szívügyének szeretett erdeink sorsát.

Végezetül fel kell tenni a kérdést, mennyire hálás a közönségszolgálat? Azt hiszem, hogy aki erre számít az ne is fogjon hozzá. Legtöbb gondot és bosszúságot talán a világszínvonalu igények és a hazai lehetőségek egyeztetése okozza. Reméljük előbb-utóbb mégis sikerül közmegeledeésre szdgáló kompromisszumot találni.

Prokop Géza háromnegyed évszázaddal ezelőtt saját telkét ajándékozta oda a magyar turistamozgalomnak, mi ma élő erdészek ajánljuk fel tudásunkat, lelkesedésünket és határtalan együttműködési készségünket erdeink hatalmas kulturális és közegészségügyi értékeinek közhasznuvá tételében és valósítsuk meg a közjóléti erdőgazdálkodást.

Magyarszéky Béla

a Társadalmi Erdei Szolgálat Országos Intézöbizottságának vezetöje

A természetbarát mozgalom és erdövédélem

Engedjék meg, hogy én a természetbarátok szemszögéből nézve foglalkozzam az erdök közjöléti szerepével.

Elöször is szeretnék nyomatékot adni annak a kifejezésnek, hogy "természetbarát". A rajtunk kívülállóknak szemében a "természetbarát", "természetjáró", "turista", "kiránduló" kifejezések azonos fogalmat takarnak. A mi értelmezésünk szerint azonban mindegyiknek más a jelentése és ezért mi természetbarátok szeretjük elhatárolni magunkat a többiektől.

Ugyanis "természetbarát"-nak csak azokat tekintjük, akik tagjai a Magyar Természetbarát Szövetségnek, akik - és tulajdonképpen ez a döntö - szervezett keretek között, legtöbbször turavezetö vezetése és ellenörzése mellett turáznak. A "természetjáró" már tágabb fogalom, értjük alatta mindazokat akik a természetben járnak. Még tágabb és általánosabb fogalom a "turista", mert azokat is annak nevezzük, akik autón, vonaton, hajón vagy repülön egyik városból a másikba utazva esetleg bejárják a fél világot, anélkül, hogy betennék a lábukat a "természetbe"!

Sajnos a múltban - úgy 10-15 évvel ezelött - gyakran találkoztunk erdész barátaink részéről azzal a téves felfogással, hogy mindenki aki az erdőben mászkál az "turista", és csak gondot, bajt, kárt okoz fegyelmezetlen viselkedésével. Ezért elsőszámú közellenségnek tekintendő és a pokolba kívánták.

Ma már ez a szemlélet jórészt megváltozott, elhatárolva a szervezett természetbarátokat a szervezetlen kirándulóktól. Barátot, segitótársat látnak bennünk és hogy ez így van, az elsősorban a Társadalmi Erdei Szolgálatnak az érdeme. Lehet, hogy többen is vannak a résztvevők közül, akik most találkoznak először ezzel a fogalommal. Reméljük a jövőben egyre kevesebb lesz ezeknek a száma, mind az erdészek, mind a lakosság részéről.

De megváltozott az erdök gazdáinak felfogása más vonatkozásban is. Régebben az erdöt úgy tekintették csupán, mint egy üzemet, amelyet pontos terv szerint üzemeltettek, és amelynek egyetlen célja volt: megfelelő mennyiségü és minőségü fát adni a népgazdaságnak. Ma már mindenki előtt világos az erdök közjöléti jelentősége is, hála annak a rendelkezésnek, amely - a világon elsőként - határozza meg az erdök szerepét a lakosság aktiv pihenésének, szórakozásának, sport- és kulturális igényeinek ki-elégítése szempontjából.

E szemlélet egyik fontos megnyilatkozása a Pilisi Állami Parkerdő-gazdaság megalakulása, mely már nevével is kihangsúlyozza, hogy ennek az erdőgazdaságnak feladata elsősorban az erdők közjóléti szerepét szolgálni. Ezért is üdvözölte a természetbarátok széles tábora oly lelkesedéssel és várakozással az első Parkerdőgazdaság létrejöttét. És várakozásainkban nem is csalódtunk, sőt nyugodtan állíthatom, hogy mindaz, amit a Parkerdő-gazdaság viszonylag rövid fennállása óta produkált, meghaladta legszebb elképzeléseinket. A jelzett és jelzetlen turistautak, sétautak, stilszerű utjelző és felvilágosító táblák, a kiépített pihenőhelyek, esővédők, kilátók és tüzrakóhelyek mind-mind azt bizonyítják, hogy az erdőgazdaság vezetői nemcsak tudatában vannak feladatuknak, hanem igen nagy jóindulattal, hozzáértéssel és helyes esztétikai érzéssel igyekeznek az erdőt a pihenni, felüdülni vágyó lakosság szolgálatába állítani. A Pilisi Parkerdőgazdaság szerepe annál is inkább jelentős, mert a sajnálatosan egyre jobban zsugorodó budai erdők szerepét átvéve elsősorban neki feladata a Főváros 2 millió lakosa számára - mint a hozzá legközelebb eső és legkönnyebben megközelíthető erdőterületnek - a felüdülési lehetőség biztosítása. Reméljük a Pilisi Parkerdőgazdaság létrejöttét továbbiak is fogják követni, mert hasonló szerepet kellene betölteni elsősorban a Börzsöny, továbbá a Mátra és a Bükk egyes különösen látogatott és kedvelt erdőségeinek.

Igen örömdetes - és feltétlen szót érdemel - az az utóbbi években egyre jobban kialakuló baráti együttműködés, mely az Erdőgazdaságok és Magyar Természetbarát Szövetség, azon belül is elsősorban a Társadalmi Erdei Szolgálat közötti kapcsolatot jellemzi.

A Társadalmi Erdei Szolgálat működése nem régi keletű, jövőre ünnepeljük megindulásának 10 éves évfordulóját. Létrehozását a természet és az erdők szeretete szülte, valamint az az aggodalom, amely eltölt minden igaz természetbarátot, látván a kártevést, amelyet az emberi felelőtlenség vagy gondatlanság okoz szeretett erdeinkben. Tagjai önként vállalták, hogy szabadidejük feláldozásával, társadalmi munkában vigyázzanak az erdők rendjére, csendjére, tisztaságára és legfőképpen megoltalmazzák az erdőtüzek okozta milliós károktól. Ma már 14 megye és Budapest mind a 22 kerületi természetbarát szövetsége keretében megalakult és működik rendszeresen a Társadalmi Erdei Szolgálat. Tagjainak száma - akik mind vizsgázott turavezetők-megközelíti a 2000-et, és valamennyien igazolvánnyal, jelvénnel és karszalaggal vannak ellátva. Évenként átlagosan 1200-1500 szolgálatot teljesítenek, ami azt jelenti, hogy - figyelembevétel a téli kieső hónapokat - 1-1 hétvégén mintegy 50 járőr tevékenykedik országsszerte a számára kijelölt területen.

Feladatuk, melyet a Szolgálat működési szabályzata rögzít, igen sokrétű. A kifejezett erdővédelmen kívül fő feladatuk felvilágosítani, nevelni a természetet látogató kirándulókat, megakadályozni a természetjáró, erdészeti és vadászati létesítmények rongálását, továbbá vadvédelem, műemlék- és természetvédelem, valamint nem utolsósorban tűzvédelem. Egyetlen adat csupán, melyben feltehetően jelentős szerepe van a Szolgálat aktív tevékenységének is; az elmúlt esztendőben a Budai Erdészet területén munkaszüneti napokon csak egyetlen - nem jelentős - tüzeset fordult elő szemben a korábbi évek szomorú gyakorlatával!

A Társadalmi Erdei Szolgálat szervezetét, tevékenységét, feladatkörét a jövőben tovább kívánjuk fejleszteni, hogy kedves erdész barátainkkal vállvetve minél eredményesebben óvjuk szeretett erdeinket, mint népgazdaságunk számottevő értékét, és úgy is, mint eszközt, mely embertársaink felüdülését, aktív pihenését, az egészséges életet biztosítja.

1851

1866

A Magyarországi Erdészeti Egyesület
 1851. évi alapításának 115. évfordulójára
 emlékeztető kiadvány. A kiadványban
 a társaság történetéről, tevékenységéről
 és a hazai erdőgazdálkodásról
 olvashatók a legújabb információk.
 A kiadványt a Magyarországi Erdészeti
 Egyesület készítette.

1851

1866

Dr. Majer Antal
tanszékvezető egyetemi tanár

Az erdők kulturális vonatkozásai

"Az erdőben minden a szépség szabályainak hódol" - írta Illés Nándor egy évszázaddal ezelőtt. Ez évben üljük 100 éves jubileumát annak, hogy tollából az első magyar erdőművelési tankönyv megszületett. Ő foglalkozott erdészeti irodalmunkban először az erdők kulturális vonatkozásaival, az erdőesztétikával is, "Az erdő képe" című, 1868-ban megjelent cikkeiben. Még figyelemreméltóbb, hogy erdészeti társadalmunk 1862-ben induló folyóirata, az Erdészeti Lapok első tanulmánya Mérei/Wagner/Károlytól "Az erdők jelentősége a természet nagyszerű háztartásában" címmel már ilyen vonatkozású. Mivel tanulságosak, idézem az első mondatokat:

"Ámbár lapunk célja az erdőket csak a gazdaság gyakorlati terén tárgyalni, mindazonáltal tisztelt olvasóink helyeslésével reménylünk találkozni, midőn az erdők fontosságát, amint az nagyban mutatkozik, úgy ecseteljük, hogy..... mindenki meggyőződhesse azon szerep nagyszerűségéről, amelyet azok a természetben játszanak.

Századok története mutatja, hogy az erdők fontossága kétségbevonhatatlan; hogy a növényország óriásai nagyszerű befolyást gyakorolnak az egész nemzet jólétére. Ezen fontosság mindenütt megnyilatkozik, a természet nagy háztartásában s az emberi működés minden irányában.

..... Ti a jövő ivadéknak egy nemzeti vagyont adtok át, melynek fenntartásával a levegő jósága, a föld termékenysége, a tűz hatása és a víz léte a legszorosabban van összekötve.

..... Az erdők a lakosság egészségi állapotára, anyagi és szellemi fejlődésére és a föld termékenységére feltétlenül szükségesegek."

Eddig a terjedelmes tanulmányban később részletesen kifejtett és igazolt idézet.

Az erdőknek az emberiség anyagi és szellemi fejlődésére utaló kapcsolata tehát egyidejű az erdőgazdálkodás megindulásával, sőt tágabb értelemben egyidejű az ember megjelenésével. Ez a kapcsolat a társadalmi viszonyok alakulásával azonban az idők folyamán sokat változott, fejlődött.

I.

1. Az egész tájat beborító erdő, az óriás fák már a primitív emberben csodálatot keltettek, megragadták fantáziáját. Valamennyi ókori kulturában az erdő és a fa együtt születik, él és hal az emberrel, egységben az istenekkel.

Az ember függvénye a természeti erőknél, kiszolgáltatott az erdőnek, hasznosítja állatait és növényeit.

A görög mitológiai mondák világából jólismertek a dodonai jóshely tölgyei, a homeroszi alvilág bejáratát diszitő jegenyék, a magas bércek fenyvesei, mint az egi lakók ligetei.

A vergiliusi szimbólumok, a fák jelképei, a legyőzhetetlen tölgy, a beteges, szúvas fenyő, ma is használatosak.

Részünkre különösen érdekesek azok a vonatkozások, amelyek a magyarság eredetmondáiból, az újabban feltárt avar- és honfoglaláskori eszközök rajzaiból állapíthatók meg. Elsősorban a földöntuli jelképpé magasztosított világfa, mely minden élet szülője és fenntartója, az életfa, élt gazdagon a magyarság képzeletvilágában. A világfa a belső-ázsiai népek sámán szertartásaiban játszott nagy szerepet és alakult a magyar táltosok óriás fákhöz kötött mondanaköréhez.

2. A keresztény középkor természetellenes vallási feltogása, a szellemiség hegemoniája visszaszorította a természet szerepét; az erdő is háttérbe szorult. A világfa a paradicsomi almafa, a tudásfa köntösében az emberiség átka lesz, majd keresztfaként az emberiség megváltásának szimbóluma.

Az ember nem rendelkezik olyan eszközökkel, amellyel az erdő fáját komolyan felhasználhatná; nehezen legyőzhető természeti elem az erdő is.

A képzőművészetben kézzel irt könyvek, a kolostori kódexek illusztrálására és ritkábban falfestményeken csak diszitő elemként találkozhatunk erdei elemekkel. Inkább a fa részeit alkalmazzák stilizált formában lelki folyamatok szimbolizálására.

3. A középkor kötöttsége alól csak a 18. század reneszánsza szabadítja fel az emberi szellemet, az író és a művész kezét. Ez az újkor több az antik világkép reneszánszánál, az emberi ész és akarat uralkodik a természetben.

Új felfedezések, az erdővel kapcsolatban, a természetismeretek elmélyítése lehetővé tették a céltudatos erdőgazdálkodás megindulását, az erdészeti oktatás elkezdését. Különválnak a tudományos elemző módszer a művé-

szetek elvont ábrázolásától. Eddig a szakmai ismeretek is versformában jelentek meg. Jó példa erre az első magyarnyelvű, Kolozsváron 1656-ban megjelent szakmai ismertetés is, "A fenyőfának hasznos voltáról és a sendel csinálóknak kellemetes és hasznos munkájokról való história".

A korszak kezdetén a művészetekre a klasszikus kötöttség a jellemző. A jelképes fák még díszítő elemek; bibliai és vadászjelenetekhez színpadi díszként használatosak a festészetben, a zenében és csak ligeti kulisszák a költészetben. Markó és Barabás képeire, Haydn és Bach vadászkorusára, Csokonai és Berzsenyi verseire hivatkozhatunk.

4. Igazából csak a 19. századi romantika művészei jutnak vissza a szabad természetbe.

Megindul az erdészeti kutatás, sablonos, a földműveléshez hasonló mesterséges erdőművelés helyett visszakanyarodunk a természetszerű erdőművelési irányzathoz.

Az erdő már fontos érzelem és gondolatkeltő elem; aranytónusú fák ábrázoló, mesés hangulatot árasztanak, romantikus erdei magányba vágyódásra készítenek. Az erdő a romantika kincseshányója, jelzik Molnár József, Keleti, Ligeti és Lotz festményei, Arany és Petőfi egyes költeményei, Liszt és Wagner erdőszongással kapcsolatos alkotásai.

5. Az erdő és fa ábrázolásának legteljesebb időszakához a 19. sz. második felében jut el az emberiség, amikor a valóság-hű ábrázolás válik uralkodóvá.

Az erdőművelés az exakt kísérletekre, a számszerű taterméstani vonatkozásokra épít, a művészet hasonlóan a realista ábrázolásban éri el tetőfokát.

Ekkor működik legnagyobb erdőfestőnk, Paál László, Tragikus életére a természetben keres vigaszt, harmóniát, a fény és árnyék fájdalmas ellentétei vezetik az erdő valóság-hű ábrázolásához. De hivatkozhatunk Munkácsy és Mészöly műveire is. E kor szüli az erdőköltészetnek legnagyobb alakját, Vajda Jánost, akinek bölcsője "egy magányos erdei lakban ringott". Költészete igazolja az erdővel való egybetartozást, tükrözi a születést és elmúlást.

6. A múlt század végén kezd kialakulni az az irányzat, amely a természet-hű ábrázolásáról, az erdő és fa másolásáról letér. Inkább a benyomásokat rögzíti, az impressziókat igyekszik feltárni.

Az erdőgazdálkodás a kutatások révén eljut az erdő elmélyült ismeretéhez, a sokoldalú tényezők életközösség-szemléletéhez, majd a leegyszerűsített típusalkotásokhoz és az ehhez kötött erdőművelési irányelvek megalkotásához.

A valóságtól kissé elvonatkoztatott, megszüpített formában jelentkező műalkotásokra; a festészetben Szinyei-Merse és Mednyánszky, valamint Ferenczy Károly erdei hangulattal telített műveire hivatkozhatunk, illetve a költészet terén Ady Endre szimbolizmusa a legjellemzőbb erre a korszakra.

7. Nem vitatható, hogy a kapitalizmus hatására az igazságot, a szabadságot kereső emberi szellem érdeklődése központjában az ember áll, és kissé mellőzi a természetet, az erdőt és a fa ábrázolását.

Nem ez a helyzet a mai modern művészetben, napjainkban az erdőábrázolás reneszánsza bontakozik ki. Az elgépiesedés elleni küzdelemben fokozódik a természeti vonatkozások hangsúlyozása. A valóság látomásszerű megelevenítése, a szimbolikus, expresszionista, absztrakt ábrázolás képzőművészetünkben és irodalmunkban egyaránt kiváló képviselőkre talált.

Olyan erdőrajongókkal találkozhatunk mint Szabó Lőrinc, Áprily Lajos, Váci Mihály, Illyés Gyula, vagy napjainkban Simon István, Nagy László és Juhász Ferenc. A zenében Bartók és Kodály népi és erdei hangvételére, vagy a festészetben Csontváry, Egry és Nagy István, majd Éber, Kohán, Novotny és Bartha geometriai felépítésű, leegyszerűsített színfolt jelrendszerrel készült műire gondolhatunk. Ezekben az alkotásokban részletes biológiai, erdő esetén életközösségi szemlélet művészi feltárásával és ábrázolásával találkozunk.

A mai erdőgazdálkodásra, erdőművelési teendőire, az erdők többoldalú hasznosítása a társadalomvédelmi teendők előtérbe kerülése nyomják rá bélyegüket. Napjaink erdőművelésének a fatermesztés gazdasági teendőin kívül társadalomvédelmi, kulturális feladatokat is meg kell oldania.

II.

Rövid áttekintésben párhuzamot vonhattunk az erdőt kezelő szakember és az erdőt ábrázoló művész erdőszemlélete között. Ha az erdőt, a fát más szemmel nézi is a szakember, aki figyeli annak fatömegteljesítményét és felhasználhatóságát, mégis sok a közös vonás a művész szemléletével. A művészt az erdő és a fa mint leírható jelenség, legjobb esetben életjelenség érdekli, az embernek érzelm- és gondolatvilágára történő hatását értékeli.

Az erdőnek és a művészetnek a társadalom fejlődésétől függő és felvázolt sokrétű kapcsolata tulajdonképpen az alany és a tárgy örök kettőségének figyelembevételével mindig kétutra vezethető vissza.

Közvetlen kapcsolatot jelenthet az erdő és a fa, amikor az az ábrázolás tárgya, egyszerű, de művészi leírást nyújthat.

Közvetett kapcsolat során viszont az erdő az ábrázolás eszköze lehet, szimbolizált vagy elvonatkoztatott ábrázolásán keresztül tükröződhet.

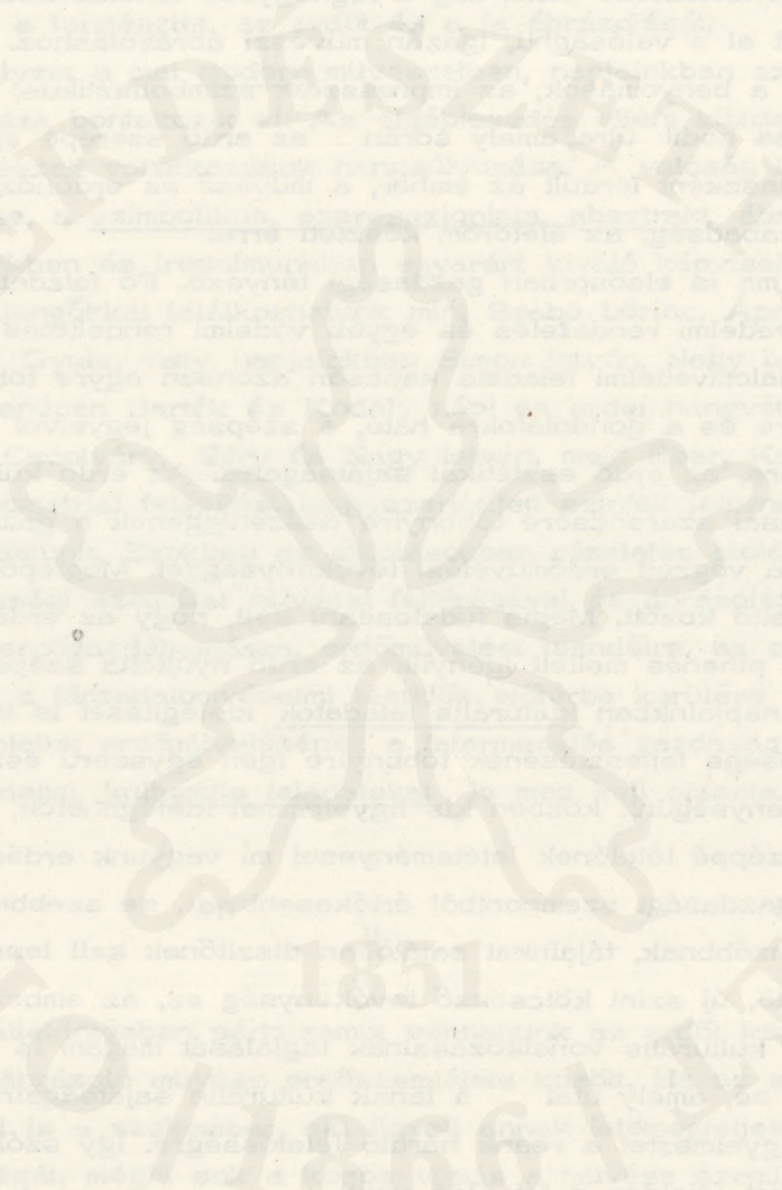
Az áttekintésből megállapítható, hogy kulturánk hajnalán az erdő és a fa közvetett kapcsolata, megszemélyesített és jelképes világa, elvont ábrázolása volt jellemző. A reneszánsz korában diszitóelem, a romantikában fontos érzés és gondolateltető elem, míg a legnagyobb alkotásokban a századforduló táján jut el a valósághü, igazán művészi ábrázoláshoz. Az utóbbi félévszázadban a benyomások, az impressziók szimbolisztikus, absztrakt művészi ábrázolása hódít újra, amely során az erdő szerepe egyre fokozódik. Amíg régen vigasztaló fordult az ember, a művész az erdőhöz, ma a megtalált emberi szabadság, az életöröm készíti erre.

Az erdő ma is elsősorban gazdasági tényező. Fő feladata a fatermesztés és egyéb védelmi rendeltetés és egyéb védelmi rendeltetés biztosítása. Napjaink társadalomvédelmi feladata kapcsán azonban egyre több figyelem fordul az érzelemre és a gondolatokra ható, a szépség jegyeivel összefoglalható tulajdonságaira, az erdő esztétikai sajátosságaira. Az erdő kultuális, szépségszeti vonatkozásai szerencsére többnyire összefüggenek a gazdasági használat fokozására végzett erdőművelési tevékenységgel. Meglepően kevés az ütközőpont a kettő között. Mégis tudatosítani kell, hogy az erdeinket egyre többen járók, a pihenés mellett igénylik az erdő nyújtotta szépet, az erdőművelésnek tehát napjainkban kulturális feladatok kielégítését is biztosítani kell. Az erdők szépsége fejlesztésének többnyire igen egyszerű eszközei vannak, erdészeti tevékenységünk közben kis figyelemmel kielégíthetők, ill. fejleszthetők. Az erdő széppé tételének letéteményesei mi vagyunk erdészek, kezünk alatt nemcsak gazdasági szempontból értékesebbnek, de szebbnek, a művészetekre is vonzóbbnak, tájainkat sajátosan diszitónak kell lennie a jövő erdeinek. Felemelő, új szint kölcsönző tevékenység ez, az emberiség érdekében.

Az erdők kulturális vonatkozásainak taglalását magam is olyan költői képpel fejezem be, amely utal a fának kulturális sajátosságaira, tájalakító szerepére és figyelmeztet a reánk háruló felelősségre. Így szól az idézet:
" A fák, melyeket útjaidon a táj eléd vetit,
Elárulják egy nép bűneit és erényeit".

/Orther/.

Faint, illegible text, possibly bleed-through or mirrored text from the reverse side of the page.

S Szabó Ferenc

az Országos Természetvédelmi Hivatal elnökhelyettese

Természetvédelem, tájvédelem és az erdők védelme

Természetvédelemmel foglalkozni - Einstein szerint - megkísérlése az emberré levésnek. Megrontott környezetünk pusztulást hozó következményeit elhárítani, természetes életalapjainkat fenntartani, ember és világ kapcsolatának új korszerűbb formáját megteremteni talán még ennél is több, emberként megmaradni.

Az emberiség fennmaradását még soha nagyobb veszedelem nem fenyegette, mint az a nagy ellentmondás, mely modern életformánk civilizációs igényeinek gátlásátalan kiszolgálása vagy kihasználása és biológiai létünk természeti feltételeinek rohamosan beszűkülő lehetőségei között kialakult.

A történelem folyamán - állapította meg U Thant - ez az első olyan válság, mely fejlett és fejlődő országokat egyaránt érint, s amelynek a lényegét Albert Schweitzer így fogalmazta meg: félek hogy az emberek anyyira elvesztették már tájékozódó képességüket és előrelátásukat, hogy végül elpusztítják a földet.

Idevágó idézetekkel hivatkozhatnák még Huxley-re, Nicholson-ra, Bogdanov-ra, vagy Szentgyörgyi Albertre, de a világ sok más ma élő, vagy közelmúltban elhunyt nagy tudósára, gondolkodóira, politikusaira és gazdasági szakembereinek szinte azonos értelmű komor megállapításaira. E nagy felelősséget hordozó megállapítások egybehangzó lényege, hogy az emberiség természetes életfeltételeinek alakulása műszaki technikai fejlődése, tudományos eredményeinek az ember biológiai igényeivel össze nem hangolt alkalmazása olyan utra tért, mely könnyen végzetes veszélybe sodorhatja földünket és hogy mindenképpen új irányt kell keresnünk fejlődő, modern és civilizált életünk és természetes környezetünk jobb összhangjának megteremtésére. A való tények iránti teljes vaksággal és süketséggel lehetne u.i. e megállapításokat csupán elméleten nyugvó jövendölésnek, vagy Kasszandra-i jóslatnak nevezni, melyek az esetben lehetnének igazak, de lehetnének tévedések is. Sajnos mind e megállapításokat olyan szomorú tényeken nyugvó realitások támasztják alá, melyeknek kézzelfogható bizonyítékai súlyosan és fenyegetően állják körül mindennapi életünket. Tény ugyanis, hogy a Föld lakossága lavinaszerűen növekszik.

Naponta 150-200.000 emberrel több él a földön. A 3 milliárdos határ már túlhaladott és néhány évtized leforgása alatt ez a szám 6 milliárd fölé emelkedik. A konsum javak iránti szükséglet így folyton növekszik, noha az emberiség ellátása már ma sem megoldott.

Élelmiszereink a technikai feldolgozás által elkerülhetetlen tápanyag elvonást szenvednek és idegen anyagok hozzáadása folytán, valamint a növényvédő szerek és más kemikáliák maradékai által befolyásoltak.

A földi lét biológiai egyensúlyának automatizmusával szükségképpen ellentétesen ható forszírozott élelmiszertermelés az évezredek alatt kialakult ökoszisztemeket sorra-rendre megbontja. A kártevők serege és a növénybetegségek száma dacára az ellenük és a többtermelés érdekében alkalmazott több ezer féle kemikáliának inkább növekszik mint fogy. Számos más, a földi ökoszisztémában jelentős szerepet betöltő állat és növényfaj viszont korunk magatartása következtében kipusztult, vagy eltűnése folyamatban van. Naponta hatalmas területek esnek ki, semmisülnek meg a föld biológiai rendszeréből és az ember maga által létesített eltárgyasított művi környezetében a zöld felületnek egyre jobban meg kell hátrálni a beton előtt. Az ember beavatkozása és terjeszkedése a természetes élettérbe a bioszférába mind erősebb. A technikai és tudományos haladás eredményei mellett annak árnyoldalai is mindinkább érzékelhetők lesznek és mind általánosabban ismerjük fel annak veszélyességét életünkre és egészségünkre. A civilizáció szemetje mind súlyosabban terheli a tájat. Különösen a sűrűbb településeken belül, de még a magasabb légrétegekben is a füst, por és a kipufogó gázok veszélyes és káros mennyisége koncentrálnak és fennáll a rádióaktív szennyeződés veszélye is.

Gépek zaja, motorok, repülőgépek lármája és szennyezőanyagok a föld legrejtettebb zugaiba is behatolnak. Thor Hayerdahl mikor papirus hajójával átkelt az óceánon megállapította, hogy nincs menekülés. A tenger legtávolabbi zugaiban is felbukkannak az olajfoltok és műanyag flakonok, melyek azonban már nem egy-egy szerencsétlen hajótörött palackpostájaként érkező üzenetek, hanem az egész emberiség súlyos problémájának, természetes környezetünk világméretű szennyezettségének szimbolikus hirnökei.

Bár a régebben félelmetes fertőző és járványos betegségek jórészt legyőztük, mégis sok ember beteg, félig beteg, vagy csak látszólag egészséges. A civilizációs ártalmak, fog, gyomor, bél, sziv, keringési betegségek és a rák egyre bőségesebben szedik áldozataikat.

A fájdalomtól való menekülés és a modern életformával együttjáró belső nyugtalanság, a stressz, a csillapító és bódító szerekkel való visszaéléshez vezet. Habár a világ egyes részein gazdaságilag soha nem sejtett magas szintet és jólétet ért el az emberiség, ez nem hozta meg a boldogságnak és az egészségnek ugyanezt az arányos fejlődését, sőt a fejlődéssel nőtt a diszharmónia.

Ezek és még sok más jel arra mutat, hogy míg egyfelől az emberiség egyre magasabb szintre emeli a technikai civilizációt, másfelől nehezen veti alá magát egy olyan önmérsékletnek, hogy ki ne találjon újabb és újabb lehetőségeket önmaga elpusztítására.

Az atomőrületet évtizedek óta egy következetes békepolitika tartja féken, a környezetpusztításnak sajnos még nincs egy ilyen hatásos ellenszere. Ennek a veszedelemnek u.i. nincsenek meghökkentő és elrettentő Hirosimái, hiszen a felsorolt bajok a történelem folyamán velünk együtt nőttek és mindaddig míg a természet használata a természeti értékek elhasználásának, lerombolásának súlyos fázisához nem jutott része volt annak a nagy biológiai körforgásnak, mely a termelés folyamatain keresztül életetője volt az emberiségnek. A természeti értékek felgyorsuló, nagymértékű megfogyatkozása az e téren lépten-nyomon elkövetett hibák sokasága tette csak lassan nyilvánvalóvá a gondolkodó fók számára, hogy a civilizáció vesztes harapófogójába kerülünk. /A Közgazd. Kiadó most készít elő egy könyvet az "Öngyilkos civilizáció"ról és nemrég olvashattuk U Thant: "Az ember a természet gyilkosa" címen megjelent drámai hangú felhívását a világ népeire.

A jelenkor emberének felül kell tehát vizsgálnia a környezetéhez fűződő viszonyát és egy újraértékelésben keresni a kivezető utat a nagy ellentmondások hálójából.

Sokan vannak, akik opportunizmusból, haszonlesésből cukrozott féligazságokkal próbálják megnyugtanni magunk és az emberiség lelkiismeretét, elvitatni a tennivalók sürgősségét és gyengíteni annak igazságát, hogy természeti értékeink megóvása és azok észszerű okos használata rég megszűnt szűkebb, vagy tágabb magánérdek lenni. Széles erkölcsi és etikai alapon minden nemzet számára olyan korszerű kulturfeladat ez, melynek teljesítésével egyetemes emberi érdekeket szolgál. Etikai vonatkozásain túl is, környezetünk természeti értékeinek megóvása korunk egzisztenciális problémája és alapja a tudomány és technika modern fejlődésének.

Egyre szélesebbkörű viszont annak felismerése is, hogy természeti értékeinket sokszor szükségtelenül és pazarlóan pusztító tudatlansággért, vagy

nem ritkán cinikus gátlástalanságért a természet kezdi benyújtani a szám-
lát. Sajnos egyelőre nincs fedezet erre a deficitre. Az egyre másra készü-
lő katasztrófa-elméletek pesszimista szaltójában a megrontott légkör, a le-
tarolt erdők, a pusztuló növény és állatvilág, az eltűnő humusz, szennyezett
vizeink, megrontott tájaink eredetiségének riadt visszakivánása áll. De a ho-
gyanra még nincs válasz, pedig e kérdésekre sürgősen válaszolni kell és a
választ az emberiségnek egységesen kell megfogalmazni. A természet u. i.
nem ismer határokat.

E világméreteken kibontakozó nehéz probléma megválaszolása érde-
kében dogozták ki már évekkel ezelőtt az I.B.P. néven emlegetett Nemzet-
közi Biológiai Programot, melynek során termelés biológiai, fiziológiai és
antropológiai alap kutatások egységes megtervezésével és végrehajtásával
új harcra szövetkezett az emberiség az éhség és pusztulás ellen.

Ujabbán meg ennél is szélesebb alapokon keresi a fennmaradás le-
hetőségét az a nemzetközi tudományos együttműködés, melyet a "Bioszféra"
védelme érdekében az UNESCO hirdetett meg, hogy keresse a megoldást
természetes környezetünk használatában mutatkozó sokféle ellentmondásra.
Az említett tudományos törekvésnek éppen úgy, mint más szervek által meg-
hirdetett természetvédelmi évnak, vagy nemzetközi madárvédelmi összerogás-
nak, nemzeti park mozgalomnak és ugyancsak világméreteken kibontakozó
nevelési és propaganda törekvéseknek a fókuszában végül is mindenütt a
természetvédelem gyakorlati kérdéseinek nemzetközi szintű megvalósítása
áll.

Az ENSZ /Egyesült Nemzetek/ közgyűlése az 1972. évi stockholmi
konferencia megrendezésével ugyancsak napirendre tűzte a környezetvé-
delem kérdéseinek megtárgyalását. S ezzel a természet és környezetvéde-
lem besorolt korunk legfőbb nemzetközi politikai kérdései közé a háboru és
béke mellett fennmaradásunk másik nagy problémájaként.

Nemzetek és világrészek összefogására, egyetértésére és erőfeszíté-
sére van tehát szükség az előrejutáshoz, ahol nem mások legyőzése, hanem
önmagunk megmentése a tét.

E nagy és létfontosságú világprobléma kohójában azonban nem lehet
sem feloldani sem lekicsinyelni azokat a mindennapi feladatokat, melyeket
egy-egy országnak, az ország különböző állami és társadalmi intézményei-
nek és ezen belül minden egyes embernek el kell végezni - jószántából
vagy a közösség érdekében hozott előírások alapján - környezete természe-
ti értékeinek fenntartása és megóvása érdekében.

Ember és világ új, korszerűbb kapcsolatára van szükség, melyben az emberi sors iránt tanusított újfajta tiszteletnek diadalmaskodni kell a kapzsiság és cinizmus fölött. Ez nem csupán ájtatos kívánság többé, hanem olyan reális kényszer, mely túl fogja tenni magát a világ eddig kialakult érzelmi, gazdasági és hatalmi komplexusain, hogy a megmaradás korszerű követelményeinek engedelmeskedjék.

Drámaian végzetes, de egyben felemelően nagyszerű, hogy míg egyrészt a természetet védeni kell az emberi túlkapásokkal szemben, ezt a védelmet is magának az embernek kell megszervezni és ehhez a munkához segítségül kell hívni és igénybe kell venni a nevelés, a tudomány és technika mindazon vívmányát, mely sok vonatkozásban előidézője annak a nehéz helyzetnek, aminek megjavításánál most ellenkező előjellel kell majd érvényesülnie.

Különösen sokat tehet a nevelés azért, hogy a harctól, melyet oly hosszú időn át folytatott az ember a természet legyőzéséért, eljusson a harmóniáig. A harmónia észlelésére, felfogására és megértésére azonban meg kell tanítani az embereket, mondja Lorenz professzor, mert annak felismerése többnyire nem velünk született képesség, hanem elsősorban tudatos nevelői ráhatással, vagy adott kedvező környezeti hatások sorozatainak keresztül szerzett tulajdonság. A biológiai oktatás feladata, hogy felvilágosítsa az embert ökológiai lényiségéről és megmutassa lehetőségeinek természetes határait, azt, hogy nem feltétlen ura vagy koronája a természetnek, hanem csak patogén tagja környezetének, s hogy ehhez való kapcsolatában a harctól mielőbb eljusson a harmóniáig.

Az életünket kitöltő megszépítő és elviselhetővé tevő sokféle harmónia között vannak alacsonyabb és magasabbrendű harmóniák.

A legmagasabbrendű harmónia környezetünk harmóniája és ennek megmentése éppen ezért már életszükséglet.

Amikor a fiatal Engels 1845-ben "A munkásosztály helyzete Angliában" című híres közleményét megfogalmazta, protestálásának középpontjában a munkabér és munkaidő mellett a proletár lakónegyedek környezetének kérdése állt.

A környezet fogalmát ma már igen széles alapon a táj minden részletére kiterjedően értelmezzük. A táj pedig amiről beszélhetünk ma már ugyyszólván mindenütt a természet és az ember műve, tehát természetes tájelemekből és a hozzátartozó szociális szerkezetekből áll /lakótelepek, ipartelepek, közlekedési hálózat, különböző erdő és mezőgazdasági hasznosítási formák, stb./

A környezetvédelem széleskörű komplexumán belül a tájvédelemnek alapvető törekvése, hogy abban minél több eredeti állapotú ősi részletet őrizzen meg a természetvédelem útján, továbbá, hogy a szükségszerű változtatásokkal, melyet az ember kezdeményez, az ősi kép megóvása mellett egészséges kulturtáj jöjjön létre, ne pedig agyonterhelt, beteg táj vegye körül az amugyis erősen művivé lett emberi élőhelyet. Hogy a létrejövő új mozaik tájban megmaradjon az a biológiailag és esztétikailag is nélkülözhetetlen harmónia, melyet egyre inkább az alapvető emberi igények közé kell sorolnunk.

Mostanában nem egy hazai tájunkkal kapcsolatban jelentkező teljesen különböző és gyors változásokat eredményező igények és követelmények, melyek sokszor még egymást is kizárják biológiailag hosszabb-rövidebb idő alatt megbénítják, beteggé teszik a tájat és az emberi élőhelyet diszharmónikus környezetté változtatják. A táj pedig minden ország számára olyan tőke, melyet elgazdálkodni, rövidlejáratu előnyökért feláldozni kiárusítani semmiképpen sem megengedhető.

Az utolsó természetes vagy természeteshez közelálló tájelemek hasznosítása, a tájak rohamszerű gyors átalakítása, mely a tájak nagy "tarvágásai"-val szokott előállni, semmiképpen sem jelenthet már gazdasági előnyt és az nem nevezhető kulturált tájfejlesztésnek, ha még annyi milliót fordítunk is annak végrehajtására. A tájapolás és tájvédelem minden más olyan jelentős emberi tevékenységgel szemben, mellyel környezetünket formáljuk, elsősorban szemlélet és magatartás kérdése és így érvényre juttatása sokszor nagyobb gazdasági és beruházási erőfeszítések nélkül megvalósulhatna. Az elsősorban szellemi, kulturális jellegű befektetés pedig, mely mindezek előtt mértéktartást és megőrzést jelent, olyan hatalmas, gazdaságilag is mérhető anyagi és szellemi haszonnal térülne vissza, ami az eddig elmondottakból elég nyilvánvalóan következik.

A tájat tehát nemcsak mint különböző célokra igénybe vehető termőterületet, felosztható és kiparcellázható építési területet, vagy egyéb létesítményeink elhelyezésére szolgáló objektumot kell tekinteni, hanem mint olyan ökológiai egységet, melynek a legkisebb individuumhoz hasonló önálló és szerves élete is van. A tájrészeknek és tájelemeknek a tájháztartásban betöltött funkcióit a gyors nyereség napi előnyénél magasabb nézőpontból, az anyag körforgás és energia transformálás szempontjából kell vizsgálni és elbírálni.

Az emberi, állati és növényi szervezet olyan biokémiai működések összessége, melyek egymással működési összeköttetésben állnak. A pillanaton-

ként lejátszódó kémiai reakciók összessége és összjátéka az, amit ott é-
letnek konstatálunk. A táj nagy életközösségében, ha a talaj, a növények
és állatok életközössége nem is mutat olyan szoros kapcsolatot, mint a
sejtek reakciói, azok szerves összefüggése az előbbiekhöz hasonló és
ezek jelenlététől, arányától és működésétől függ a táj élete és éltető ereje,
biológiai egyensulya, vagy éppen üdülési értéke.

Hazai tájainkon, de a legtöbb sűrűn lakott ország területén az antro-
pogén hatások ugyszólván mindenütt jelen vannak már a tájban. Az embe-
ri műveknek ez a hálózata mind sűrűbben fedi az alapvető természetet és
ez a pótvilág egyre erőteljesebben szorítja vissza a természetes vagy ahhoz
még közelálló formációkat.

A természetes táj maradékaiból és a legtöbbször már tökéletlen kultur-
táj tarka mozaikjaiból létrejött új állományt, melyet természet- és tájvédelmi
munkánkban kiinduló alaphelyzetként kell tekintenünk, lebecsülni és velük
kapcsolatban a tájapolás, tájrendezés, tájvédelem és rekonstrukció, környe-
zet formáló lehetőségeiről lemondani és mindennek erősen humán érdekű tö-
rekvéseit rezignáltan feladni éppen olyan helytelen volna, mint továbbmenni
azon az uton, mely környezetünk még megmaradt természeti értékeit is köny-
nyelműen hajlandó alárendelni a tervezőasztal műszaki és gazdasági öné-
dekiségének, vagy a 6 B ceruza nagyvonalu, fölényének. Nem is beszél-
ve az egyéni vagy szűk csoportérdeket szolgáló jogtalan, de éppen ezért na-
gyon is agresszív és legtöbbször spekulatív előnyszerzés szivós törekvése-
iről.

Mindebből talán eléggé kitűnik, hogy a tájvédelem, tájapolás és tájfej-
lesztés akkor korszerű, ha nemcsak a tulajdonképpen ma már alig létező
természetes tájra szorítkozik, hanem elsősorban a mozaik tájak kulturtájjá
formálását, azok teljesítő képességének, valamint megterhelhetőségének és
háztartásának ápolását is fő törekvésének tekinti.

A legtöbb ilyen mozaik táj, ha eredeti természeti állományának egy
részét elvesztette is, változása történelmileg igen lassan ment végbe. A
hosszu idő alatt kialakult szociális szerkezet nem egyszerűen műszaki lé-
tesítmények, több vagy kevesebb eleme, hanem a táj emberének szemlé-
letét, hagyományait tükröző olyan létesítmény, mely legtöbbször - talán kény-
szerűségből is - a táj természetes adottságaihoz alkalmazkodott, a helyben
található építő anyagok és formák sok rokonságot teremtő kombinációja és
legtöbbször nem megterhelése, hanem a zord vagy pusztá természet em-
berméretű és igényű lakályosabbá tétele. Minden nemcsak esztétikailag ala-
kított ki egy-egy sajátos jellegű tájat, de éppen az átalakulásnak ez a

hosszu idő alatt, kis területen és sokrétűen végbement lassu változása volt az, ami fenntartotta a táj korábban már említett szerves életét és biológiai egyensúlyát. A mértéket tartó emberi beavatkozások után még mindig jelentős mennyiségben fennmaradó természetes tájelemek együttes hatásaként folyamatosan tovább működött vagy újra beindulhatott a táj u.n. önszabályozó képessége, mely szinte a kompjuterek "feedback" elve szerint olyan állítást, visszacsatolást vagyis önszabályozást hajtott végre, mely képes volt a táj biológiai rendszerének működését még hosszú időre konstansan fenntartani anélkül, hogy egy lassu irányított változást, az evolúció alakjában kizárt volna. Sajnos az elektromos irányító rendszerekkel ellentétben a természetnek nincs olyan szilárd szerkezete, hogy e folyamatok eredményét számszerű adatokban előre kifejezhessük, mert azok lefolyása számos bonyolult, egymással mozgó egyensúlyban álló részekből tevődik össze. De hogy igaz ez az állítás, az utólag legtöbbször súlyos számszerűséggel is igazolható és bebizonyosodik, hogy ha a természeti kincsek használatában nem a jövő szempontjai szerint járunk el, veszélyeztetjük annak mind jelenkori használatát, mind fennmaradását.

Az agyonhasznált, vagy természetes elemeitől megfosztott "kitisztított" tájban könnyen talajfuvások, lehordások, suvadások következhetnek be. Ha mezőgazdasági termelésre használják, az ott telepített monokulturák legtöbbször a károkozók áldozatává lesznek, mert a sok természetes ellenségeiktől nem háborítva, katasztrófálisan elszaporodnak.

Ragadózó állatok, madarak, rovarok, melyek valamely erdősávban vagy bozótban élnek, nagyon is abban a helyzetben vannak, hogy a szomszédos kulturterületeken élő egerek vagy rovarkártevők populációit csökkentésük és tulszaporodásukat megakadályozzák, hogy csak egy példát említsünk a szorosán összefonódott "táplálkozási láncok" közül. Ha tehát valamely tájon az erdőkön, a gabonaföldeken, legelő szarvasmarhákon, vagy mesterséges világitásu istállóknak tartott sertéseken és baromfiakon túl még pocsolyák, partakok - és nem "befogadók" - cserjék, kis erdők, fasorok és egyes fák, cinkék, foglyok, ölyvek, denevérek, menyétek, sündisznók, hangyák és bogarak is vannak, ugy ezek sokkal többet jelentenek, mint valamilyen frissítő diszt, mely egyes természetszerető vagy védő szemét gyönyörködtetik. Mindezek az említett anyagkörforgásban fontos és súlyos funkciókat töltenek be. A még meglévő természetes és a természeteshez közelálló életközösségek ökorendszereikkel a tájapolás és tájfejlesztés számára mint élő modellek is nagyon nélkülözhetetlenek, u.i. egyrésztől működő anyagkörforgásukkal és energiástranszformációikkal a termelés számára nyújtanak fontos informáci-

ót, másrésről önszabályozó és kiegyenlítő képességükkel befolyásolhatják a környező kulturtáj biológiai formálódását is. Az erdőnek, fának, fasoroknak és ligeteknek, és egyéb természetes tájelemeknek a tájban, - ill. a táj ápolásában és fejlesztésében betöltött szerepe és feladata így egyre növekvő.

Itt még csak arra szeretnék utalni, hogy ezek az önszabályozó természeti erők elsősorban a tájelemek régi állományában vannak jelen. Ezért a sokszor lebecsült és esztétikai értelemben talán már valóban fogyatékos másodlagos, harmadlagos mozaik tájak még meglévő természetes értékeit, melyeket mint haszontalan parlagot tekintenek, nem szabad lebecsülni és könnyelműen elgazdálkodni, mert azok tényleges értéke eltűnésük folyamatában nagyon is nyilvánvalóvá és hangsúlyossá válhat. A tájba való beavatkozás-kor célszerű hát ezeket kiméletesen vagy részletenkénti változtatással kezelni, hogy azoknak az életközösségeknek, melyeket nem könnyű ismét helyreállítani lehetővé tegyük az új tájállapotba való átmenetelt.

A nagy tájátalakításoknál létrehozott új ültetvények és az egy főre eső négyzetméter szerint talán meglévő és arányos "zöld" területek biológiailag szegények és hosszú időre funkció nélküli diszek csupán. Nem arról van szó természetesen, hogy a tájak üvegbura alatt minden idő számára konzerváljuk, mivel a gazdasági fejlődés és a civilizáció terjedése szükségszerűen kényszerít bennünket arra, hogy belenyuljunk a táj és természet formálásába, csupán arról, hogy meggondoltan használjuk a tájat mint természetes környezetünket és ne tervszerületlenül elhasználjuk azt.

A természeti környezet kérdései még a városokban sem érnek véget az u.n. zöldövezeti problémák kérdésével. Zöld övezet -zöld terület nem azonos a természeti környezettel, csak egy része annak. A városi biotóp károsodás nélkül alig elviselhető mesterséges, műszaki adottságainak olyan fellazítása és természetes elemekkel való kiegészítése ez, mely csupán elősegíti, hogy a városi környezet ne váljék olyan abiológiai környezetté, mint a mesterséges világítású baromfiólak. A városokban koncentrálódott és annak életformáját is egyre jobban igénylő tömegek ma már egyre állhatatosabban vissza vágyakoznak a "szabadba" és a "nagy zöld szabadságban" keresik a pihenést és felüdülést. A civilizáció "áldásairól" azonban már sem nem tudnak, sem nem akarnak lemondani, ezért olyan "vissza a természethez" kell nekik, amit összhangba lehet hozni az autóban, vagy hátizsákban magával szállítható modern technika követelményeivel.

Napjainkban, ha a természetről beszélünk akkor legtöbb ember először is az erdőre gondol. A tömegek tudatában ez a két fogalom szinte

egygyé lett. Az erdő valóban a természetnek egyik leghatalmasabb és leghatásosabb megjelenési formája. Érthető hát, hogy az erdő és a fa a természet- és környezetvédelem fókuszába került. Az erdő a természeti értékek olyan gazdag foglalata, melyben az állat és növényvilágon túl a biológiai egyensúly számos más mikro- és makroszervezete koncentrálódik. A víz és a levegő mellett a talajjal együtt az élet alapbázisának kell tehát tekintenünk. Míg azonban a vizet és a levegőt az emberi fejlődés során meg kellett hódítani, addig az erdő éppen ennek az emberi fejlődésnek a bölcsője, otthona és védelmezője volt. S az erdőknek ez az emberi életre gyakorolt komplex hatása tulajdonképpen soha sem szűnt meg. Minél messzebbre került az emberi fejlődés ettől az ősi bölcsőtől, minél inkább gazdasági céljaink egyik eszközét látta abban, annál világosabban tűnt elő és válik napjainkban egyre nyitvánvalóbbá, hogy a természet és annak a fő reprezentánsa az erdő nemcsak gazdasági termelésünk egyik alapja, de egészséges életünknek és a tovább jutást biztosító szellemi fejlődésünknek és kulturális alkotásainknak is fontos forrása.

Természetes környezetünk megmaradt értékeinek megóvásában, a szociál-higiénikus termelési rendszer kialakításában, a jóléti erdőgazdálkodás központi irányelveként való elfogadásával hazánk termelő szektorai közül ezidő szerint az erdőgazdálkodás jutott leginkább előbbre.

Ennek nyilván sokféle okát lehetne felsorolni, melyben a termelés fejlesztésén munkálkodó tudósok magasszintű humanitása jut talán elsősorban kifejezésre, de nyilván szerepet játszanak olyan objektív okok és tényezők is, melyek közül mint jelentősebbeket egyrészt azokat a pusztulásokat kell említeni, melyek az erdővagyonról világviszonylatban, de hazánkban is érték az utóbbi évszázadokban, másrészt azt a tömegigényt, mely a civilizációs terhelés alatt szinte ellenállhatatlan erővel fordul ma az erdők felé.

Egykori feljegyzések Görögország kiterjedt erdőségeiről emlékeznek. A mai helyzet ismeretes. Egy XVI. századról szóló történelmi adat szerint V.Károly csapatainak Dél-Spanyolországból Észak-Európába való meneteleése alkalmával egyszer sem kellett elhagyni az erdőt. Ma ugyanezt az utat végig követve szinte alig lehet erdőt találni.

Hazánk erdősültségében az utóbbi évtizedekben bekövetkezett kedvező változások ellenére is sok még a pótolni való. Erdőgazdaságainknak a korábbi idők oktalan erdőpusztításai miatt most egyszerre kell megoldani azokat a gazdasági feladatokat, melyeket népgazdaságunk vár tőle és a fejlődést úgy kell szolgálni, hogy közben az erdők közjóléti szerepét is fokozni tudják.

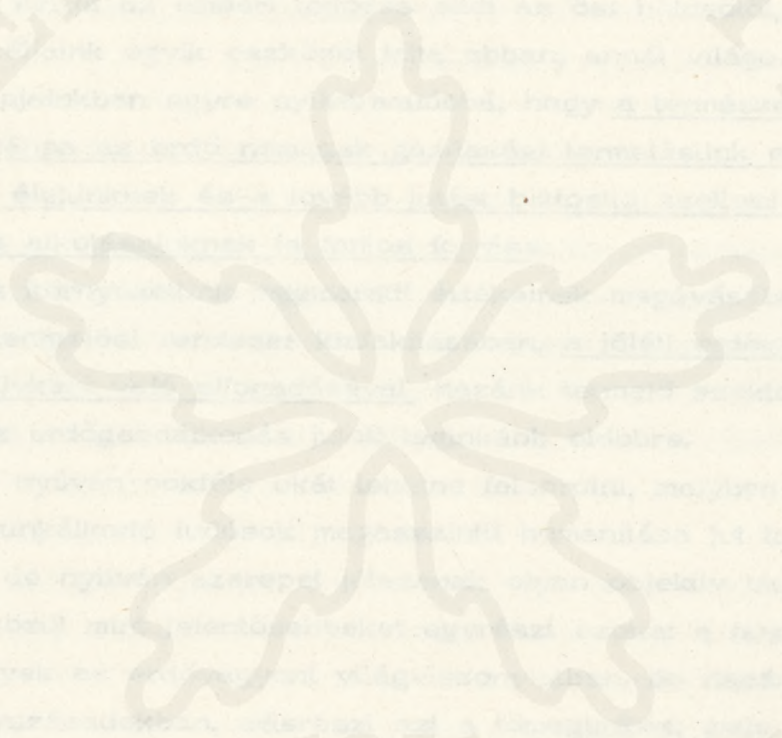
Ha erdőgazdaságunk ökonómiai feladatait a jövőben is össze tudja egyeztetni azzal a humán ökológiai szemlélettel, mellyel mai közjóléti feladatait kialakította, úgy érzem nemcsak más hazai termelőszektorok számára mutat forradalmian új utat a szocialista termelésben, de szakterületének nemzetközi szintjén is biztosan példamutatóvá válik.

És ebben a nemes törekvésben, melyet az "erdők a közjóért" jelentenek, az erdőgazdálkodás mindenkor maga mellett érezheti a természetvédelem eszmei és gyakorlati segítségét éppen úgy, mint ahogy a természetvédelem is mindenkor biztosan számol azzal a nagy értékkel, amit fejlődő erdőállományunk és erdőgazdálkodási szakembereink természetszeretete jelent.

1851

1866

ERDÉSZETI
 1851
 1866

Dr. Mócsényi Mihály
tanszékvezető egyetemi tanár

A városi zöldterületek kapcsolata az erőkkel

Előadásomnak a meghívóban közölt címébe véletlenül két hiba csuszott; az egyik azt hiszem az én gondatlanságom, a másik a nyomda "kisördöge" révén. Saját "kisördögöm" arra buzdított, hogy használjam ki az így adódó két mellékutat és bizonyos értelemben módosítsam előadásom előre elképzelt anyagát. Ezt fogom tenni, mégpedig két értelemben. A meghívóban a zöldterület szó szerepel. S. Szabó Ferenc előadásában következetesen zöldfelületről beszélt, mi is ezt a kifejezést használjuk. A második tévedés "nyomdabaki", erdő helyett az erő szót szedték. Ha szabad, akkor az előadásom anyagát a címnek megfelelően módosítanám és a zöldfelületeknek az "erők"-kel való kapcsolatáról beszélnék, értve alattuk a társadalmi és gazdasági erőket.

Az első problémakörrel, a zöldterület, zöldfelület problémáival kezdeném és majd az előadásom végén visszatérnék az erők problémájára. A fogalmakat nem árt tisztázni. S. Szabó Ferenc rendkívül gondossággal mindenkor a táj természeti elemeiről beszélt és nem a természeti tájról. Nagyon tudatosan. Több alkalommal használta a bioszféra kifejezést, ennek ürügyén elővenném egyik vesszőparipámat, a nooszférát.

A nooszféra a bioszférából ésszerű, céltudatos emberi tevékenységgel átalakított táj, azaz emberi környezet. Ennek alapvető elemei természetiek, de az antropológiaiak, azaz a társadalmiak - az az érzésem - hovatovább fontosabbakká válnak a természetiekénél.

A kétféle elemrendszernek magától értetődően egészséges egyensúlyban kell maradnia ahhoz, hogy mindkét rész hatékonyan érvényesüljön; elsősorban a társadalom, az ember előnyére és igényei szerint.

A fogalmak tartalmát kissé részletezve talán annyit, hogy településen belüli zöldterület alatt az Országos Építési Szabályzat területfelhasználási kategóriát ért. Olyat, mint a lakóterület, a közlekedési terület, stb. Ebbe a zöldterület fogalomkörbe a körzeti parkok, lakónegyedi parkok, a véderdők, ill. a belterületi parkerdők tartoznak. Nem tartoznak azonban bele a különböző célu kertek, amelyeknek területe legalább akkora, mint a zöldterületé. Ezért előnyösebbnek tűnik - az Országos Építési Szabályzat is így használja - a zöldterület kifejezés, amely a zöldterület és a kerteket együttesen értelmezi, tartalmazza.

A zöldfelületekről szólva; ha a fogalomkört a városon túlra, akár az egész Föld felszínére kiterjesztjük, akkor kétféle zöldfelületről beszélhetünk; a természet célját és a kondicionálást szolgálókról. A kondicionáló zöldfelületek fiziológiai, pszichológiai és esztétikai értelemben kondicionálnak. Kondicionálják magukat a természeti felületeket, az infrastruktúra legkülönbözőbb elemit és kondicionálják magától értetődően az embert is, mind pszichológiai mind esztétikai értelemben.

Saját szóhasználatunk szerint termelőtájáról, lakótájáról, üdülőtájáról beszélünk. A termelőtáj altípusai az ipari, a mezőgazdasági, az erdészeti és a kertészeti táj. Mindegyikének emberi, társadalmi; a termelés következtében sajátossá vált, tartalmi vonásai vannak és ilyen értelemben a természeti adottságoktól, a természeti elemektől eltekintve is jól megkülönböztethetők egymástól. Ez ellen a kifejezésrendszer ellen OLSCHOWY professzor a legutóbbi liszaboni IFLA kongresszuson, /a tájrendezők nemzetközi konferenciáján/ kifogást emelt azzal az indokolással, hogy az Ortschaft és a Landschaft kifejezés a középkorban alakult ki és ha nyelvi vonatkozásokban, főleg etimológiai szempontból, becsületeselek akarunk lenni, akkor nem beszélhetünk "Ort-Landschaft"-ról. Ebben valóban igaza van. Az Ortschaft német kifejezés szóról szóra átment a magyar nyelvhasználatba, mégpedig a "helység" nyelvi jel formájában. "Tartományosság" vagy "mezőség" esetleg "környezetség", ami a Landschaftnak megfelelő szó lenne, a magyarban nincs. Mi a táj kifejezést használjuk, ami mást is jelent, mint a német Landschaft szó. A vita, a beszélgetés során különböző problémák merültek fel. Többek között az, hogy a mezőgazdaság kialakulása előtt, az emberiség őskorában, egy embernek négy négyzetkilométeres élettérre volt szüksége. Ez jelentette a laksűrűség felső határát. Ha a számokkal játszva azt mondjuk, hogy ekkora területen ma - a budapesti belterületet alapul véve - négyszázezer ember lakik, él, akkor a viszonyítás szélsőségesnek tűnik. Pedig valóban így van. Tehát, ami valankor egy ember vadászterületét, életterületét jelentette, az ma négyszázezer ember élettere is lehet.

A vita során még sok minden szóba került. Többek között az, hogy a középkori városból naponta mentek ki a lakók a szőlőkbe, a gyümölcsösökbe és a háziipar vagy céhtevékenység mellett mindenkor szőlészkedéssel, gyümölcsstermesztéssel vagy mezőgazdasági műveléssel egészítették ki egyrészt életformájukat, másrészt kereseti lehetőségeiket. Estére tértek vissza a városba és ott aludtak.

Ma ez teljesen megfordult. Az USA-ban és mindazon államokban, ahol az összlakosságnak több mint 70 %-a városlakó, ott éjszakára kimennek a városokból aludni, a várostól 20-40, sőt 60 km-es távolságra. Reggel bejönnek az egészségtelen biotopba - nem kell részleteznem, hogy ez milyen káros, - az előttem szóló ezt bőven megtette - hogy itt töltsék el előnytelen feltételek mellett a nappaljaikat. Ezzel létrejött az ún. negyedik népvándorlás /a harmadik a városba vándorlás volt/, a városból való kiáramlás; a város környékén létesített olyan településekbe való menekülés, amelyeknek üdülőterület jellegük van. Nálunk e két folyamat párhuzamos. Többé-kevésbé ez a helyzet Ausztriában is. Alig várják a bécsiek, hogy valamelyik paraszt otthagyja falusi házát és beköltözzék a városba, hogy megvásárolhassák és belül átalakítva, komfortossá téve átvegyék az "irigyelt" lakóhelyet. A két irányú "népvándorlás" párhuzamos és egyidőben folyó. Ez pedig azért van, mert az a város, amely sok adottságánál fogva az ember szempontjából előnyös volt, ma károssá vált. Egy kissé erőltetett szójátékkal ezt úgy lehetne kifejezni, hogy város az, ami az emberre káros. Biológiai, fiziológiai szempontból valóban káros. Ez nem jelenti azt, hogy gazdasági, kulturális vagy egyéb szempontból is az legyen. Nem szeretnék részletesen kitérni a városártalmakra, a civilizációs betegségekre, talán csak egy adatot. A szívinfarktus és a többi civilizációs betegség ma vezető a halálos ártalmak listáján. A nagyvárosokban a legtöbb ember civilizációs betegségek következtében hal meg. Ezek között a szívinfarktus igen előnyös pozíciót foglal el. Megdöbbenő, hogy a szívinfarktusban meghaltak 51 %-a értelmiségi vagy hasonló munkakört betöltő. A segédmunkásoknak mindössze 10 %-a, a parasztnak legfeljebb 1 %-a hal meg szívinfarktusban. Nem szeretném ezt a tonalat tovább gombolyítani, inkább egy másik területre térjek át, azaz témát váltok.

Gazdasági fejlődésünk rendkívül gyors. Jelenleg hozzávetőlegesen 70 \$ az egy főre eső nemzeti jövedelmünk. A második világháború előtt fele ennyi sem volt. Az elképzelések szerint 1985-ben, tehát 15 év múlva nemzeti jövedelmünk megduplázódik, és ha a prognózisok helytállóak, - mint ahogy erről meg vagyok győződve - akkor 2000 körül az 1400-as érték újra duplázódik, azaz 2800 \$ lesz az egy főre jutó nemzeti jövedelem.

Az egy főre eső ilyen mértékű nemzeti jövedelem növekedéssel különböző hátrányok járnak. Többek között a civilizációs betegségek fokozódása. Ezek nem kerülhetők el, ill. a kapitalista államok gyakorlata azt bizonyította, hogy ott nem kerülhetők el.

Nagyon sok szó volt arról, hogy milyen mértékű az emberiség szaporodása. A tulszaporodása. A tulszaporodás a világ majdnem minden államára érvényes, de példaként Magyarországra vagy Irországra vonatkoztatva nem. Nálunk majdnem ellentétes értelmű a tanrend. 2000-ben sem leszünk - a legbátrabb prognózisok értelmében sem - tizenegy és félmilliónál többen. Adottságaink meghatározottak. Ha jelenleg az összlakosság 50 %-a foglalkoztatott, úgy 1985-re, ill. 2000-re az összlakosságnak legfeljebb csak 45 %-át lehet foglalkoztatni, mert el fogunk öregedni erre az időre. Fiataljaink kevesen, a középkorúak meg igen kevesen lesznek. Az élelmiszer termeléshez nem lesz újabb területekre szükségünk. Ellenkezőleg, a jelenleg erre használtak csökkenthetők.

Jelenleg kb. 4 és félmillió hektár a mezőgazdaságilag, , másfél millió az erdészetiileg művelt területünk. Ez együttesen 6 millió hektár egy főhatósághoz tartozóan. A területfejlesztés szempontjából tehát az ország területének több mint 60 %-a a MÉM-hez tartozik. Éppen ezért e tárcának jövőbeni területfejlesztési feladatai rendkívül fontosak lesznek. A vonatkozó rendeletek értelmében minden főhatóságnak létre kell hoznia valamilyen szervezetet, bizottságot, amelyek a Tervhivatallal és más szervekkel együttműködve kialakítják az ország távlati területfejlesztési tervét. Mivel kell számolnunk ebben a vonatkozásban?

Ugy érzem, igen sok mindennel. Többek között azzal, hogy a mezőgazdasági területeknek, azaz a ma mezőgazdaságilag hasznosított felületeknek nagymértékben redukálódniuk kell, ha gazdaságosan akarunk termelni. Nagyon érdekes összefüggések adódnak a gazdaságos termelés és a különböző lejtésű területek hasznosítása szempontjából. Nyugat Európában, ahol az egy főre jutó nemzeti jövedelem átlaga annyi, mint amekkorát mi 1985-re el akarunk érni, 17 %-nál nagyobb lejtésű területen mezőgazdasági művelést nem folytatnak, mert nem gazdaságos. Az USA-ban, ahol a nemzeti jövedelem több mint négyszerese a mienknek, 12 %-nál nagyobb lejtésű területeken nem termesztnek, mert ott ez a gazdaságosság határa. Ha 1985-re el kívánjuk érni az adott nyugat-európai nemzeti jövedelem átlagát, 17 %-nál nagyobb lejtésű területeken már nem termesztünk. 2000 után a 12 %-nál nagyobb lejtésű területeket is ki kell kapcsolnunk. A két lejtőkategóriához tartozó hazai területek durván számítva félmillió hektárt tesznek ki. Ekkora területet fokozatosan ki kell kapcsolnunk a mezőgazdasági termelésből, hogy a magunk elé tűzött célokat elérhessük. További kb. félmillió hektár azoknak a területeknek a mérete, amelyek meliorizációs beavatkozás révén válhatnak termékennyé.

Sajnos csak túlzottan költséges melioratív beavatkozások révén. Éppen azért ezeket is ki kell kapcsolni a termelésből. Ez azt jelenti, hogy 2000-re a jelenlegi négy és félmillió hektárnyi területet három és félmillióra kell redukálnunk, ahhoz, hogy gazdaságossá váljék a mezőgazdasági termelés. A bezosztája buzafajta - a kísérleti területen - hektáronként eléri a 60 mázsás termést. Az új kavkaz fajta hektáronként a 100 q-ás termést is eléri. A bezosztája - nálunk a gyakorlatban - hektáronként 40 q-ás átlagot eredményezett. Ha az új fajtákat fogjuk termeszteni, elképzelhető, hogy elérjük a hektáronkénti 60 q-ás eredményt, még hozzá egy évtizeden belül. Ha ez így lesz és ha egy emberre vonatkoztatva 10 q gazdasági termékkel kell kalkulálnunk, hogy pl. elegendő hús is termelhessünk, akkor 2,5 millió hektáron minden szükségletünket meg tudjuk termeszteni. Marad 1 millió hektár, amelyen kertészeti termelvényeket és olyan növényeket termeszthetünk, amelyeknek tekintélyes hányada exportálható. Ülészakunk elnöke, Madas elvtárs egyik előadásában azt mondta, hogy iparunk export-import mérlege évente 3 milliárd deviza forinttal negatív és ezt a hiányt mezőgazdasági termékek exportjával fedezzük. Mezőgazdaságunknak a fa-importot is fedeznie kell. Ez sem csekély összeg. Ezért a tobbletkiadásért azonban nem az erdőgazdaságokat hibáztatom, hanem azt a szemléletet és módszert, amely nem adta át, azaz nem törekedett átadni azokat a mezőgazdasági használatra előnytelen területeket, amelyekben igen gazdaságosan lehetne fát produkálni. Volt ez ugyanígy a kertészeti termelésnek is problémája, de érthetően, mert egy bizonyos fázisban, stádiumban minden négyzetméternyi földön búzát kellett termelnünk, hogy azt ne kelljen importálnunk. Ez az idő azonban elmúlt és úgy érzem, elég gyorsak az intézkedések, amelyek az új szituációnak volnának megfelelőek.

Az az érzésem - az itt ülő kollégák biztosan sokkal jobban tudják - hogy teljes erdőterületünknek több mint 30 %-a ráüzetéses.

Ugy vélem, hogy az ország erdeinek szakmai vezetői kényszerhelyzetbe kerültek, kénytelenek az előnytelen termőhelyű erdők funkciójának módosítására ahhoz, hogy a fennmaradók gazdaságossá váljanak. Figyelemre méltó, hogy ez a kényszerintézkedés egybe esik egy új igény jelentkezésével.

A szabadidő és a városártalom növekedésével párhuzamos a parkerdők iránti igény fokozódása. Parkerdőként többnyire a termelés szempontjából előnytelen erdők használhatók jól, mert ezek fekvése rendszerint "kies", azaz üdüléértékük fokozott. A két tendenciának egybeesése - az erdők egy részének gazdaságtalanná válása és a parkerdők iránti igény

fokozódása - nem véletlen. A múltban képzetlen, relative csekély bérből élő erdei munkások többségéből igényes városlakó lett, akik városi munkástársakkal az erdőben nem munkaalkalmat, hanem regenerálódási lehetőséget keresnek.

Éppen ezért meg vagyok róla győződve, hogy az a program, amiről itt ma beszélünk egyértelműbben érvényesülni fog; egyszerűen érvényesülnie kell.

A városokra visszatérve Fourastié-re hivatkozom, aki "Negyvenezer óra" című könyvében azt állítja, hogy a 2000. év körül elérjük a 80 éves átlagéletkort. Ez azzal jár, hogy 700 ezer órán át "kell élnünk", és ebből a 700 ezer órából, mindössze 40 ezer órát dolgozhatunk. Amíg kényszer volt a munka a múltban - mondja ő - addig kegy lesz a gazdaságilag fejlett államokban a 2000. év után. Látszólagos ellentmondás, hogy az életszínvonal nagymértékű emelése csak a termelés, ill. termeszítés teljes automatizálásával és a fizikai munka kikapcsolásával képzelhető el. Azaz egyre kevesebb élő munkaerőre lesz szükség. Ilyen vonatkozásban hazánkban rohamos a fejlődés, mégpedig pozitív értelemben. A második világháború előtt parasztságunk létszáma még 66 % volt. Ma a dolgozó parasztság mindössze 25,7 %-os. Ez a fejlődés a továbbiakban is maradandó lesz és feltehető, hogy parasztságunk létszáma 1985-re ill. 2000-re 18, sőt 15 %-ra fog redukálódni. Ez a változás nemcsak a parasztságot érinti, hanem az ipari munkásságot és a "szolgáltató" lakosságot is. Jelenleg az ipari lakosságunk - statisztikai - létszáma relative magas, talán azért is, mert a szolgáltató üzemeknek statisztikai és gazdasági szempontból előnyösebb, ha ipari üzemként szerepelnek. Érdekes, hogy amikor parasztságunk létszáma 33 % körüli, az egy főre jutó nemzeti jövedelem 600 \$-nyi volt, akkor az ipari lakosság létszáma kb. háromezer fővel több volt, mint amennyinek a nemzetközi viszonyszámok alapján lennie kellett volna. Az itteni többlet hiányzott az építőiparból ill. a szolgáltatásból.

Miért mondom mindezt? Azért, mert szakmai strukturánk módosulásával településeink fokozatosan átalakulnak, városaink és nagyobb településeink nőnek, mind létszámban, mind kiterjedésben. A városlakók létszáma Magyarországon közel 50 %-os. 79 városunk van, a felszabadulás óta kb. 30 lett ázzá és 2000-ben 126 városunk lesz. Át fog alakulni a jelenlegi településszerkezet, a 3000 község funkciója lényegesen módosulni fog, mert az országos településfejlesztési terv értelmében mindössze 1000 nagyközségünk lesz, kiemelt alsórendű ellátó szerepkörrel. Ha távlati terveket kívánunk készíteni, mint

ahogy ilyeneket készítenünk kell, akkor számolnunk kell a mezőgazdasági termelés alól felszabaduló területekkel, a településfejlesztési tervvel, a területfejlesztés minden vonatkozásával.

Ugy érzem, hogy ebben az összefüggésben az erdők telepítőire, művelőire reneszánsz vár, olyan adottságokkal, feladatokkal, amelyek ezideig nem léteztek. Törvényszerűen erdőket kell telepítenünk, mert nem hagyhatunk parlagon egy millió hektárnyi területet.

Még egy probléma; úgy tűnhet, hogy túl messzire szaladtam mert a távlati tervek csak 15 évesek, és én 30 éves, sőt ennél nagyobb távlatokról beszéltem. Az itt ülők tudják azonban legjobban, hogy a csemeték együtteséből erdő legfeljebb 50 év alatt lesz, ezért ha az eddig vázolt összefüggések kereteiben tervezünk, akkor legalább 50 éves távlatokban kell gondolkodnunk, mert ha ma vagy holnap nem kezdjük meg a tervek gondos előkészítését, majd az erdők telepítését, akkor mindaz, amiről az előző előadók beszéltek, nálunk is be fog következni. És rendkívül nehéz lesz utólag módosítani, azaz a "környezetet védeni". Ugy érzem, hogy bátran hozzá kell látni a feladatok megoldásához.

Visszatérve Fourastió prognózisához, néhány részletadatot is elmondanék. Szerinte 25 éven keresztül fogunk felkészülni a munkára, majd 30 éven keresztül dolgozunk és 25 éven át fogjuk kipihenni a 30 év fáradalmait. Mindössze negyvenezer óra fáradalmait, mert a pihenésre, alvásra 30 év alatt 222 ezer óra jut. Ezek a tények, összefüggések rendkívül sok gonddal fognak járni; de mai adottságaink is már igen sok problémát vetnek fel.

A fokozódó szabadidő nemcsak előnyt, hanem gondot is jelent, mégpedig abban az értelemben, hogy azt hogyan lehet emberhez méltóan, a hátrányos adottságokat kiküszöbölő módon hasznosítani. Ma naponta elvben négy óra szabadidőnk van, ami 240 munkanapra számítva azt jelenti, hogy évente 960 ilyen szabadóránk van. A hétvégeken - úgy számolva, hogy a szombat már mindenki számára szabad - és az ünnepeket is beleértve 1360 óra szabadidőnk van. A 20 napos évi szabadság 260 óra szabadidőt jelent. Az évi nagy szabadság a többi szabadidőhöz viszonyítva tulajdonképpen nem sok. A legnagyobb értéket a hétvégi szabadidő adja. Ha azonban azt vesszük, hogy a hétvégeknek legfeljebb egyharmadát tudjuk a lakástól, a településtől távol tölteni, akkor módosul ez az arány, mert napi 4 órából adódó 960 órához hozzá kell adnunk 906 órát, ez 1866 órát eredményez, szemben a lakástól távol tölthető hétvégi 453 órával és az évi szabadság 260 órájával.

Ez annyit jelent, hogy pillanatnyilag a települések közvetlen környékén, környezetében legsürgősebb a teendő. A belterületi és az ezekhez csatlakozó köz- ill. parkerdőket kell fejleszteni. Elsősorban azért, mert Budapest belső kerületeiben egy lakósra alig jut annyi zöldfelület, mint amekkora hely a csucsforgalmi villamosokon jut. A pilisi parkerdők centruma 50 km-es távolságra van Budapeستől. A nemzetközi gyakorlat azt igazolja, hogy 5-10 km-nél nagyobb távolságra nem lehet naponta elmenni üdülés, felfrissülés céljából.

Ez nem jelenti azt, hogy a lakóterülettől távolabb eső parkerdők fejlesztését nem kell megkezdenünk. Ezzel is régen elkéstünk. Még jobban elkéstünk a belterületiek-a belterülethez közvetlenül csatlakozók - telepítésével.

A távlati településfejlesztési terv szerinti 1126 településhez, ez a szám a városokat és a nagyközségeket együtt jelenti, a legsürgősebben el kell készíteni a parkerdőterveket. És jó lenne, ha már nőnének a csemeték ezek körül a települések körül, mert hiszen 50 év múlva lesznek csak erdők.

Mivel úgy érzem, hogy időm lejárt, vissza szeretnék még egyszer térni az előrevetitethez, mármint a zöldfelületnek a gazdasági, társadalmi "erőkkel" való kapcsolatára. A fejlődésnek ezek az erői kötelezővé teszik számunkra, hogy sürgős és határozott lépéseket tegyünk azért, hogy be ne következzenek mindaz, amit ugyancsak ijesztő színekkel festett az imént - a természetvédelem méltó képviselője - S. Szabó Ferenc kollégánk.

Kérem mindnyájuk szives segítségét, jóindulatát ennek a fontos feladatnak a megoldásához.

Laár Árpád
ÉVM osztályvezető

A településtervezés és erdőgazdaság
összefüggései

A településtervezés feladata a jellemző rendeltetésnek megfelelő területfelhasználás kategóriák meghatározása, a település szerkezeti tagozódásának és funkcionális rendszerének kialakítása, valamint a tervfajta léptékének megfelelő mélységben a létesítmények területének kijelölése.

A területfelhasználási kategóriákat az OÉSZ I. kötet Város és Községrendezési előírásai rögzíti a következőképpen:

" A város /község/ igazgatási területét a jellemző rendeltetésének megfelelő területfelhasználási kategóriákba /lakó-, üdülő-, intézmény-, ipar-, közlekedési, zöld-, mezőgazdasági, erdőgazdasági és egyéb rendeltetésű terület /kell sorolni."

Továbbiakban a Szabályzat kitér az egyes területfelhasználási kategóriák területén az építési tevékenység lehetőségeinek meghatározására.

Itt ki szeretném emelni, hogy a településtervezésben a hosszú időn keresztül fent álló erdő, mint tervezési fogalom használati módon, mint amennyire ennek a tervezésben tartalmi változást szeretnénk tulajdonítani. Tréfásan talán úgy lehetne ezt fogalmazni, hogy a településtervezők által elhasznált több mázsa zöld festéknek szeretnénk vissza adni az értelmét.

A településtervezés tehát a teljes város /község/ területre kiterjedően területfelhasználási kategóriákat határol el és azok funkcionális összefüggései alapján szerkezeti rend kialakítására hivatott javaslatot tenni.

Az erdőgazdasági terület mint területfelhasználási kategória megjelenik a városrendezési terveinkben.

A településtervező először a vizsgálatok elkészítésekor találkozik az erdő borította területtel és nagyon sok esetben ez az első regisztrálása az erdőgazdasági területnek, be kerül a tervbe is változtatás nélkül. Valahogy nem jön létre a kapcsolat a településtervező és az erdőgazdasági terület között és következésképpen egy szükséges jókórt regisztrálódik ez a területfelhasználási kategória. Van azonban az erdőt szerető tervező; és az már javaslatot tesz az erdő területén valaminek a megépítése, és esetleg a belterületet körülvevő újabb erdők, erdősávok, fásítások létrehozására. Egyes tervezők mélyrehatóbb tevékenységének kivételével tulajdonképpen így állunk a településtervezés és az erdőgazdaság kapcsolatával.

Tennivalónk sok van, hogy ezen a helyzeten változtassunk. Elsősorban a településtervezőnek kell kilépni abból a szűkebb - belterületi - határok közé szorított tervezési szemléletből, amely szerint nem kíván foglalkozni a teljes településterülettel. Kétségen kívül a településtervezők általában építészek, számukra még kissé idegen az olyan terület, ahol a természeti tényezők érvényesülése erőteljesebb és a műszaki problémák zöme mélyépítési feladat a többi pedig a biológia körébe sorolható. Természetesen a településtervező ezt a kilépést egyedül nem teheti meg, ehhez sok segítségre van szükség azoktól, akik a maguk munkaterületének vallják az u.n. külterületet.

Másodsorban - és ezt érzem a legkomolyabb problémának - le kell tudnunk győzni azokat a gátló tényezőket, amelyek a külterületen a település, a településben lakó emberek érdekében való tervezést akadályozzák.

A helyzet most az, hogy a településtervezőnek nagyon kevés beleszólási joga vagy lehetősége van az erdő- vagy mezőgazdasági ill. erdőgazdasági szakemberek folytatnak olyan tevékenységet, ami a településfejlesztést, rendezést döntően befolyásolják.

Itt különböző jogcímenek osztogatott földrészeletekre gondolok. Rövidesen 30.000 ha ilyen földrészlet kerül értékesítésre. Vannak már, akik ezt az osztogatást kifogásolják azzal, hogy esztétikailag meg nem felelő beépítések jönnek létre. Azonban nem is ez a probléma lényege, hanem olyan helyeken osztanak ki telkeket, amelyek a határozott és helyes településhálózat fejlesztési és területrendezési politikát lehetetlenné teszik.

Valamit azonban nem értek, ha rendezési terv alapján a város vagy község fejlesztéséhez új házhelyek kialakításához kell mezőgazdasági művelési területet igénybe venni, akkor ahhoz két minisztérium miniszterhelyettesének kell aláírnia, ha azonban rendezési tervtől eltérően településfejlesztési érdekeket sértően csinálnak telekosztást, akkor ahhoz nem kell senkinek a hozzájárulása.

Sajnos, láttam a Dunakanyarban és Sopronban is kiosztott erdőgazdasági területeket telkeknek. Nem tudom egyik helyen sem elmondani, hogy megfeleltek a korszerű területfejlesztési alapelveknek. Az igazság kedvéért azonban meg kell mondanom, hogy nem is kérdezte meg senki.

E kis kitérő után, hadd térjek vissza magához a második problémához. A településtervezőknek kötelessége képviselni a városlakó ember érdekeit, hiszen teljes tevékenysége az ember jobb életkörülményeinek biztosítására kell irányuljon. Tisztában kell lennünk, hogy a városainkban és főleg a nőtt városaink belterületén az egészséges, és az egészséget biztosító mozgás

lehetősége korlátozott, néhol pedig teljesen hiányzik. Erre inkább igénybe kell venni minden olyan lehetőséget, ami az ember mozgásigényét kielégíti. Keresni kell azokat a területeket, amelyeket át lehet engedni az embereknek pihenés és üdülés céljából.

Az erdők vonzása az ember számára nagyon régi téma. Sajnos ez sok esetben úgy volt téma, hogy az a hely az erdő, ahonnan az embereket - kevéseket kivéve - kizárták.

Ez a helyzet talán napjainkban változik meg. A régen meglévő igény, ami már egyre növekszik, megtalálja a befogadóját is. Azonban ez önmagában sajnos még nem elégséges. Szükség van arra, hogy a településtervezéssel egyidőben folyjon olyan közös vizsgálat és program kialakítás, amely mind a két fél érdekét szolgálja, és a településtervező érzékelheti az erdőgazdaság problémáit és a település gondjai és bajai között némely kérdésre megoldást találhat.

Itt még egyszer szeretnék utalni a területfelhasználási kategória nevére; erdőgazdasági terület és nem szimplán erdő. Ezzel a mi településtervezőink figyelmét szeretném felhívni, hogy bármi szándéka van az erdővel az gazdálkodási terület, ahol termelés folyik.

Mindig amikor az erdők többcélú hasznosításáról hallok, bár ismerem értelmét mégis az erdőkben megvalósítandó létesítmények és berendezések többcélúságáral gondolnom elsősorban. Az erdészetek saját beruházásában készülő utjai melyek a saját céljait, szállítási igényeit szolgálják elsősorban, vajon nem lehetnének-e többcélúak. Azt hiszem még nem ültünk le közösen egy tervező asztalhoz egyeztetni gondjaikat. Nagyon ritkán az már előfordult, hogy a településtervező által zöldre festett tervrészlet realizálódott. Az erdészet befásította. Azonban arról még nincs tudomásom, hogy valahol közös tervezés született volna az erdőgazdálkodási terv és településtervezés teljes összhangjában, ahol az utépítési, vízrendezési stb. problémákat közösen oldották volna meg.

Uj tervfajtát szeretnénk megvalósítani ill. beiktatni a település tervezési rendszerbe. Tulajdonképpen még nincs ennek az új tervfajtának neve. A használatosak a következők: környékterv, környezetrendezési terv, tájrendezési terv.

Az új tervfajta hivatott volna megoldani a terület optimális felhasználásának módját, az érdekek egyeztetésével. Ez a munka, véleményünk szerint három összefüggő részből áll: biológiai, műszaki és gazdasági tervezésből. E tervek készítésében tulajdonképpen még a kezdet kezdetén vagyunk. Örömiünkre szolgál, hogy az egyik ilyen irányú tervezési

kísérlet a Pilisi Parkerdő gazdasága területére készül, és minden remény-
ségünk meg lehet, hogy a tervezés során kölcsönösen hasznos tapaszta-
latokat gyűjthetünk.

Meg kell említenem, de nem tartozik szorosan a témához, hogy az er-
dőgazdaságok és település gazdálkodás több kapcsolatáról lehet beszélni.
A magam részéről csak egyet kívánok kiemelni a városokon belüli fásítá-
sok kérdést. Azt hiszem közismert, hogy nincs megfelelő faanyag az utfá-
sításokhoz. Oly szegényesek városaink fafajta tekintetében, hogy azt hi-
szem nem érdekes most sorolnom, hogy mi található utfásításainknál. Ezen
az erdészetek tudnának segíteni. Persze meg kell említenem, hogy olyan fá-
sítási anyag amely korona magasság szempontjából is jó lenne egyáltalán
nincs.

Végezetül szeretnék néhány gondolatot felvetni a településtervezés igé-
nyeiről az erdő gazdasági területekkel kapcsolatosan.

Az első ilyen gondolat, az, hogy a településünk környékén jól gaz-
dálkodó erdőgazdaságokat szeretnénk látni. Véleményem szerint ma már érin-
tetlen terület Magyarországon nincs. Ahol az ember pedig már beavatkozott
a természet saját háztartásába ott már kötelességei vannak, azaz ott már
használnia és fenttartania kell a területet, gazdálkodnia kell vele. Így az
erdőterületeink is akkor szépek és akkor kellemesek az ember számára,
ha azon érződik a művelés hatása. Azok a romantikus nézetek, amelyek az
erdőt vissza kívánnák varázsolni őserdővé nem számolnak ennek lehetetlen-
ségével, és nem számolnak a saját érdekükkel sem. A település-rendezés
elsődrendű érdeke, hogy az erdő minnél többirányu un. hasznosított legyen
és minél nagyobb hasznot hozzon.

Szeretnék ha az erdő megmaradna erdőnek.

A belterületi központok mivel mindenféleképpen fenntartást követelnek, e-
gészen más esztétikai szabályokhoz kell alkalmazkodniuk. Az erdő akkor
különbözik a közparktól, ha érződik rajta a célszerű gazdálkodás és ha
nem lép fel közparkban megkövetelhető esztétikai igényekkel. Az erdőben
nem az elaprózottság, hanem a nagy méretek összefüggő rendje teremti
meg az élményt, a hangulatot.

Az erdőben erdőt szeretnénk látni nem tilalomfákat. Ezt hosszú vol-
na részletesen kifejteni, azonban hogy érzékeltessem mire gondolok elmon-
dom, hogy nem tartom egyetlen megoldásnak a kerítést nem kívánatos láto-
gatók ellen, vagy a forgalomirányításában, hiszen létezik olyan cserje a-
nyagunk, amely mindenféle terelőtáblánál ékebben beszél. Hangsúlyoznom
kell, hogy nem az erőltetett bozótsírtási programnak akarok itt szószólója

lenni, de a természetes akadályok emberibbek mint az emberkéz kiirta tilos. Egyébként is a tábla haszna őr nélkül nem sokat ér.

És legutoljára: az erdők legnagyobb kincse a csend. A csend megóvása kétségtelen nagyon nagyrészt az erdőket látogatóktól függ. Függ azonban attól is, hogy milyen erdőrészletek kerülnek a nagyközönség számára megnyitásra.

Lehet-e lecsapni valahol a zajoskodókat, nagy tisztások tömeget magukhoz vonzó létesítmények vannak-e és van-e az elvonulásra a magányos sétára való terület. Arról beszélt, hogy az erdőnek többcélúan hasznosnak kell lenni, azonban abban az egy célban is, hogy az ember számára aktív pihenési területet nyújt, legyen több célu.

Nyújtson az erdőgazdasági terület lehetséges-amennyire ez lehetséges - a pihenő embernek minőségileg is differenciált lehetőséget.

1851

1866

... az erdőgazdálkodásról és az erdőterületről ...
... az erdőterület növekedéséről ...
... az erdőgazdálkodásról ...

... az erdőgazdálkodásról ...
... az erdőterület növekedéséről ...
... az erdőgazdálkodásról ...

... az erdőgazdálkodásról ...
... az erdőterület növekedéséről ...
... az erdőgazdálkodásról ...

... az erdőgazdálkodásról ...
... az erdőterület növekedéséről ...
... az erdőgazdálkodásról ...

... az erdőgazdálkodásról ...
... az erdőterület növekedéséről ...
... az erdőgazdálkodásról ...

... az erdőgazdálkodásról ...
... az erdőterület növekedéséről ...
... az erdőgazdálkodásról ...

... az erdőgazdálkodásról ...
... az erdőterület növekedéséről ...
... az erdőgazdálkodásról ...

1851

1866

Dr. Héder Sándor
ÁEMI osztályvezető

A zöldövezeti tervezés hazai vonatkozásai és eredményei.

Magyarországon a közjóléti erdők intézményes tervezése 1955-ben kezdődött. Az azóta eltelt másfél évtized alkalmas arra, hogy mérleget tudjunk készíteni eddigi munkánkról, véleményt tudjunk mondani tervezési eredményeinkről és a jövőben várható feladatainkat meghatározhassuk.

Az emberek az erdők közjóléti hatásait tudat alatt vagy tudatosan régóta ismerik. Felismerték, hogy az erdő jó levegője, csendje s az abban tett kirándulások milyen jó hatással vannak az idegrendszerre, az egészségre. Mivel az erdő egyre messzebb kerül a városoktól, a városok vezetői az épületek kőrengetege között parkokat, sétányokat - zöldterületeket - igyekeztek kialakítani.

A zöldterületek céljára rendelkezésre álló területek azonban fokozatosan csökkenek, míg a városok lakóinak száma gyorsan emelkedik. Célzerű kiutat csak úgy lehet találni, hogy az újabb, nagyobb zöldterületeket a beépített területen kívül, azokhoz csatlakozva helyezik el. A városi lakosság zöldterület iránti igényét az erdészek régóta elismerték és számos városközei erdőt adtak át részükre /pl. Pécsen és Debrecenben/, vagy mint parkerdőt a kirándulók rendelkezésére bocsájtották /mint pl. Budapesten, Sopronban/.

Régi és új városaink körül, ahol hiányzott az erdő, erdőket, erdőfoltokat, védőfásításokat telepítettek az 1950-es évek elejétől kezdve. /Dunaujváros, Kazincbarcika/. Mindezek ellenére ezek a telepítések még nem egy átfogó fejlesztési terv alapján kerültek megvalósításra. Főhatóságunk felismerte, hogy a közjóléti erdőtelepítések tervezése egy speciális feladatot jelentő munka, amit az üzemi feladatokkal leterhelt erdőgazdaságok munkájuk mellett nehezen tudnak megoldani. Ebből kiindulva az ország legnagyobb üdülőterületének a Balaton környékének zöldövezeti tervezésére 1955-ben létrehozták a Balatonkörnyéki Fásítási Erdészeti.

Ennek az erdészeti feladatnak az volt a feladata, hogy a Balaton körül az üdülők számára minél több árnyas, pihenőhelyet biztosítson a rendezetlen, felturt, kibányászott területeket és tájrontó kopárokat növényanyaggal elfedje, vagy befásítsa. A kezdeti időben még nem volt kész a Balatonkörnyék regionális terve, így a tervezők maguk kísérelték meg, hogy a fásítás céljára megszerezhető területek láncolatát az üdülés szolgálatába állítsák.

Ezt az időszakot, amely 1955-től 1961-ig tartott a közérdekű fásítások hőskorának nevezhetnénk. Ez a munka nem volt eredménytelen, hiszen a tervek alapján a kivitelezést végző Észak-somogyi, Keszthelyi és Balatonfelvidéki Erdőgazdaság a 60-as évek elejéig közel 2000 ha-t fásított be, amelyekkel az üdülők az egész Balaton körül találkozhatnak.

A zöldövezeti tervezések első időszakának tapasztalatai.

Az első időszakra jellemző volt, hogy az erdészek önállóan, saját elképzelés szerint terveztek. A tervezés elsősorban a Balaton környékére koncentrálódott. Koordinációs tárgyalások a társtervező szervekkel alig voltak. Minden tervezésre és területi felhasználásra jogosult szervek ekkor igyekezett tervezési módszereit kidolgozni. Ha nemcsak a fásítási munkákat nézzük, ezt az időszakot az egymást átfedő tervezések időszakának is nevezhetnénk. A tanácsi szervek még nem voltak felkészülve a tervezések összefogására, így gyakran előfordult, hogy ugyanarra a területre több jóváhagyott terv is érvényben volt. Nehezítette a tervezést a térképek hiánya is. Rendeletek, hatósági utasítások nem támogatták a tervezőket, így a terület tulajdonosait nekik kellett legtöbb esetben meggyőzni, hogy területük egy részét közérdekből engedélyezzék befásítani.

Ebben az időszakban alakultak ki a mezőgazdasági nagyüzemek, amelyek miatt alaposan megváltozott a Balaton környék arculata. A szőlőtelepítéseknel a kevert szőlő-gyümölcsösök apró parcellái helyett a betongyámos magasművelést kezdték betervezni. Mindezek erősen módosították a tájképet. A tervezést befolyásolta, hogy az időközben megalakult Balatoni Intéző Bizottság a belterületek nagyarányú fejlesztését irányozta elő. Az első időszakban elsősorban a BIB. által készített fejlesztési tervekkel kerestük az összhangot, mivel ezek már komplex vizsgálatok és regionális összefüggések alapján készültek. A Balaton körül ma látható fásítások a fenti nehézségek ellenére zömmel ebben az időszakban kerültek kivitelezésre.

Hazai és külföldi irodalom a közérdekű erdőtelepítésekkel kapcsolatban alig állt rendelkezésre. Probléma volt a növényanyag beszerzése is. Mindezek ellenére 10 év távlatából vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a telepítések zöme mai szemmel nézve is szükséges és eredményes volt. Néhány helyen azonban ma már változatosabb fafajösszetétellel terveznénk, jobban figyelembe vennénk a tájkép harmónikus kialakítását, a Balatonra való rálátást.

A zöldövezet tervezési módszerének kidolgozási időszaka.

Ez az időszak 1961-től 1964-ig tartott. A különböző tervező szervezetek nagyrészt ebben az időszakban már kidolgozott tervezési módszerekkel rendelkeztek. A városok számára ekkor készültek az első távlati fejlesztési tervek, az ún. Általános Rendezési Tervek, a legujabb komplex vizsgálatok alapján. A városok közül megkezdődött a nagyüzemi szőlő és gyümölcsösök telepítése is. A megjelent 1961 évi VI. Földvédelmi Törvény megnehezítette a további fásításokat. A tervezések során mind a városok rendezési tervei, mind a mezőgazdasági nagyüzemek fejlesztési terveit figyelembe kellett venni.

A tanácsok vezetői ebben az időszakban a rendezési tervek alapján már látták, hogy az akkori rendeletekben előírt minimális zöldterületet /52m²/ lakós/ a belterületen nem lehet és nem is gazdaságos biztosítani. Felismerték, hogy a zöldterületek bővítését leg gazdaságosabban a beépített területekhez csatlakozva, erdészeti módszerekkel lehet megvalósítani. Fentiek miatt egyre több város fordult Főhatóságunkhoz, hogy részükre zöldövezeti tervet készítsünk. Így munkánk súlypontja mindinkább áthelyeződött a Balaton környékéről az ország egész területére. Már az első terv kidolgozásánál felismertük, hogy az alapos vizsgálatok alapján készült városrendezési tervekhez mi is csak tudományosan megalapozott és vizsgálatokkal alátámasztott terveket készíthetünk. A kivitelezésre kerülő fásítások csak ilyen esetben láthatják el a tőlük várt feladatokat, s tervek is csak ilyen esetben állják ki a társtervezők elemző kritikáit.

A feladatot tehát láttuk, csak a megoldás volt hátra. Első lépésként megismertük a kertészeti tervezési módszereket mind hazai, mind külföldi viszonylatban. Megvizsgáltuk azt, hogy külföldön hogyan tudják az erdészek az erdők jóléti hatásai iránt megnövekedett igényeket kielégíteni. Felvettük a kapcsolatot a városépítésszel, s megismertük vizsgálati és tervezési módszereket, irodalmi és gyakorlati vonalon egyaránt. A felsorolt ismereteken kívül a külföldi irodalom kiértékelése után láttuk, hogy a kapitalista országok módszerei nem használhatók nálunk az eltérő társadalmi és tulajdonviszonyok miatt. /pl. Amerikában/. A szocialista országok még ekkor szintén nem rendelkeztek kiforrott tervezési módszerekkel, ezenkívül eltérő erdőművelési viszonyaik, ami a hazai viszonyainknak megfelelne. Mindezek alapján világos volt előttünk, hogy nem maradt más hátra, mint egy hazai sajátosságainknak megfelelő és területfejlesztési elvekkel összhangban álló tervezési módszert kell kidolgoznunk.

A városok lakói a külföldi és hazai felmérések szerint a zöldterületeket elsősorban a napi munka utáni felüdülés, regenerálódás céljából igénylik. Ez azt jelenti, hogy nem lehetnek messze a lakóhelytől, tehát nagyobb településeknél a városhoz több oldalról kell csatlakozniuk. A meteorológiai viszonyok ismeretében az uralkodó szél irányában a szélvédelem miatt, az ipartelepek körül az onnan kikerülő káros légszennyező anyagok csökkentése érdekében is kell erdőket, védőfásításokat terveznünk. Gyakorlatilag tehát a város körül, különböző funkciókat betöltő zöldterületek gyűrűs övezetét kell kialakítanunk, amit most már tudatosan nevezünk zöldövezetnek. A tapasztalatok később arra készítettek bennünket, hogy a jobb hatások érdekében a várost ne egy, hanem két zöld öv, egy belső - közvetlen védelmet és üdülést biztosító - és egy külső - szélvédelmet, üdülést és tájrendezést végző - vegye körül.

Komplex zöldövezeti tervezések időszaka.

Az az időszak 1964-től napjainkig tart. A már kialakult tervezési módszer alapján először mintegy 6-8 város zöldövezeti tervét készítettük el. Azoknál a városoknál, ahol már a rendezési terv elkészült, azt messzemenően figyelembe vettük. Ahol még nem volt ilyen rendezési terv, a városoktól beszerzett fejlesztési irányelvek és adatok alapján önálló zöldövezeti tervet készítettünk. Hamar rájöttünk, hogy ez a módszer még nem tökéletes, mert a rendezési terv a városkörnyékre kezdetben alig helyezett súlyt, s a közelben található kiránduló, üdülő területeket nem mindig tartalmazta. Ahol rendezési terv hiányában önálló tervet csináltunk, ott a későbbiek folyamán koordinációs tárgyalások hiányában a zöldövezeti elképzeléseket csak részben vehették figyelembe. Ezt az első időszakot a passzív tervezési módszer időszakának nevezhetnénk.

A fenti hibák elkerülése végett mind a városépítésekkel, mind a zöldterülettervezőkkel szoros kapcsolatot alakítottunk ki. Megállapítottuk, hogy a zöldterületekkel kiegészítve lehet hatásos a város számára. Az összhangot pedig maradéktalanul akkor lehet érvényesíteni, ha az építészeti, zöldterületi terv egyidőben készül, s a tervezés időszakában folyamatos koordinációs megbeszéléseket tartunk. A terv elkészülte után a városok vezetőitől pedig kérjük, hogy a Végrehajtó Bizottság ugyanugy tárgyalja meg és hagyja jóvá a zöldövezeti tervet, mint a város rendezési terveit. Ezt az időszakot már aktiv tervezési időszaknak nevezhetjük, mert a rendezési tervek elkészítésében aktívan tudunk közreműködni.

Az általunk kidolgozott módszer nem merev, sablonos tervezési mód-

szer. Nem is lehet, mert városaink nagysága, környéke, iparának mérete, táji adottságai eltérőek. Az építészeti tervezéshez hasonlóan más a zöldövezet elhelyezése semleges terepen, folyó mellett, folyó két oldalán, domboldalra, vagy völgyben települt városok esetében.

Eddig 37 város zöldövezeti terve készült el és további 5 kidolgozása folyamatban van. A helyszínelés során a tervezők mintegy 105,000 ha-t jártak be és 17,200 ha-t javasoltak a városok érdekében befásítani. Nemcsak azok a városok igénylik a zöldövezete, amelyek körül kevés erdő található, hanem olyanok is, mint Debrecen /1925 ha/ és Gyula /987 ha/ városok. Egyre több segítséget kapunk a városok vezetőitől a zöldövezet kialakításában. Szólnak város vezetői pl. amellett, hogy egyik dolgozójukat függetlenítették a kivitelezés meggyorsítása végett, még 27 millió forintot is betervezték a területek lerendezésére.

A tervezésnél a legnagyobb, illetve legnehezebb feladatot a völgyi városok jelentik különösen azok, amelyek káros légszennyezést kibocsájtó üzemekkel rendelkeznek. Itt a szélvédelmet úgy kell biztosítani, hogy közben a völgy átszellőzését ne akadályozzuk. Elsőként a völgyi városok közül Salgótarján zöldövezeti tervét készítettük el, melyet a Balasagyarmati Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság szakemberei meg is valósítottak. Az itt nyert tapasztalatok alapján terveztük meg a Komló és Ózd zöldövezeti tervét, melyek tervrajza az előtérben van elhelyezve.

A városok zöldövezeti terveinek elkészítése mellett megindult az üdülőterületek körüli tervezés is. Az üdülőterületek körül még inkább ügyelni kellett a környék esztétikus kialakítására, hogy a pihenés zavartalanságát biztosítsuk. Nem minden üdülőterület létesült erdőben, így sok helyen nagyobb arányú fásításra van szükség. Az egyik legismertebb Vas megyei üdülőterület, a nagy jövő előtt álló Bük fürdő körül egyetlen fa sem található. Ilyen helyeken a szélvédelmet, és az árnyas pihenőterületet minél előbb létre kell hozni.

Nem lenne teljes a beszámoló, ha a zöldövezeti tervezéssel kapcsolatban az utfásításról nem beszélünk. Ezek közül itt csak a városok üdülőterületek fogadási szakaszairól szeretnék megemlíteni. A pszichológusok szerint valamely területről szerzett benyomások közül az első élmény a legmaradandóbb. Ebből kiindulva nagy súlyt kell fektetni a bevezető utszakaszok esztétikus kialakítására. Ilyen helyeken a legkorszerűbb ligetes utfásítást kell alkalmazni, s az utról látható tájzavaró részeket védőfásítással eltakarni. Természetesen nem mindenütt áll rendelkezésre ehhez elegendő kisajátított terület. Tervezőink feladatát képezte egy olyan tervezési

módszernek a kidolgozása, amelynek segítségével a keskeny kisajátított területen is a ligetes tájfasításhoz hasonló esztétikai hatás érhető el. Ezt a tervezési módszert sikerült ezévbén kidolgoznunk, amelyet vonalas tájfasításnak neveztünk.

A tervezés színvonalát jelentősen emelte, hogy szervezetenként 1968. óta az Állami Erdőrendezőségek Műszaki Irodájához tartozunk. A Műszaki Iroda Fotogrammetriai Osztálya légifotókkal segíti munkánkat, amelyek segítségével terveinket pontosabbá, korszerűbbé tehetjük.

Célunk az, hogy tervezési módszereinket tovább tökéletesítsük. Figyelemmel kísérjük az építészeti, tájrendezési és zöldterületi szakirodalmat, mind külföldi, mind hazai vonatkozásban. Értékeljük a már kivitelezett fásításokat és az itt nyert tapasztalatokat a soronkövetkező tervezésnél már hasznosítjuk.

Zöldövezeti tervezések várható feladatai.

Az életszínvonal emelkedésével rohamosan nő a személygépkocsik száma. A szabad szombat bevezetésével a kirándulók mind nagyobb számban igénylik, hogy szabad idejüket az ország legszebb tájain tölthessék. Kormányunk a lakosság igényeit figyelembe véve erdőterületeink legjavát üdülőterületnek jelölte ki. Mivel ugyanitt található a legnagyobb fátömegadó állományaink, természetes, hogy a fatermésről nem mondhatunk le. Az üdülési gazdasági érdekeket össze kell egyeztetni. Az összeegyeztetést csak komplex erdészeti- üdülésfejlesztési- tájrendezési terv keretében lehet megvalósítani. Az első lépés ezirányban már megtörtént. A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság részére most készül a VÁTERV.-nél mint generáltervezőnél a Dunakanyar komplex fejlesztési terve. A terv kidolgozásában az építészek mellett részt kell vennie a zöldterület tervezőjének, a mezőgazdásznak, a geológusnak és földrajzosnak, a biológusnak és zoológusnak, egyszóval szinte minden tudományág képviselőjének. Ebbe a munkába kapcsolódik bele az Erdőrendezőségek Műszaki Irodája is. A tervezés metodikája már kidolgozásra került. Most folyik az igények felmérése és forgalomszámlálás. Ha a terv elkészül és kiállja a próbát, ez alapján megkezdődhet a többi erdős üdülőterület, a Mátra, Bükk, Mecsek stb. feldolgozása, tervezése.

A városok, üdülőterületek zöldövezetei mellett tehát a jövőben fel kell készülnünk a nagyobb tájegységekre készülő tájrendezési tervek erdészeti feladatainak kidolgozására is. A fejlődést a gyakorlati élet diktálja, mert egyre több ember teheti meg, hogy szabadidejében az ország legkülönbözőbb részeit keresse fel. A kirándulók pedig jogosan várják el, hogy országjárásuk során rendezett tájakat ismerjenek meg és üdülőerdeinkben pihenést, felüdülést találjanak.

Dr. Gál János

az Erdészeti és Faipari Egyetem rektora

Az erdők és fásítások szerepe az ember
környezetvédelmében

Egy meghatározott térségben célszerűen elhelyezett vagy meglévő kisebb-nagyobb erdőfoltok és fásítások döntően befolyásolják és megváltoztatják annak a térségnek klimatikus, edafikus, egészségügyi, tájlesztési, didaktikai, pszichológiai, eróziós, termelékenység viszonyait. Meghatározzák a térségben élő szervezetek bizonyos, de döntő fontosságú életfunkcióinak feltételeit, folyamatait, illetve tényezőit. Mindezen kedvező hatások összeredőjeként a környezet az ember számára egészségesebbé, szebbé, kulturáltabbá válik, növekednek a mezőgazdasági, kertészeti, szőlészeti terméseredmények, fokozódik az állattenyésztés hatékonysága és lehetőség nyílik a korszerű, nagyüzemi mezőgazdasági termelés agrotechnikai, hidrotechnikai módszerei hatékonyságának erdőmeliorációs intézkedésekkel való megsegítésére, szoros összefüggésben a korszerű talajvédelem kérdéseinek megoldásával.

Az erdők és fásítások azon túlmenően, hogy az általuk elhatárolt és védett környezetben az említett tényezőket az ember szempontjából döntően és kedvezően befolyásolják, egyidőben az ember, a társadalom javára igen hasznos ipari nyersanyagot is termelnek, amely nyersanyag majdnem annyira hozzá tartozik és nélkülözhetetlen az ember életében, mint a levegő és a víz.

És azonnal a dolgok lényegébe vágva, a levegőről és a vizről! Közismert tény, hogy a zöld növényzet elnyeli a levegőbe került CO_2 -t és az emberi szervezet számára feltétlenül szükséges oxigénné alakítja át. Az ember életelemét jelentő oxigéngyárak tehát az erdők, a fásítások, a zöld növényzettel borított felületek. Jelenlétük, az emberi településekhez való közelségük egyben meghatározója is a tiszta, egészséges, legmegfelelőbb összetételű levegő jelenlétének. A levegő szennyezettsége és az erdők, fásítások hiánya között a korreláció a legszorosabb. Több éven keresztül folytatott saját mérési adataink alapján állapítottuk meg, hogy több erdősávból álló védelmi rendszer a levegő szennyezettségét $\frac{1}{5}$ -évre tudja csökkenteni, ugyanakkor, amikor az erdősávok nélküli laza szerkezetű láptalajok 1 km^2 -re és 1 évre átszámított portartalma az 1200 tonnát is eléri. Összehasonlításként csak annyit, hogy a világon legszennyezettebb le-

vegőjü városnak kikiáltott Londonban is, még a védelmi rendszerek bevezetése előtt, a levegő szennyezettsége csak a 380 tonna/ km²/év értéket érte el. Világosan következik ebből a felismerésből, hogy a laza szerkezetű talajokkal rendelkező mezőgazdasági tájvédelmi rendszernek a célszerű kialakítása nemcsak természettechnikai és biztonsági, hanem népegészségügyi szempontokból sem tűr további halasztást. A Talajtani Társaság ez évi vándorgyűlésén Kecskeméten e hó 10. és 11. napján, amikor e kérdések tárgyalása után a Katona József színházból az előadás után a vándorgyűlés több száz nézője kivonult, a városra zúduló porvihar meggyőzően bizonyította be az ott lévő, elsősorban talajtani szakemberek számára, hogy ez a kérdés még nem megoldott és hogy alföldi településeink védelme minden irányból zöldövezetekkel, erdőfoltokkal, erdősávokkal és fasorokkal tovább nem halasztható feladatot jelent. Hangsúlyozom a minden irányból történő védelem fontosságát és ezt a későbbiekben a mezővédő fásításokkal kapcsolatban még részletesebben is kifejtem.

A levegőben lévő szennyező anyagok nemcsak hogy csökkentik a föld felszínére érkező napsugarak mennyiségét, de kedvezőtlenül befolyásolják annak minőségét is, mivel elnyelik az egészséges szervezet számára olyanira fontos ibolyántúli sugarakat. Az orvosok nagyon jól tudják, hogy a szennyezett, poros, széndioxidos, szénmonoxidos, szénporos levegő nemcsak hogy nagymértékben növeli a vérnyomást, a fejfájásos megbetegedések számát, hanem a rákkeltő anyagok között is az első helyen szerepel.

Közismert az erdőnek az a kedvező szerepe, amit elsősorban fenyőerdők fejtenek ki a jól elhelyezett tudószanatóriumok környékén, ahol naponta ha-onként több kg-os mennyiség párolog el a fertőtlenítő hatású terpénekből, gyantákból. A fák és cserjék fontosságát a városokban és azok környékén csak fokozza azok levélzete által kiválasztott kellemes illatanyag, az u.n. fitoncidák jelenléte, mely nemcsak azzal javítja meg a városi levegőt, hogy elpusztítja a benne lévő káros mikroorganizmusokat, de visszatartja az adott térségtől a fertőzéseket széthordó nagyobb rovarokat, szunyogokat, legyeket, amivel sok fertőző betegséget lehet megelőzni.

S hogy milyen nagy és hatásos a fás növényzet oxigéntermelő, levegőszűrő és tisztító, porvisszatartó, filtráló hatása, arról meggyőzően beszélnek az alábbi számok. Egy jól fejlett erdeifenyő példány össz-tühhosszúsága eléri a 200 km-t is és hogy még a fényigényes, aránylag nagy koronával rendelkező erdeifenyő állomány is ha-onként annyi tüvel rendelkezik, a - mennyivel mintegy 10 ha-nyi területet lehet egyenletesen beteríteni és ennek többszörösét teszi ki az árnyéktűrő lomblevelű fafajok: bükk, hárs, gyertyán

levélfelület - összege. Vagy példaként említem, hogy a szélvédelem és levegőtisztítás szempontjából az ághosszúság-vizsgálatok azt mutatták, hogy pl. a nyírek már 5 éves korban elérik maximálisan a 283 m ághosszúságot, ugyanakkor ez az érték a kőriseknél csak 17, tölgyeknél 11 m volt, ami egyben rámutat a védőfásítások során az adott célnak megfelelő fajmegválasztás fontosságára is.

A ma délelőtt külön előadás foglalkozik az erdők szerepével a vízgazdálkodásban. Minden részletes ismertetés nélkül engedtessek meg, hogy saját kísérleti adataimat ismertetve tényként említhessem meg, hogy a védett mezőgazdasági területek vízháztartásában a párolgás csökkentése és a csapadék eloszlásának és a téli csapadék visszatartásának eredményeképpen mintegy 4-8%-os nedvességtöbblet jelentkezik és ez a többlet laza szerkezetű homoktalajok, de különösen a láptalajok esetében egészen 15% nagyságrendben is megnyilvánult. Szükségtelen külön hangsúlyozni, hogy a vízgazdálkodás ilyenirányú kedvező megváltozása a terméseredményekben és a termelés biztonságosabbá tételében is komoly szerepet játszik. Az erdők és az árvizek, az erdők és a vízierőművek legszorosabb kölcsönös kapcsolatáról az egyes erdőktől megfosztott területek elkopárosodásáról, elnéptelenedéséről szóló történelmi feljegyzések oly meggyőzően tárgyalják és igazolják e téren is az erdők szerepét, hogy ezek közül még a legklasszikusabb szerzőnek, Engelsnek idevonatkozó sorait sem tartom szükségesnek idézni.

Különös fontosságot tulajdonítok azonban annak, hogy az öntözéses mezőgazdasági területek korszerű védőfásítását szakszerűen oldjuk meg. Sokan azt hiszik, hogy öntözéssel egy adott területen a szárazságot teljes egészében meg lehet szüntetni. Pedig nem így van. Öntözéssel csak a talajnedvességet tudjuk bizonyos időszakonként növelni, az atmoszférikus szárazságot nem befolyásolhatjuk. S ha az öntözött területeken szabadon száguldó szelek az öntözés, párolgás és transpiráció által átnedvesedett légtömegeket mindig újabb és újabb száraz légtömegekkel cserélik ki, akkor megnövekednek az öntözővíz-normák, csökken a transpiráció hatékonysága, kisebbek lesznek a terméseredmények és elkerülhetetlenül fellép a területen a másodlagos szikesedés.

Döntően fontos tehát, hogy alföldi öntözőrendszereinkben a szabadon száguldó szelek útjába természetes élő akadályokat, erdősávokat, erdőfoltokat, fasorokat állítsunk és ezáltal biztosítsuk, hogy a mezőgazdasági termelés többé-kevésbé kiegyensúlyozott kedvező viszonyok között folyék.

Igy a rendelkezésünkre álló, különösen a nyári időszakban mindig nagyon kevés öntözővíz sokkal nagyobb területre lesz elegendő és egyben az öntözött területek korszerű talajvédelmét is biztosítjuk. Az öntözött területeken a műszaki létesítmények, öntözőcsatornák védelme fásítással sok más egyéb szempontból is fontos. Ezek közül az erdősávoknak, mint biológiai drenázsoknak a fontosságára elegendő ha a figyelmet felhívom. Különösen a magasvezetésű csatornák környékén a csatornából kiszivárgó víz elpárologtatása és a csatornáknak az elmocsarasodástól való megvédeése biztosíthatja azok állandó folyamatos üzemelési lehetőségét, csökkentve a karbantartási költségeket. Egyben lehetőség nyílik az öntözőcsatornák mentén az ipar számára jól hasznosítható nagymennyiségű fatömeg, elsősorban nemesnyár-fatömeg megtermesztésére. Az ilyen csatornák menti fásításokban a nemesnyárok ha-ra átszámítva a 40 m^3 évi átlagnövekedést megaladó eredmény elérésére is képesek. Szabad legyen erre példaként a kisújszállási, hajdúnánási, tiszavasvári csatornafásításokat megemlíteni.

Nem képezheti feladatomban tárgyat, hogy az erdők kedvező mikroklímikus hatásait ismertessem a városi és falusi települések közvetlen térségében és taglaljam azt a szoros összefüggést, amelyet ezen védőfásítások a városlakó ember számára jelentenek. A tegnapi nap során ezzel a kérdéssel 3 előadás is foglalkozott. Engedjék meg, hogy kissé részletesebben azokat az eredményeket ismertessem, amelyeket az Erdészeti és Faipari Egyetem Erdőtelepítéstani Tanszékén folyó másfél évtizedes munka eredményeképpen a mezővédő fásítás területén elértünk. A mezővédő fásítások, bár csak az ember tágabb értelemben vett környezetéhez tartoznak, mégis kiemelkedően fontosak. Fontosságuk a mikroklíma megjavításában, a defláció elleni védelemben, a terméseredmények fokozásában, a faanyagtermesztésben és a biológiai növényvédelemben jut leginkább kifejezésre.

Mérési eredményeink arról tanuskodnak, hogy az erdősávok az általuk védett mezőkön kedvezően változtatják meg a klimatikus, edafikus és biológiai tényezőket. A mikroklíma elemeire gyakorolt hatások közül legnagyobb jelentőségű az erdősávoknak a szélesebbesség-csökkentő hatása. Ennek nagyságrendje lényegesen nagyobb, mint az irodalomban eddig ismert adatok. A hatás már az erdősáv előtt is érvényesül és legnagyobb mértékű a hézagos, széláteresztő keskeny erdősávok esetében. A széles, zárt erdősávok esetében. A széles, zárt erdősávok mezővédelem szempontjából hőkatlanok és turbulens légmozgások előidézése miatt kedvezőtlenek, jó hatásfokúak azonban a közlekedő útvonalak hótól való

védelménél. A párolgás-csökkenés általában a szélsebesség csökkenésével egyenesen arányos. A hőmérsékleti ingadozásoknál az erdősávoknak kiegyenlítő hatásuk van. Ugyancsak kedvező az erdősávok védelmi zónájában tapasztalható rel. légnedvesség-többlet a növénytermesztés szempontjából. Az erdősávok ezirányú legkedvezőbb hatása meleg, száraz, aszályos nyári napokon érvényesül. A vizgazdálkodásra, hóvisszatartásra, csapadék-eloszlásra kifejtett kedvező hatásról már az előzőekben szoltam. Az erdősávok kiemelkedően fontos szerepet töltenek be a defláció elleni védekezésben és a levegő szennyezettségének csökkentésében. A maximális és minimális szélvédettségű pontokban vizsgált talajszelvények felső szintjének összehasonlítása egyértelműen azt mutatja, hogy a nagyobb szélvédettséget élvező helyeken a talaj szervesanyag-tartalma, $hy\%$ -a, az anyag- és iszapfrakciók százalékos aránya érzékelhetően nagyobb. Ez kedvezően befolyásolja a talajok termékenységét.

Az erdősávok, mint a mezőgazdaságilag káros élőlényeket pusztító madarak fészkelő helyei és a ragadózó rovarok búvóhelyei, igen nagy szerepet játszanak a védett táblák biológiai növényvédelmében. Az erdősávok telepítésével jelentősen növelhetjük a fogoly- és fácán-állományainkat.

Az erdősávoknál jelentkező kisebb nagyságrendű káros hatások, így a hótakaró egyenlőtlen eloszlása, a fák káros gyökérkonkurrenciája, nedvesség- és tápanyagelvonó hatása, árnyékhatás, káros fény- és hősugárzási viszonyok előidézése, hókatlanok és fagyzugok keletkezése, megfelelő fafajmegválasztással, az erdősávokban a kellő áttörtségű optimális szerkezet kialakításával, védősáncokkal, megfelelő ésszerű elhelyezéssel, a minimálisra csökkenthetők.

Az erdősávok kedvező termőhelymódosító hatásának eredményeképpen az általuk védett mezőgazdasági területeken növekednek a termésredmények. A terméstöbblet nagysága az időjárástól, a termőhelyi viszonyoktól és a mezőgazdasági kulturáktól függően változott. Kenyérgabonánál nagy általánosságban, ha az erdősávok által elfoglalt terület kiesését is és az erdősávok időleges beállítását is figyelembe vesszük, országosan 9,28 %-os eredményt kapunk.

A nyár erdősávok évi átlagnövedéke országosan ha-anként eléri a 18 m^2 -t.

Gazdaságossági vizsgálatok is arról tanuskodnak, hogy az erdősávok telepítése gazdaságos beruházás.

Kétségtelenül beigazolt tény tehát, hogy a mezővédő fásítások szerepe kiemelkedően fontos mind az ember környezetének védelmében, mind a táj esztétikai formálásában, mind a mezőgazdasági termelés biztonságosabbá tételében és a termésnormák növekedésében. Joggal merül fel tehát a kérdés, hogy hogyan kell megoldanunk a korszerű mezővédő fásítás feladatát hazai viszonyaink között.

A maximális védőhatás elérése érdekében a védőfásítás rendszerébe kell illeszteni a már meglévő erdőket, erdőfoltokat, ligeteket, út- vasútfásításokat, városok körül kialakult zöldövezeteket, camping-fásításokat stb. A nagyüzemi mezőgazdasági igényeknek megfelelő nagyságú táblák minden oldalára szükséges sávokat elhelyeznünk, mivel a hazai szélviszonyaink ezt megkövetelik. Az esetek többségében az u.n. északias kitétséigű szelek fújnak, bár 25-30 %-nál nem nagyobb gyakorisággal, míg az u.n. veszélyes vagy aszályos szelek /rel. légnedvesség 30 % alatt, hőmérséklet 25 C^o felett/ inkább délies kitétséigűek. Tehát a védőfásítás érdekében újabb üzemrendezést, vagy táblásítást nem szükséges végezni.

Nagyszámú méréseink folyamán igazolást nyert, hogy a megfelelő szerkezetű és keresztmetszetű erdősávok a védett oldalon egészen 45- szörös famagasságnyi távolságig, míg a szél támadási iránya felőli oldalon 20-szörös famagasságnyi távolságig is képesek a védőhatás kifejtésére. Így az 50-75 ha-os táblák védelme is biztosítható.

A szükséges védelem eléréséhez néhány soros erdősáv elegendő, amely a védett területnek maximálisan 2-3 %-át teszi csak ki. Az ennél szélesebb erdősávok a mezővédelemben nem szükségesek, sőt bizonyos vonatkozásokban károsak is.

Hazai viszonyaink között az erdősávok telepítésével mindenütt kedvezően javíthatjuk a mikroklímát és növelhetjük a terméseredményeket. A termőtalajjal való takarékoság megköveteli azonban azt, hogy mezőgazdasági területeinket aszerint osztályozzuk, hogy hol feltétlenül szükséges, hol pedig csak ajánlatos a védősávok telepítése. Minden egyéb szemponttól függetlenül erdősávokat kell telepítenünk laza szerkezetű homoktalajainkon, tőzeg- és kotu-láptalajainkon, a váztalajok különböző típusain, üledék- és hordaléktalajokon és szikes talajaink különböző típusain. Az egyéb talajtipusok esetében a nagyobb átlagos szélességű vidékeken és az aszályra hajlamos körzetekben kell erdősávokat telepíteni. Mikroklíma vizsgálataink eredményeit felhasználva, hozzákapcsolva az éghajlati állomások adataihoz, erdősávok telepítését elsősorban azo-

kon a területeken tartjuk indokoltnak, amelyeken az átlagos szélsebesség a 2,5 m/sec-ot meghaladja, a tenyészidő csapadékösszege 340 mm-nél kevesebb és a nyári napok /max. = 25 C°/ száma 75 -nél több. Az erdősávok létesítésének elsődleges körzeteit ezen éghajlati jellemzők figyelembevételével a Dunántúlon és a Tiszántúl északkeleti részén a viszonylag nagy szélsebességekre, az ország középső-felső harmadában pedig a szárazságra való hajlamosságra támaszkodva jelölhetjük ki.

Vizsgálataink során megállapítottuk, hogy az eddigi erdősávtelepítésnél alkalmazott igen sok fafajból kellő hatásfokú erdősávokat csak igen nagy nehézségek árán lehet kialakítani. Előfordult, hogy egy erdősávban több mint 20 fa- és cserjefajt irtak elő együttes telepítésre. Véleményem szerint egy, esetleg két főfafajból, egy-két mellékfafajból és egy-három cserjefajból kiváló hatásfokú erdősávot lehet létrehozni. Természetesen mindenkor szigorúan figyelembe kell venni a fa- és cserjefajok egymáshoz való viszonyát és társulási lehetőségét. A fafajmegválasztás során, ahol a termőhelyi adottságok ezt lehetővé teszik, főfafajként mindenütt a gyors növekedésű nemesnyárákat kell alkalmazni. Egyéb helyeken pedig a területen található más gyors növekedésű fafajokat. Az erdősávok telepítésekor a cserjéknek különleges szerepe és rendeltetése van. Ez elsősorban a megfelelő szerkezet kialakításában, az alomkifúvás megakadályozásában, a hasznos madárvilág betelepítésének elősegítésében nyilvánul meg, tehát az erdősávok telepítésekor a cserjéket s köztük a tülevelűeket is, nem szabad nélkülözni.

És végül, befejezésképpen az erdők és fásítások olyan fontos szerepéről kívánok szólni, amely majd csak a jövőben fog egyre szélesebb körben elterjedni. A mezőgazdasági és városi szennyvizek tisztításának kérdéséről van szó. Ismeretes, hogy a kibontakozóban lévő nagyarányú sertésprogram során a sertés-létszámunk 10 millió körül fog folyamatosan mozogni. A higitott sertésrágya elhelyezése a sertésstelepek körül igen komoly problémát jelent. Az eddig alkalmazott gyűjtőmedencés-szikkasztásos módszerek nehézkes volta, kellemetlen szaga és közegészségügyi hátrányai miatt nagymértékben tovább nem alkalmazhatók. Több éves kutató munkával bizonyítottuk a Szarvasi Állami Gazdaság területén, hogy a higitott sertéslé elhelyezésére legalkalmasabbak az erdőtelepítések és fásítások. Az ezer sertésre számítandó területet 10-12 ha-ban határozhatjuk meg, tehát az 500-800-as sertésstelepek körül 60-100 ha-os puffer-terület létesítésével a kívánt cél elérhető. Természetes, hogy a sertésrágya elhelyezésénél egyéb mezőgazdasági - elsősorban takarmánynövények is - számításba jönnek, az er-

dónek elsődlegesen pufferoló szerepe van. Az ilyen területeken a nyárák és fűzek alkalmazásával rekordmennyiségű fatömeg is elérhető.

A másik problémát ezen a területen a városi szennyvíz elvezetése, illetve tisztítása jelenti. Az olyan nagyvárosaink, mint pl. Debrecen, Kecskemét, Békéscsaba, Nyíregyháza, ahol nincs élő folyóvíz, a keletkező városi szennyvizet legtöbbször tisztítatlanul vezetik be árkokba, öntözőcsatornába, kisebb vízfolyásokba, ami nagyon sok veszélyt rejt magában. Kísérletekkel nyert igazolást, hogy a városi szennyvíz megvelelő hidrotechnikai megoldásokkal jól hasznosítható erdőtelepítések öntözésére. Debrecen környékén végzett ezirányú kísérletek arról tanuskodnak, hogy a területre kivezetett szennyvíz a magasvezetésű öntözőcsatornákból kiszivároghatva a mélyvezetésű gyűjtőcsatornába kerül és közben a szennyező anyagok a depóniákra ültetett nyárák tápanyagaként jól hasznosíthatók. Ez a módszer is nagymennyiségű fatömeget produkál, különösen a hazai nyárák növedéke kiemelkedő.

Ujabban tervezzük Duna-Tisza-közi nagyobb homokos területeken lévő települések esetében pl. Soltvadkert, Kiskőrös környékén - hogy az új létesítendő vízmű és csatornahálózat teljes szennyvíz-mennyiségét a közelben lévő rosszminőségű területekre visszük ki és ott fás növényzettel hasznosítjuk, illetve párologtatjuk el. Az ilyen élővíz nélküli települések szennyvízelhelyezésére ma ez az egyetlen lehetséges és leggazdaságosabb módszer.

Az ember és az erdő sokoldalú kapcsolatának csak néhány kérdését érintettem. Céлом elsősorban a probléma felvetése és a kérdés fontosságára a figyelem ráfordítása volt. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Tanácsa már foglalkozott az erdők közjóléti szerepével, fontosságával és határozatot hozott, hogy ez évtől kezdődően az erdómérnök-képzésben nagyobb teret kell biztosítanunk ezen kérdések oktatásának. Szükséges azonban e vonatkozásban még sok kérdés tudományos tisztázása is, éppen ezért szükséges volna Egyetemünkön egy docentúra, majd a továbbiak során egy tanszék létesítése. Előadásomat befejezve, ehhez kérem a szakközvélemény hathatós támogatását!

Fekete Gyula

MÉM főosztályvezető helyettes

A közérdekű erdőtelepítés 25 éve és célkitűzései

25 esztendő a nagy távlatokban gondolkodó erdész számára is számottevő idő. Ennyi idő alatt az akác, a nyárfa fejsze alá érik, és a lassabban növény fák is megmutatják már, hogy mit várhatunk tőlük. Elérik-e majd azt a célt, amiért telepítettük őket.

Negyed század jelentős évforduló a szakember életében is, már élvezheti kezdeti munkája eredményeit, illetve hasznos tapasztalatokat, következtetéseket vonhat le a jövőre nézve.

25 év után már szentelnünk kell egy kis időt arra, hogy visszapillantjunk, számbavegyük eredményeinket, és mind a pozitív, mind a negatív tapasztalatokból következtetéseket vonjunk le a jövőre. Érdekes számba venni, hogy az erdőtelepítés, fásítás terén mi is történt az elmúlt 25 esztendő alatt. Hiszen lassan feledésbe merül hogyan indult, alakult, fejlődött munkánk.

Ha erdőtörvényeinket áttekintjük megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan területek erdősítésére vonatkozó rendelkezések kezdettől megtalálhatók valamennyiben, tehát az erdőtelepítés szükségét felismerték, és erre rendelkeztek is.

A közérdekű erdőtelepítésnek és fásításnak nálunk már közel két évszázados múltja van. Az 1869-ben kiadott erdőrendtartás, a futóhomok megkötésével és tovább terjedésének meggátlásával foglalkozó 1807. évi XX. és XXI. tc., az 1879. XXXI. tc-ben iktatott erdőtörvény, az 1923. évi XIX. tc-be foglalt alföldfásítási törvény, az erdőkről és természetvédelemről szóló 1935. IV. tc. és a legutóbbi 1961. évi VII. tv. mérőföldkövei annak a hosszú és bizony rögzös utnak, amelyet két évszázad alatt az erdőirtások nyomán fellépő és egyre inkább terjedő talajpusztulás miatt aggódó a lelkes erdészeti, mezőgazdasági, vízügyi szakembereknek meg kellett tenniük, hogy a vezetőkörök figyelmét ráirányítsák az erdőtelepítések és fásítások fontosságára.

Honnan származott ez az aggodalom az erdészeti, mezőgazdasági és vízügyi szakemberek részéről. Az évszázadokon át folyt és a kapitalista rendszerben csak fokozódott erdőtrás nagyarányú talajpusztulást idézett elő.

Az első adatok hazánk erdőterületére Fényes Elek statisztikájában

találhatjuk. Az 1847-ben összeállított munka szerint hazánk mai területének erdősültsége kerekén 26 % volt. Bedó Albert 1879. évi statisztikája szerint ez az erdősültség már 17 %-ra csökkent. Felszabadulásunk idején hazánk erdősültsége nem érte el a 12 %-ot.

Ez oda vezetett, hogy ma a mezőgazdasági szakemberek megállapítása szerint az erősen erodált, tehát termőrétegük több mint 70 %-át elvesztett mezőgazdasági területünk 580 ezer ha-ra tehető, közepesen erodált területek, ahol a termőréteg 30-70 %-a pusztult le, mintegy 690 ezer ha, kisebb mértékben de még határozottan erodált területek nagysága mintegy 750 ezer ha.

Több százezer ha-ra tehető a laza homoktalaj, amely ugyancsak az erdőirtás miatt gondot jelent részben még ma is a mezőgazdaságnak.

A legóvatosabb becslések szerint a lejtős területekről érvenkint minimálisan 65 millió m³ termőtalajt illetve másfél millió tonna humuszt mos le a csapadék. A termőtalaj pusztulással összefüggő termésveszteség 8-10 millió q búzának felel meg.

Az említett törvények végrehajtásaként kezdeti kopárfásítások, közérdekű erdőtelepitések főként a történeti Magyarország határvidékén történtek. Hazánk mai területén 1938. végéig 19.900 ha kopárfásítást végeztek.

Az 1923. évi XIX. tc. alapján az erdőhivatalok, majd az erdőfelügyelőségek községhatáronként részletes fásítási kijelölési terveket készítettek. A tervek összesítő adatai szerint,

31.800 ha futóhomok

10.930 ha sovány homok

21.290 ha szikes

11.510 ha vadvizes, lápos

10.360 ha mezőgazdasági művelésre nem alkalmas terület

összesen:

85.170 ha beerdősítését, és

24.170 ha-t kitevő facsoport és fasor, tehát

összesen:

109.340 ha fásiskultúra létesítését irták elő csupán az alföldi területeken.

Az alföldfásítási törvény alapján 1938-ig 51.955 ha-t fásítottak, ebből erdőtelepítés 33.750 ha, gazdasági fásítás 17.205 ha.

Az 1945. évi földreform, majd az egyéni termelőknek a közös gazdálkodásra való áttérése új, és bátran mondhatjuk a korábban csak óhajtott távlatokat nyitott meg a közérdekű erdőtelepítés és fásítás területén is.

Vegyük azonban sorba, hogy a második világháború pusztításai után miként bontakozott ki, majd terebélyesedett a fásítás országos mozgalommá, és milyen intézkedések nyomán szárnyaltuk túl a két világháború közötti már ismertetett eredményeinket.

Az első hároméves tervünk az újjáépítésnek, a háborús károk és pusztítások sújtotta magyar gazdasági élet talpraállításának terve volt. Ebben az időszakban a népgazdaság erejét az újjáépítésre és a helyreállításra kellett összpontosítani. Az erdőtelepítési tevékenység is a korábbi évekből származó, valamint a háborús tultermelések következtében mutatkozó felújítási hátralék pótlására irányult. A közérdekű erdőtelepítés, fásítás akkor még nem volt számottevő.

A legtöbb háborús kárt szenvedett Szovjetunióban már az újjáépítés idején kidolgozták és 1948-ban kiadták a mezővédő erdősitésekről szóló törvényt. A világ legtöbb erdőterületével rendelkező államának erre a kezdeményezésére nálunk is felfigyeltek.

A szovjet kutatási eredmények nyomán nyilvánvalóvá vált, hogy a korábban megkezdett, de elakadt fásítási programot a kisparcellákon már túlnőve a nagyüzemi gazdálkodás sajátosságainak, igényeinek megfelelően tovább kell folytatnunk.

A földművelésügyi miniszter megbízására az Erdőközpont kidolgozta az országfásítás általános tervét, utána már peregtek az események. A tervet az Erdészeti Tanács 1949. október 6-án elfogadta. Október 17-én a fásításban érdekelt szervekből összehívott országfásítási bizottság ült össze tanácskozásra. A bizottság célkitűzőként elfogadta, hogy az ország fával borított területét az eddigi 12,3 %-ról 20,3 %-ra kell felemelni.

1950-ben a Földművelésügyi Minisztérium Erdészeti Főosztályán külön fásítási osztályt szerveztek és ennek irányításával 1950. őszén már előzetesen jóváhagyott és megyékre lebontott tervek alapján megindult a fásítási munka. Ekkor még 1 millió forintot alig meghaladó beruházási kerettel, majd egyre növekvő anyagi támogatással folytak a munkálatok, s ez az összeg 1955-ben már elérte az évi 100 millió forintot.

A párt és kormány határozatában írta elő a fásítás fejlesztése érdekében 1951. és 1952.-ben végrehajtandó feladatokat, valamint a megtermelendő fásítási anyagot.

A tanácsi beruházási keretből megvalósulandó fásításokhoz kezdetben a részletes fásítási terveket a megyei illetve a járási tanács erdészeti előadói állították össze és a fásító szervezeteknek ugyanezek a szak-

emberek adtak szaktanácsot, a fásítási terveik végrehajtásához. A telepítésre szükséges facsemetéket és suhángokat az államerdészeti szervek termelték meg és szolgáltatták ki a fásítóknak. Azonban csakhamar nyilvánvalóvá vált, hogy ennek az egyre növekvő fásítási feladatnak a végrehajtásához a tanácsi erdészeti szervezet nem elegendő, ezért az említett határozatban elrendelték azt is, hogy minden megyében erdőtelepítő állomást kell szervezni. Négy megye kivételével ez is megtörtént.

Az 1951-es és a következő néhány év - bátran mondhatjuk - a fásítás tekintetében a honfoglalás időszaka volt. Lelkes erdészeti szakemberek szivós és kitartó propaganda munkával keltették fel az érdeklődést a fásítás iránt.

Az első ötéves tervtörvény az erdőtelepítési és fásítási feladatok megjelölésén túl előírta azt is, hogy meg kell kezdeni a mezővédő erdősávok létesítését. A mezőgazdaság szocialista átszervezését követően az üzemen belüli földrendezés során 1951-1953-ban közel 100 községben /városban/ megtervezték a mezővédő erdősávokat is, és kiterjedt területeken megindult az erdősávok telepítése. A kezdeményezés nem volt hiábavaló. Bár a külföldi példák sablonos átvételével kezdetben túl sok fafajból telepítettük az erdősávokat. A fafajmegválasztásra nem biztosítottunk kellő szerepet az állományalkotó főfafajoknak. Országszerte láthatunk szép fejlődésű erdősávokat, amelyek már hatékonyan védik a mezőgazdasági területeket és a bennük rejlő fatömeg is számottevő értéket képvisel.

1954-től a fásítások szakszerű megszervezését, végrehajtását és az ezzel járó szakirányú felvilágosító és szervező munkák elvégzését az állami erdőgazdaságok vették át.

Az erdőnkivüli fásítási munkáknak újabb lendületet adott az erdőgazdasági termelés fejlesztéséhez szükséges intézkedésekről szóló 1954. évi határozat, amely részletesen előírta a fásítási feladatokat. A feladat ellátásához az erdőgazdaságok is fásítási ankétokat szerveztek.

A mezőgazdaságban az 1950-es évek végén váltak uralkodóvá a szocialista termelési viszonyok, ekkor értek meg a feltételek arra, hogy az erdőgazdálkodás alapvető kérdéseit a szocialista erdőtörvényben szabályozzuk. E legújabb erdőtörvényünket az 1971. évi VII. tc-ben hirdették ki. Ez a törvény az erdőtelepítésekre, fásításokra már a mai igényeknek megfelelő rendelkezéseket tartalmazza.

EVT 20. §. /1/ Közérdekű erdőt kell telepíteni, vagy fásítást kell létesíteni

a/ a városok, községek, lakótelepek, ipartelepek, kórházak, üdülőhelyek körül és egyéb területeken;

b/ ahol a termőtalaj pusztulása vagy eltávolítása folytán várható károk csak erdőtelepítéssel előzhetőek meg;

c/ az árvízvédelmi töltések védelmére.

/2/ A víz és a szél káros hatásainak megakadályozása céljából erdősávokat vagy fasorokat kell telepíteni a talajvédelmi terveknek megfelelően kialakított táblák határvonalán, a legelők szakaszhatárain, a majorok körül és a közutak, vasutak, vízfolyások, csatornák mentén.

Az 1961. évi törvény alapján az erdőgazdaságok szervezésében életre hívott szakmai irányító fásító szervezet újabb lendületet adott az erdőtelepítésnek, fásításnak. Az ország területén közel 600 erdészeti szakember foglalkozott az erdőtelepítéssel, szakirányítással. A munka szervezettebbé, eredményesebbé vált.

Visszatekintve megállapíthatjuk, hogy az erdőtelepítési, fásítási munkánk 20 év alatt sokat fejlődött. 350 ezer ha erdőtelepítést, fásítást és 26 ezer ha mezőgazdasági nyárfatelepetést végeztünk. A munka sokrétű, ezért körültekintő szervezettséget kívánt és kíván a jövőben is.

Az erdőtelepítés 35 %-át erdőgazdaságok

12 %-át állami gazdaságok, 17 %-át termelőszövetkezetek,

5 %-át vízügyi igazgatóságok, 3 %-át ut- vasut igazgatóságok,

27 %-át tanácsi egyéb közületek telepítették.

A IV. ötéves tervidőszakában az erdőtelepítés 15.6 %-át Erdőgazdaság, 8.8 %-át állami gazdaság, 65 %-át termelőszövetkezetek, 8.7 %-át egyéb. Egyre több tsz., állami gazdaság alkalmaz saját erdészeti szakembert. Az illetékes felügyeleti szervek feladata, hogy erdőtelepítéseket ott irányozzanak elő, ahol a szakmai feltételek biztosítva vannak.

Az 1950. és 1969 között az erdőjellegetű telepítések területi aránya - főként a kezdeti területi hiány miatt - beleértve az erdősávokat is 77 % volt. 1970-ben ez az arány 95 %-ra emelkedett és a jövőre nézve is ez várható. Fásításokat az utak, vasutak, vízfolyások menti és majorok körüli területekre korlátoztuk.

A munka sokrétű, ezért körültekintő szervezést kíván.

Az erdőtelepítésekkel elsősorban az ország élőfakészletét kívántuk növelni. A jövőre nézve is ez a fő feladat. Minden erdőtelepítés - tehát amely fatermelés célját szolgálja - egyben közjóléti /sokoldalú/ rendeltetést is betölt. Telepítünk azonban olyan erdőket, fásításokat, amelyek rendeltetése elsősorban a közjólét szolgálata, városok, ipartelepük körül, közlekedési vonalak, vízfolyások mentén.

Mindkét célu munkát 1950. óta végezzük. Ezek sorában különösen meg kell említeni a volt OEF által is kiemelt feladatként kezelt Budapest zöldövezeti, Balatonkörnyéki, Keleti főcsatorna menti, Rakaca völgyi és a Tokajhegyaljai fásításokat. A keleti főcsatorna menti erdősáv elkészült, a Tokajhegyalján erdőtelepítésre átadott területek zömén is befejeződött az erdőtelepítés. A Balaton déli partján a tó közelében fásítható területeken ugyancsak megtörtént a fásítás, további feladat a távolabb mezőgazdasági művelésre alkalmatlan, főként a sok hordalék és por forrásaként jelentkező területek beerdősítése.

Az említett kiemelt feladatok elindítói voltak mostmár az ország egész területén az ÁEMI Fásítást Tervező Osztálya tervei alapján - elsősorban természetesen az Alföldön folyó - közjóléti erdőtelepítések. A közjóléti jellegű munkák sorából ki kell emelni a korszerű utkisérő fásításokat, hófogó erdősávokat, csatornákat, vízfolyások, hullámtéri területek fásítását.

Amikor 1950. őszén megindult az erdőterületek növelésére irányuló telepítési munka, már ismert és tudott volt, hogy mint minden országépítő munka ez is csak akkor lehet sikeres, ha a társadalom legszélesebb rétegei ezzel egyetértenek, ezt támogatják.

A KISZ KB határozata nyomán, valamint a Hazafias Népfront támogatásával az erdőtelepítés, fásítás egyre inkább társadalmi. A fiatalok 1958. óta 26 ezer ha erdőt és fásítást létesítettek. Ennek a társadalmi összefogásnak kiemelkedő megnyilatkozása az Érd-Dobogói 1000 hektárnyi kopárerdősítés. Itt a KISZ fiatalok uttörők munkája eredményeként évenként 100 ha-ral gyarapodik az erdő, amely területi adottsága folytán valóban sokoldalúan érezheti majd hasznát, hatását. A balatoni M7-es autópálya mentén a fiatalok által erdősített PAX maradandóan hirdeti fiataljaink békeszeretét, jövőt építő munkáját.

Fásítási ankéton, megbeszéléseken ez évben is ismételten felvetődött az erdőtelepítések, fásítások védelme és általában az erdészeti munka eredményeinek jobb megbecsülése. Ezt kívülállók is panaszozzák, sérelmezik. A természet, az erdő és minden fásiskultúra értékelésére, szeretetére való ne-

velést korán kell kezdeni. Erre az iskola keretei szűkek, nem tudnak eleget nyújtani, ezért csak az erdőtelepítési, fásítási munka révén várható, hogy fiataljaink megtanulják becsülni a maguk és mások munkájának eredményeit. Ezért is fel kell karolnunk a KISZ és a Hazafias Népfront erdőtelepítési, fásítási kezdeményezéseit, egyben azonban gondoskodnunk kell a megfelelő szakmai vezetésről, irányításról, hogy a társadalmi úton befektetett munka eredményt hozzon.

További szakmai munkánk lényegét a IV. ötéves tervtörvény világosan meghatározza:

"Az erdőgazdaság főfeladata az élőfakészletek fokozottabb ipari hasznosítása és a lakosság szükségleteinek jobb kielégítése.

Növelni kell az erdők közjóléti szerepét, a nagyobb települések melletti erdők egy részét fokozatosan alkalmassá kell tenni a kulturáltabb pihenésre.

A távlati szükségletek kielégítése és az erdők sokrétű hasznosítása érdekében továbbra is növelni kell az ország erdőterületét. Az erdőtelepítési és fásítási munkáknál előtérbe kell helyezni a fenyő és a gyorsannövő lombos fafajokat."

Az elmúlt husz év eredményei és a helyenként sajnálatosan mutatkozó hibák számos tapasztalat leszűrését teszik lehetővé. Elmondhatjuk, hogy az erdőtelepítés, fásítás alapvető szakmai kérdései mind a fafajmegválasztás, mind a telepítés technológiáját illetően tisztázottak ahhoz, hogy eredményes, a kitűzött célnak megfelelő állományokat tudjunk létesíteni. Tovább kell azonban fejleszteniünk a munkát abban a tekintetben, hogy minél kevesebb élőmunka ráfordítással és anyagi eszközzel erdőstehessünk, fásíthassunk.

Sok esetben csemetehiány miatt nem a termőhelynek megfelelő fafajokat telepítették. Az előirányzott telepítési tervek végrehajtásához szükséges ültetési anyagigény kielégítéséhez - elsősorban a nemesnyár és fenyőcsemete termeléshez - indokolt anyagi támogatás juttatásával hathatós intézkedéseket tettünk.

Mindezeket figyelembe véve bizakodással tekinthetünk e téren is a IV. ötéves tervidőszak elé.

A gazdaságirányítás új rendszerében az erdőtelepítési, fásítási munkák terén tapasztalt néhány ellentmondást felszámoltunk. A munkák szakmai felügyeletét minden területen az állami erdőrendezőiségekre, ezzel a beruházási keretekkel való gazdálkodás megnyugtatóbbá vált. Az erdőrendezőiségeknek részt kell venniük az erdőtelepítési, fásítási koncepciók kidolgozásában is, és arra kell törekedniük, hogy az erdőtelepítések, fásítások betöltsék sokoldalú rendeltetésüket.

Az erdőtelepítési munkákra is serkentőleg hat a kialakult új gazdasági környezet.

Elmondhatjuk, hogy az erdőtelepítő, fásító szervek részéről számunkra örvendetes türelmetlenség tapasztalható, hiszen egyre több területet akarnak erdősíteni, fásítani. Ez a kezdeményezés egyrészt lehetővé teszi, hogy ne ötletszerűen, hanem a megyei távlati koncepciókba illően valósuljanak meg az erdőtelepítések, fásítások - gondolok elsősorban a talajvédelmi tervekben előírányzott erdőtelepítésekre - és elsősorban azok igényét támogassuk, akik minden tekintetben felkészültek erre a munkára, másrészt a következő néhány év elegendő lehet annak bebizonyítására, hogy többre vagyunk képesek.

A tervidőszakra előírányzott 40 ezer ha erdőtelepítés, fásítás végrehajtását tehát területhiány nem akadályozza. Kellően fel kell azonban készülnünk idejében a következő tervidőszakok erdőtelepítési feladataira. Nagy körültekintő és megalapozott tervekkel ki tudják elégíteni mind a fatermelés növelése, mind - idézem tanácskozásunk jelmondatát "Erdők a közjóért terén" igényt. Ehhez el kell készíteni az erdőtelepítés távlati országos kerettervét.

A feladat komplex. A mezőgazdász dönti el, hogy mely területen nem kíván mezőgazdasági termelést folytatni, de a terület erdőtelepítésre való alkalmasságának elbírálása már az erdész feladata. Ugyancsak az erdészeti tervezés keretében kell elbírálni a területnek fatermelőbázis, vagy közjóléti célra való alkalmasságát, illetve, hogy a helyi igények, körülmények figyelembevételével melyiket kell előtérbe helyezni, érvényesíteni.

A mezőgazdaság gazdaságossági okból egyre több területet tesz szabaddá erdőtelepítésre, éppen ezért a gazdálkodó üzemekre épülő távlati terv ismeretében lehet megnyugtatóan dönteni abban, hogy hol, mikor, milyen és mekkora területek erdősítését irányozzuk elő. Ettől csak legfeljebb zöldövezet tervezés során lehet esetenként más megoldást keresni. Életszínvonalunk emeléséhez - törvényünket idézve - több, jobb, olcsóbb fára van szükség. Tervtörvényünk rendelkezései szerint az erdők sokrétű hasznosítása érdekében is növelni kell az erdők területét. Ha a tervező erdész és a mezőgazdász, kertész, építész ezeket tartja szem előtt, tájak képét alakíthatják át és ebben a munkában a társadalom legszélesebb rétegei támogatására számíthatnak.

Dr. Szarvas Ferenc

OVH főmérnök

Az erdők és fásítások
jelentősége, szerepe a vízgazdálkodásban.

Az ipari társadalmak emberének fokozott regenerációs igénye, természetes környezete minőségének védelme, egyre erőteljesebben és kiterjedtebben követeli meg az erdők közjóléti szerepének érvényesítését. Az erdei környezet sokoldalú kedvező hatása - amint azt az előadásokban és hozzászólásokban hallottuk - alkalmas is arra, hogy a mesterséges környezet ellenpólusaként, az emberi szervezet civilizációs károsodását enyhítse, gyógyítsa.

Az ismertetett, elsősorban közvetlen hatások mellett azonban, nagyon jelentős az a közvetett hatás is, amit az erdők, a fásítások, a legveszélyeztetettebb környezeti tényező - a víz - védelme, a vele kapcsolatos mennyiségi és minőségi igények kielégítése terén jelenthetnek. A víz ma már nem csupán élettani vonatkozásban nélkülözhetetlen és a legnagyobb mennyiségben igényelt elem, hanem az iparnak is elsőrendű nyersanyaga, esetenként munkaeszköze. Jellemző erre vonatkozóan, hogy a hazai ipar évi mintegy

24 millió to szenet

7 millió to ércet,

viszont

2 milliárd to vizet

használ el.

Szándékos e kifejezés, mert az ipar a víz zömét csak elhasználja és kisebb-nagyobb foku szennyezéssel visszajuttatja a vízhálózatba. Hasonló a helyzet a háztartási vízszükséglet tulnyomó részét illetően is.

A háztartási és a kommunális vízigény az egész világon egyre nő és a hazai mintegy 120 liter /fő/nap ezidőszerinti városi fogyasztással szemben egyes ipari nagy városokban már több-száz literre emelkedett. A jövőben az igény növekedésének aránya még nagyobb lesz. Prága távlati tervei pl. 2000-ben már 730/1/fő/nap igénnyel számolnak. A fogyasztással természetesen együtt nő a szennyvízkibocsátás mennyisége is.

A vízmérleget illetően hazánkban 1985. után várható az $1628 \text{ m}^3/\text{s}$. vízkészlet erősebb, -75-80 %-os - igénybevétele. A ma problémáját inkább a készletek megoszlása jelenti e téren. A felszíni vízkészlet 79 %-a ugyanis a Duna völgyében van. A Tisza-völgyben a készletnek csupán 21 %-át találjuk.

Kedvezőtlenek adottságaink a felszíni vízkészlet eredetét illetően is. 96 %-a ugyanis a szomszédos országokból érkezik hozzánk, és csak 4 %-a nazai eredetű. Kis - vizek esetén 99 : 1-re a megoszlás.

A háztartási és ipari vizigény viszonylag kedvező mennyiségi mérlegével szemben rendkívül kedvezőtlen az ország tulnyomó részén a legnagyobb vízfogyasztó, az erdő- és mezőgazdaság vízellátottsága. A potenciális evapotranszspirációs vizigény 800-900 mm-t kitévő mennyiségével szemben, csupán 500-600 mm közötti átlagos évi csapadékkal számolhatunk, rendkívül szélsőséges mennyiségi és időszakos eloszlásban.

Az eddig észlelt legnagyobb évi csapadék 1200 mm, a legkisebb pedig 300 mm körüli. Az évszaki mennyiségek közül a nyári a legnagyobb mennyiségű, de nagyobb intenzitása és egyéb veszteség -okok miatt a legnehezebben hasznosítható. A lefolyás nagyobb aránya és a mezőgazdaság kemizálásának növekedésével együttjáró területi vízszennyezés - műtrágyák, peszticidek - miatt a nyári csapadék víz - gazdálkodási szempontból is egyre több problémát jelent.

A sok évi átlagban mintegy 58 km^3 -re becsülhető évi csapadékból 8-10 % lefolyik, 15-20 %-ot kitévő, $8-9 \text{ km}^3$ vehető a felszín alatti készletek pótlására tekintetbe, a többi pedig hosszabb-rövidebb idő után párolgás útján jut vissza a körforgalomba.

A lefolyásra vonatkozóan az árvízi hozamok növekedése, az árhullámok kialakulási idejének a csökkentése figyelhető meg, ami a biztonsági berendezkedés szempontjából jelent növekvő igényeket. A kis- és legkisebb vizek vízhozamának csökkentése, tartósságának a növekedése viszont a vízellátás szempontjából kritikus idők gondjait növeli, mind az erdő- és mezőgazdasági termelésben, mind az ipari és kommunális vízellátásban.

Egyre nagyobb problémát jelentenek a vízgazdálkodásban a víz-szennyezések és az eutrofizáció növekvő mértéke is.

Nemzetközi viszonylatban hazai vízgazdálkodásunk helyzete a kedvezőbbek közé tartozik, eredményei elismertek. A jövő szempontjából azonban egyre kevésbé nélkülözheti feladatai megoldásában a társadalom egészének aktív közreműködését, azoknak a természetes erőknél a céltudatos alkalmazását, amit a növénytakaró, benne elsődlegesen a magasabb térszinteket uraló, rendszerint a legnagyobb reliefenergiájú területeket borító erdő jelent.

Hazai vízgazdálkodási adottságaink és helyzetünk rövid, vázlatos ismertetése után, engedjék meg, hogy összefoglaljam, mi a szerepe és jelentősége az erdőknél a területi vízgazdálkodás feladatai hatékony és gazdaságos ellátásában.

A vízgazdálkodás fő feladata a víznek, mint természetes környezeti tényezőnek a minőségi és mennyiségi szempontokat egyaránt érvényesítő kezelése, ennek alapján a társadalom vízszükségletének és a természetes vízkészletek különbségének a kiegyenlítése.

A vízgazdálkodás intenzitása az iparilag fejlettebb országokban rendkívül gyorsan nő. Azt pedig több, hosszú időre és nagy vízgyűjtő területekre kiterjedő vizsgálat, kísérleti értékelés is megállapítja, hogy a korszerű, intenzív vízgazdálkodásnak a vízváltásokon kell kezdődnie és a vízgyűjtők egész területének vízháztartására kell felépülnie.

Ebből természetszerűen következik, hogy a tájképzők - a talaj, a növénytakaró, a mikroklima - meglévő állapotába való beavatkozás, mértékétől függően, megváltoztatja az eredeti vízpoteenciált, a vízfelfogó képességet, végsőfokon a diszponibilis vízkészletet és annak minőségét. Ez pedig kihat mind a termelés, mind a vízgazdálkodás biztonsági és ellátási viszonyaira is.

Bizonyításul bizonyára elegendő lesz az erdőszűlt és erdő nélküli területek lefolyási tényezőire és lefolyási hányadosaira, a növénytakaró aktív felületének nagyságára, vele a hőmérsékleti és párolgási viszonyoknak a változásaira, a csapadék talajba-jutására, az intercepció értékének alakulására, a produktív és inproduktív párolgás arányára vonatkozó vizsgálatok adataira utalnom.

Az a tény, hogy a növénytakaró -" a vegetációs burkolat" megváltoztatásával lényegesen változtatni lehet az evapotranszspirált vízmennyiséget is, vízrendezési szempontból avatja a vegetációt gazdaságos és hatékony eszközzé.

Gondoljunk csak az egyes állományok - pl. a fenyők és a tölgyesek - párologtatásának különbségére, az ökológiai igények, illetőleg a tűrőképesség rendkívül eltérő jellemzőire vagy arra, hogy az intercepció mértéke az évi csapadék 1-60 %-a között változhat az állomány-összetételtől és a fekvéstől függően. A fenti jellemzők rendkívül eltérő értékei arra is figyelmeztetnek, hogy a funkcionális optimum eléréséhez vízgazdálkodási szempontból nem elegendő általában az erdővel foglalkoznunk. A céloknak és adottságoknak legjobban megfelelő erdőtípusokat kell meghatározni és elhelyezésükkel, üzemeltetésükkel a vízgazdálkodás igényeit is érvényesíteniünk.

Szovjet vizsgálatok szerint a jól telepített és megfelelő fajta-összetételű erdő 5-6 mm/perc intenzitású csapadék vizét is képes visszatartani, az ilyen intenzitással lehulló csapadékok nagyobb gyakoriságú mennyiségét.

Csehszlovák vizsgálatok megállapították, hogy 67,3 mm-t kitévő csapadékból erdővel borított területen $0,303 \text{ m}^3/\text{s}$, erdő nélküli területnél pedig több mint tízszerese $3405 \text{ m}^3/\text{s}$ folyt le, erdőben a 18., mezőn a 16. óráig.

Hasonló a helyzet a hóhatások mérséklését, a tavaszi hóolvadás intenzitását illetően is.

Árvizvédelmi biztonsági szempontból rendkívüli jelentőségű az erdők kiegyenlítő hatása a lefolyás időtartamára és mennyiségére.

Kirwald vizsgálatai szerint a lefolyási hányados erdősiült területen a legkiegyenlítettebb.

Az állomány-összetételt illetően legnagyobb a tölgyek talajának a víznyelő-képessége, majd a hárs, vörösfenyő, nyír tartoznak a kedvezőbb hatású fajok közé. Kedvezőtlen a monokulturában telepített luc- és jegenyefenyők hidrológiai hatása.

Vonatkozó vizsgálatok szerint az avar jelentősen csökkenti a lefolyást és a párolgást is. Avarral borított talaj párolgása a tenyészidő alatt 62,6 mm-t, avar nélkülié 159,2 mm-t tett ki, szemben az erdőn kívüli talaj 408,7 mm párolgásával. Kedvezőtlenek viszont a túlevelű avarra vonatkozó vizsgálati eredmények.

Nagyon kedvező hatásuk a hordalékháztartás javítására, a hordalékkal együtt mozgó, illetőleg a vízben oldott növényvédő és gyomirtó vegyszerek akkumulálódásának csökkentésére mezőgazdasági területen a rétegvonalakat követően telepített erdősávok. Szélességükre, egymás közötti távolságukra vonatkozóan az összefüggések tisztázottak. Hegy- és dombvidéken általában 20-60 m szélesek és egymástól 100-600 m távolságba telepítettek.

A lefolyási tényező megváltoztatása ma már nem csupán mennyiségi kérdés. A hazai viszonyaink között lefolyó mintegy 4 milliárd m^3 víz és a mintegy 50 millió m^3 -re becsült talajlesodrás a mezőgazdaság kemizálásának növekedésével súlyos minőségi problémát is jelent. A hordalékban, az areális vízmozgás révén kioldottan, egyre nagyobb mennyiségű vegyianyag jut mind a természetes, mind a növekvő arányban szükséges mesterséges vízfolyásokba, állóvizetekbe, víztárolókba. A veszély fenyegető volta és mértéke azonnal szembetűnik, ha számításba vesszük, hogy -

- egy évtizeden belül a mezőgazdasági terület 80-90 %-ára kiterjed a peszticidek használata. Az eróziós-akkumulációs ciklus szempontjából tehát növekvő jelentőségű a lefolyási tényező alakulása.

- a műtrágyák használata, benne az autrofizáció szempontjából legveszélyesebb foszfátok mennyisége 1985-ig csaknem négyszeresére emelkedik, a mezőgazdaságban. A víz 10 mg/m^3 foszfáttartalma fölött pedig már ugrásszerűen nőhet az autrofizáció mértéke.
- erősebben műtrágyázott területek erodált talajában $0,5-2,0 \text{ mg/lit.}$, a drénhálózat vizében pedig $0,01-0,35 \text{ mg/lit.}$ határok között változó foszfát-tartalmat is találtak a vizsgálatok során;
- a folyamat gyorsaságára jellemző, hogy az első világháború előtt a Bódeni-tó vizében még nem találtak kimutatható foszfát- foszfortartalmat. 1950-ben már $2-3 \text{ mg/m}^3$, 1959-ben pedig 9 mg/m^3 a megállapított foszfáttartalom. Következésképpen mintegy 2 millió tonnás az évi vizigyom-termelés, amelynek lebontásához szükséges óriási biológiai oxigénhiány teljesen tönkreteszi a tó oxigénháztartását.

Jelentős veszélyt jelent állóvizeink feliszapolódása szempontjából a hazai légtér millió tonnát kitevő lebegtetett szilárd szennyezése. Az erdők kiszűrő hatása, amely hektáronként $60-70$ tonnás mennyiséget is elér, hatékony védekező eszközünk. A felfogó lombfelület egy-egy kiadósabb eső után lemosódik és újabb felfogó kapacitásként felszabadul.

A vízkészletek növelése szempontjából is hatékony eszköz az erdő. Csehszlovák vizsgálatok szerint az Orliczki hegyek adottságai között erdészeti eszközökkel $500-1000 \text{ m}^3$ / hektár víztöbbletet lehetne nyerni.

A Frankfurt-környéki síkvidéki erdővel kapcsolatos előszámítások 3900 hektár erdőterületen-erdészeti módszerek alkalmazásával - évi kétmillió m^3 víztöbblet elérésének a lehetőségét igazolták.

A vízfolyások mentén a medererózió csökkentése a hordalék és a víz szétválasztása, az elasztikus ellenállás, a parton át a szivárgás elősegítése, szélvédelem, a víz oxigénháztartásának, vele a hidrobiológiai viszonyok és a víz öntisztulási erejének a növekedése és a kedvező - elsősorban az apróvad-állományt érintő - biotopikus hatások irhatók az erdők és fásítások javára.

Az erdészeti eszközök vizgazdálkodási alkalmazásának mértékét végfokon szigorú, ökonómiai mérlegelésnek kell eldöntenie, arra vonatkozóan, hogy adott esetben mennyi fát áldozunk a vízért, illetőleg a vízháztartás javításával milyen mértékben nő a termelés és egyéb fogyasztók vízalapja, milyen mértékben javul a területi teljesítmény, az árvízvédelmi biztonság és a természetes környezet ökológiai helyzete.

A vizgazdálkodás intenzitása szerte a világon erőteljesen növekszik. Így a vizgazdálkodás rendje a vízgyűjtőn, a vízháztartás minősége, a vízhálózat állapota, mind népgazdasági, mind tájökölógiai szempontból egyre nagyobb fontosságu.

A célok kedvező műszaki-gazdasági hatékonysággal és a természetes eszközök kiterjedt alkalmazásával érhetőek el, ha

- a vízgyűjtők rendezése és a rendezés utáni talajhasználat, a talaj- és vízvédelmi, valamint a korszerű vízháztartás-technikai szempontokat is szem előtt tartja és érvényesíti. Középhegységekben 30-35 % erdősültség már kedvezően javítja a természetes vízháztartási viszonyokat.
- a medrek közvetlen környezetének és a hullámtérnek a fásítása a vízügyi műszaki szempontokkal egyeztetve történik. Segíti tehát a medererózió csökkentését, az áramlási viszonyok kedvezőbbé tételét, a medrek tervezett emésztőképességének a fenntartását. Nem gátolja a védekezési és fenntartási munkálatok lefolytatását, nem rontja a védőművek állapotát.

Egyre kiterjedtebben és egyre nagyobb mértékben jelentkezik a technika és a bioszféra konfliktusa. Ennek - mint legmagasabb rendű élőlény- az ember vallja a legnagyobb kárát, ha a konfliktus mérsékléséről, kiküszöböléséről időben nem gondoskodik, ha nem tartja fenn a számára is nélkülözhetetlen, egészséges, természetes környezetet. Ennek a természetes környezetnek nem csak legfontosabb, hanem legveszélyeztetettebb tényezői közé tartozik a víz is, az erdő is. A veszélyeztetettség a technikai előrehaladással, a népesség szaporodásával progresszive nő. Ellene tenni csak akkor tudunk, ha a kedvező kölcsönhatások alapján, kellően széleskörű törvényes keretben, hatékony szakmai és társadalmi összefogással, a természetes környezeti tényezők - a talaj, a víz, a levegő, a növény- és állatvilág-

- várható veszélyeztetettségének forrásait és mértékét időben felmérjük,
- elhárításának lehetséges módozatait,
- a természetes környezet hatékony ápolásának, gondozásának teendőit, tudományosan meghatározzuk és gyakorlatilag érvényesítjük, annak érdekében, hogy az egészséges természetes környezet egy főre eső kiterjedésének elkerülhetetlen csökkenését, minőségileg, teherbírása növelésével ellensúlyozzuk.

Elismerésre, sőt tiszteletre méltó az az előrelátó kezdeményezés, és következetes munka, amelyet az erdők közjóléti szerepét illetően az erdészeti szakkörök végeztek és végeznek ma is. A feladatok azonban ma már szélesebb körű társadalmi, tudományos és szakigazgatási összműködést kívánnak.

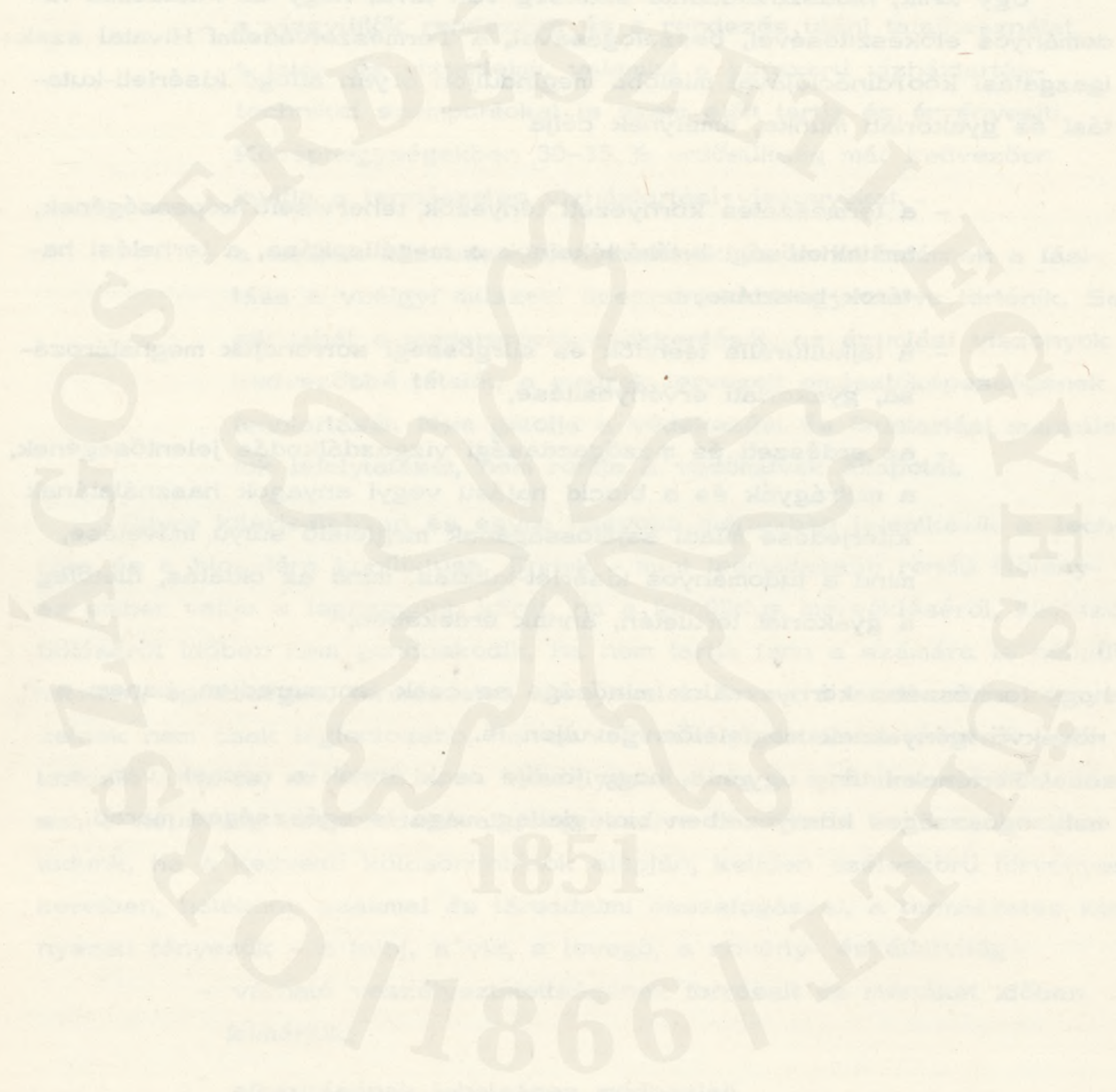
Ugy tűnik, halaszthatatlanul szükség van arra, hogy az Akadémia tudományos előkészítésével, összefogásával, a Természetvédelmi Hivatal szakigazgatási koordinációjával mielőbb meginduljon olyan átfogó kísérleti-kutatási és gyakorlati munka, amelynek célja

- a természetes környezeti tényezők teherviselő képességének, terhelhetőségi határértékeinek a megállapítása, a terhelési határok betartása,
- a tájkulturális teendők és sürgősségi sorrendjük meghatározása, gyakorlati érvényesítése,
- az erdészeti és mezőgazdasági vizgazdálkodás jelentőségének, a műtrágyák és a biocid hatású vegyi anyagok használatának kiterjedése miatti sajátosságának megfelelő súlyú művelése, mind a tudományos kísérlet-kutatás, mind az oktatás, illetőleg a gyakorlat területén, annak érdekében,

hogy természetes környezetünk minősége ne csak fennmaradjon, hanem a növekvő igényeknek megfelelően javuljon is.

Történelmi tény ugyanis, hogy jövője csak annak a népnek van, amely egészséges környezetben biológiailag maga is egészséges marad.

A földrajzi névadások története és a földrajzi névadások szerepe a földrajzban. A földrajzi névadások története és a földrajzi névadások szerepe a földrajzban. A földrajzi névadások története és a földrajzi névadások szerepe a földrajzban.

HOZZÁSZÓLÁSOK

Varga Imre

OTVH főmérnök

Hozzászólásomban a jóléti erdőgazdálkodás néhány gyakorlati természetvédelmi vonatkozását szeretném megemlíteni, melyet az ülés szak még nem érintett.

Az erdő napjainkban is az ember által a legkevésbé megbolygatott magasrendű életközösség. Ily módon az erdőkben számos olyan természeti érték, tudományos jelentőségű növény- és állattani, földtani és egyéb ritkaság, vagy éppen különösen szép tájképi részlet maradt meg mindmáig, kulturhatástól többé-kevésbé mentesen, amely értékek többnyire rég eltűntek azokról a területekről, amelyekről az ember eltávolította az erdőt. Eltűntek, méghozzá az erdő eltávolításával egyidőben, vagy azt szorosan követően éppen az erdők megszüntetése révén.

Igy tehát aki erdőt kezel, az rendszerint természetvédelmi értékek sorsát is közvetlenül intézi. Ez az oka annak, hogy világszerte elsősorban az erdészek a természetvédelem élharcosai, gyakorlati megvalósítói. Magyarországon a kerekén 300 db természetvédelmi területből mintegy 200 db erdőben található. Területben érzékeltetve az arányt a 13000 hektár védett területből közel 9000 ha, azaz mintegy 70 % a védett erdő. Ez a mennyiség a következő 5-10 év alatt többszörösére növekszik. /Ezt a későbbiekben támasztom alá/. A jelenlegi számok is bizonyítják, hogy erdőink kezelése egyben védett természeti értékek gondozását is jelenti. Logikus következmény tehát, hogy a jóléti erdőgazdálkodás keretében az erdei természeti értékek fokozottabb gondozásáról kell beszélnünk.

Hogyan kell kezelni a védett természeti értékeket? A természet kimeríthetetlen változatosságában és végtelen változása során csak egyetlen általános érvényű recept létezik hazai viszonyaink között: a védett területet nem lehet kezeletlenül magukra hagyni, nem helyes a be nem avatkozás régebbi, passzív elve. /Kivétel az az egy-két különleges terület, ahol kifejezetten az ember által nem befolyásolt természetes szukcesszió tanulmányozása a cél - ha nálunk ilyen zavartalanságról egyáltalán beszélhetünk./

A kiterjedt területű államok /SZU,USA,stb./ védhetnek olyan hatalmas területeket, amelyek ma is természetesnek mondhatók, mert érvényesül rajtuk a természet ember által háborítatlan, vagy legalább is alig háborított önszabályozó rendszere. A nálunk létező és létesíthető természetvédelmi területek néhány tiz, legfeljebb néhány száz hektár és csak egy-két esetben ezer ha feletti kiterjedése nem nyújthat kellő védelmet a környezet kulturhatása ellen. Ilyen környezeti hatások például a vízrendezések /melyek még mindig gyakran negatív irányúak, azaz elviszik a vizet,/ továbbá a befolyó szennyvizek, a kiterjedt mezőgazdasági területek mikro és makroklimája, gyom- és kulturnövények terjedése stb. Mindezekkel szemben ellenhatást kell kifejtenünk a védett területeken, hogy megőrizzük a fenntartandó természeti értékeket /legyenek azok egyes fajok, vagy kiterjedtebb társulások/.

Emellett a természet önmaga is változik és előbb-utóbb természetes módon is átalakul a védett állapot gyakran olyanná, hogy megszűnik a védett érték létfeltétele. Ezt a folyamatot is csak tervszerű és állandó szakkezelés akadályozhatja meg, vagy legalábbis lassíthatja.

Van még egy jelentős tényező: A védetté nyilvánítás előtt minden természetvédelmi területünket évszázadok emberi hatása érte. Ennek káros eredményével is számolnunk kell.

Természetvédelmünk első évtizedeiben alig végezték el ezt a ma már halaszthatatlan természetvédelmi kezelést. Így az utóbbi években égetően jelentkezik ez a feladat és ráadásul igénye, ökológiai szemléletű végrehajtása szükséges. Nem lehet elnagyolni. Gondoljunk csak arra, hogy az "egyszerű" faanyagtermelő állományokban milyen kényesek a megkésett erdőnevelési munkák! Mennyivel nehezebb a feladat, ha olyan növénytársulás, vagy állatvilág - megkésett - fenntartási munkáiról van szó, amely élővilág ma már létfeltételeink minimumát is alig találja meg. Egyes esetekben kifejezetten komplex ökológiai vizsgálatszükséges a kezelés meghatározásához /pl. Bátorligeten ilyen vizsgálatot végeztet az Országos Természetvédelmi Hivatal/.

Erdőben lévő természetvédelmi terület esetében - ismétlem, - természeti értékeink javarésztében - ez a kezelés az erdész feladata, többnyire erdőművelési módszerekkel végrehajtandó, sajátos feladata.

Az erdészet természetvédelmi feladatainak áttekintése:

- I. Ott kezdődik e feladat végrehajtása, hogy az erdőrendező a természetvédelmi hatósággal egyetértésben 10 évre előírja az üzemtervben a védett erdőterület természetvédelmi kezelési módját. Az üzemtervkészítés természetvédelmi kérdéseit az új erdőrendezési utasításban körültekintően szabályozta a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium az Országos Természetvédelmi Hivatallal egyetértésben. Az erdészet körében fontossági sorrendben tehát az erdőrendezősnél jelentkezik először a konkrét természetvédelmi feladat.
- II. A második feladat. A természetvédelmi rendeltetésű erdőrészek üzemtervben előírt, fenti gondozását az erdő kezelője, illetőleg tulajdonosa köteles végrehajtani. Állami erdőgazdasági erdő esetében - ahova a védett erdők tulnyomórésze sorolható - a szokásos erdőkezeléstől eltérő, természetvédelmi többletköltséget külön költségvetésből fizeti a MÉM. Ujabban a költség folyósításához - igen helyesen - megkívánja az erdészeti főhatóság a távlati kezelés szakmai és pénzügyi tervének előzetes elkészítését. E terveket - miként az üzemtervek természetvédelmi előírásait is - az OTVH-val egyetértésben hagyja jóvá a MÉM.
- III. Harmadik fokozatként azzal zárul a természetvédelmi erdészeti feladatoknak ez a köre, hogy az állami Erdőfelügyelőség /szükség szerint a természetvédelmi hatósággal együtt / ellenőrzi a jóváhagyott üzemtervben előírt természetvédelmi kezelést.

Az erdészet legjelentősebb természetvédelmi tevékenységének ez az elméleti menetrendje. Szépen hangzik, de gyakorlatban még nagyon sok problémát kell megoldanunk a kielégítő megvalósításig. Legfőbb hiba az, hogy a pillanatnyi vállalati érdekek mellett eltörpül a természetvédelem kulturális, nem jövedelmző, ráadásul fokozott fizikai munkaigényű feladat. Meg kell tehát keresni az ösztönzés egészséges módját - miként ugyanez látszik szükségesnek a jóléti erdőgazdálkodás egyéb vonatkozásában is. Az erdőfelügyelőségeknek pedig a természetvédelem tekintetében is hivatásuk magaslatára kell emelkedniök, korszerű természet-szemlélettel.

IV. Következik a negyedik feladat. A természetvédelemről szóló 1961. évi 18. sz. törvényerejű rendelet elsősorban az állami erdőgazdaságok feladatává teszi az összes természetvédelmi területek gyakorlati kezelését. Ez azt jelenti, hogy az erdőben levő védett területeken tulmenően, az egyéb művelési águ és telekkönyvileg nem erdőgazdasági kezelésben levő területek természetvédelmi gondozását is az erdőgazdaságokra vizhatja az OtvH elnöke. Ez természetesen az OTvH költségének terhére történik. Így pl. erdőgazdaságok kezelik a Kisbaltont, a Velence-tavi, a dinnyési, a bátorligeti és egyéb természetvédelmi területeket. Ezek száma is egyre növekszik, fokozódó szaktudás kell mind korszerűbb, speciális kezelésükhöz.

V. Ötödik sorban konkrét természetvédelmi feladatot látnak el azok az erdészeti szakemberek, akik a tanácsok szakigazgatási apparátusában dolgoznak. Hazánkban ugyanis a megyei tanácsok végrehajtó bizottsága a természetvédelem elsőfoku hatósága. Most indul be ez az ujszerű megyei munka, amely számos természeti értéket rövidesen védelem alá von, tehát erdészeti természetvédelmi feladatot is jelent. Ezt a munkát a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Osztály erdészeti előadója utján, olykor a járási erdészeti előadó utján végzik a megyei tanácsok.

Itt kell emlitenem a Természetvédelmi Tanácsot is. A természetvédelemmel szemben támasztott sokrétű tudományos és népgazdasági igény kielégítésének, illetőleg összehangolásának biztosítására az említett 1961. évi törvényerejű rendelet az OtvH szaktanácsadó szerveként hívta életre ezt a testületet. Különböző minisztériumok, a Magyar Tudományos Akadémia és egyéb érdekelt szervek vezetői delegálnak tagokat a Természetvédelmi Tanácsba. A MÉM, mint legérdekeltebb minisztérium 3 tagot delegál/a többi szerve 1, ill. 2 taggal képviseltetik magukat a Tanácsban/ és pl. jelenleg a háromból két tag erdész.

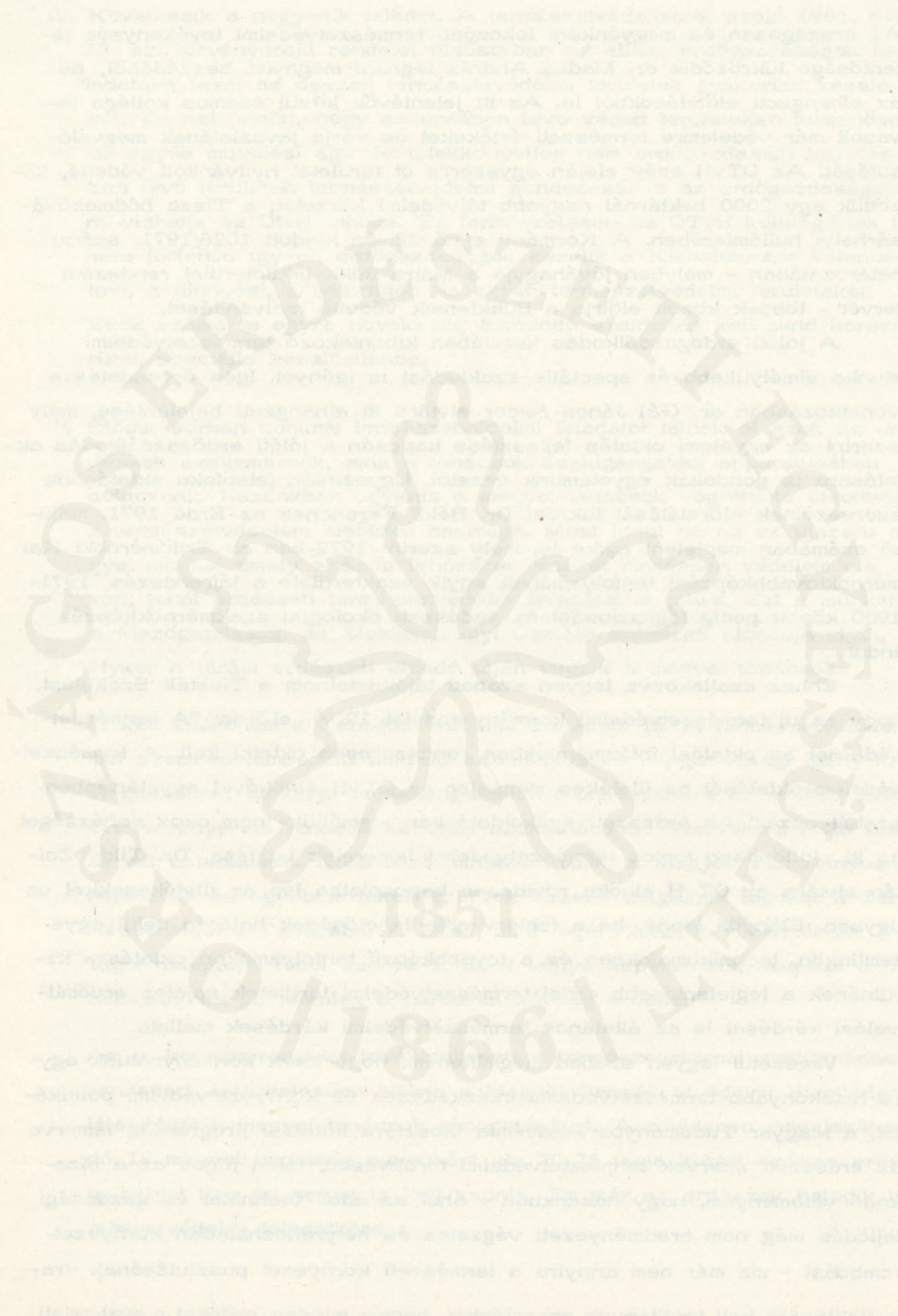
Az új kormányrendelet továbbfejleszti a természetvédelmi szaktanácsadói rendszert és kötelezően előírja a Megyei Természetvédelmi Bizottságok létesítését a megyei tanácsok támogatásával. A rövidesen megalakítandó 19 megyei bizottság egyenként kb. 20-25 tagja között számos erdész is helyet kap és helyet is kell kapnia. Ez már az erdészek hatodik természetvédelmi feladatköre.

Az országosan és megyénként fokozódó természetvédelmi tevékenység jelentősége tükröződik dr. Madas András tegnapi megnyitó beszédéből, de az elhangzott előadásokból is. Az itt jelenlévők közül számos kolléga javasolt már védelemre természeti értékeket és várja javaslatának megvalósulását. Az OTvH ez év elején egyszerre öt területet nyilvánított védetté, köztük egy 2000 hektárnál nagyobb tájvédelmi körzetet, a Tisza hódmezővásárhelyi hullámterében. A Kormány e hó 22.-én kiadott 1026/1971. számú határozatában - melyben jóváhagyja a Mátra-Bükk üdülőtérület rendezési tervét - többek között előírja a Bükkfensík védetté nyilvánítását.

A jóléti erdőgazdálkodás keretében kibontakozó természetvédelmi munka elmélyültebb és speciális szaktudást is igényel. Igen öröndetes e vonatkozásban dr. Gál János rektor elvtárs itt elhangzott bejelentése, mely szerint az egyetemi oktatás fejlesztése kapcsán a jóléti erdőgazdálkodás oktatására is gondoltak egyetemünk vezetői. Ugyszintén felsőfoku oktatásunk szervezőinek előrelátását tükrözi Dr. Béldi Ferencnek az Erdő 1971. májusi számában megjelent cikke is, mely szerint 1972-ben az Erdőmérnöki Kar mérnöktovábbképzési tanfolyamának egyik szakterülete a tájrendezés, 1971-1980 között pedig tájgondozási és vadászati ökológiai szakmérnökképzés indul.

Ehhez csatlakozva legyen szabad tájékoztatnom a Tisztelt Szakülést, hogy az új természetvédelmi kormányrendelet 19. §. előírja: "A természetvédelmet az oktatási intézményekben rendszeresen oktatni kell. A természetvédelem oktatását az illetékes miniszter az OTvH elnökével egyetértésben szabályozza." Az erdészeti szakoktatásban -reméljük- nem okoz nehézséget az itt különösen fontos természetvédelmi ismeretek tanítása. Dr. Tildy Zoltán elvtárs az OTvH elnöke rövidesen kapcsolatba lép az illetékesekkel ez ügyben. Előnyös lenne, ha a tanterv adta lehetőségek határán belül egyetemünkön, technikumainkban és a továbbképző tanfolyamokon oktatásra kerülnének a legjelentősebb erdei természetvédelmi területek sajátos erdőművelési kérdései is az általános természetvédelmi kérdések mellett.

Végezetül legyen szabad megmlitenem, hogy látva kormányzatunk egyre hatékonyabb természetvédelmi intézkedéseit és környezetvédelmi politikáját, a Magyar Tudományos Akadémia bioszféra kutatási programját, ismerve az erdészeti szervek természetvédelmi törekvéseit, talán jogos az a bizakodó véleményem, hogy hazánkban - ahol az adott technikai és gazdasági fejlődés még nem eredményezett végzetes és helyrehozhatatlan környezetrombolást - ma már nem annyira a természeti környezet pusztulásának dramatisztizálására kell fordítanunk energiánkat, hanem minden erőnket a gyakorlati védelemre és annak fokozódó elméleti megalapozására kell fordítanunk.

Papp Dezső

okleveles építészmérnök VÁTI

Örömmel vettem részt a tanácskozás első munkanapján és nagy érdeklődéssel hallgattam az értékesebbnél értékesebb előadásokat.

Az a tény, hogy néhányan mi, gyakorló városrendezők is meghívtak voltunk egy ilyen nagyjelentőségű ülészsakra igen biztatójel; utal az erdőgazdálkodás és várostervezés születőben lévő és remélhetőleg eljövendő jó kapcsolataira.

Engedtessek meg, hogy megragadjam az alkalmat és szóljak az erdőnek egy kevésbé ismert arculatáról: nevezetesen a téli erdőről, melyről az eddigiekben /sajnos/ tudtommal nem esett szó.

A magyar hegyi-élet gyakorlatilag igen szorosan összefügg a jóléti erdő számos problémájával már csak azért is, mert a középeurópai erdőhatár jóval magasabb a hazai hegycsúcsoknál, tehát hegyeinket végig erdő borítja. A kérdést fordítva is felvethetjük: az erdők szeretete és üdülés céljaira való felhasználása egyetlen hegyvidék esetében sem választható el a hegyiélettől.

Dr. Keresztesi Béla főigazgató előadásában hangzott /azt hiszem/ el, hogy a turizmus - e fogalom alatt gondolom az erdőlátogatókat értette - tehát a turizmus tömegjelenség.

Ez valóban így van - és meg kell állapítanunk, hogy ez a jelenség télen is megnyilvánul.

Ennek oka, hogy a hóval borított, alvó erdő néha még szebb a nyári vagy őszi erdőnél és a füstös városok lakói télen talán még jobban igénylik a jó levegőt és a mozgást, mint az év többi részében.

Gondolom, Önök közül sokan tudják, hogy az utóbbi évtizedekben egy, a huszadik század emberét messzemenően érdeklő és kielégítő mozgásfajta tört előre világszerte: a simozgás, melynek havas változatát egyszerűen sielésnek hívjuk - nevezhetnénk azonban modern, téli természetlátogatásnak is.

E sportág ma már a világ egyik legkedveltebb népsportja - méretei és kihatásai szinte elképesztőek. Ime csak egyetlen adat: Európa sisportjának évi forgalma ötven milliárd nyugatnémet márkára azaz cca 15 milliárd dollára rúg.

E sportban egyesül a természetjárás a test minden porcikáját megmozgató aktív pihenéssel és korhatár nélkül üzhető - mindez népszerűségének titkát is megmagyarázza.

A hazai erdők otthont kell adjanak a magyar sísportnak, a sielők óráról órára növekvő táborának!

Miről is van szó?

Az előadások során többször is elhangzott, hogy az erdei tisztásoknak, ligeteknek igen nagy szerepük van - tartozékai az erdőnek és ahol nincsen, ott létesíteni kell, hiszen ezt igényli a közvélemény is.

Nos ez az igény tökéletesen egybeesik a hazai sísport létfeltételeivel. - a sípályák és a kapcsolódó felszereltség hiánya ugyanis a hazai siközöniséget pillanatnyilag külföldre kényszeríti.

Hazánk jelenleg talán a földkerekség egyetlen hegyekkel biró országa, amely érdemben nem rendelkezik sípályákkal és felvonókkal bár a tél nálunk átlagosan három hónap - tehát ugyanannyi mint a nyár.

E szomorú hiányosság okait kutatva rájövünk, hogy a gazdátlan erdő problémája és az erdőt csak gazdasági tényezőnek tekintő szemlélet legalább annyira előidézői ennek az áldatlan helyzetnek, mint az, hogy a Magyar Sísövetség mindezekig nem ismerte tel saját sportágának közjóléti jelentőségét és ténykedése egyes versenysportágak menedzselésére szorított.

E szipolitika megváltoztatása érdekében nemrégén Dr. Beckl Sándor elvtárshoz, az MTS Országos Tanácsa elnökéhez fordultunk - remélhető, hogy a bajok orvoslása érdekében személyesen vagy megbízottjai útján felveszi a kapcsolatot az erdőgazdaságok vezetőivel.

Silejtők önmaguktól nem lesznek. Ahogy egy termő-erdőt termővé úgy egy parkerdőt is - a funkcióknak megfelelően - alakítani kell. E téren vannak örvendetes kezdeményezések is, amelyekről említést kell tennem - nevezetesen a Pilisi Parkerdőgazdaság dobogókői sípályája - mely remélhetőleg példamutató lesz más erdőgazdaságok számára - de felhozhatnám a budapesti erdőszet nagy elismerést és sikert aratott siterület-felújító tevékenységét is, mely már a parkerdőprogram kereteibe illeszkedik.

Mint városrendező azonban /de úgy is mint a sísport szószólója/ fel kell hívjam a figyelmet arra, hogy a sípalya és felvonóépítésnek igen súlyos városrendezési kihatásai vannak - megelőző részletes rendezési tervek készítése nélkül tehát nem létesíthetők. Példa erre a már elkészült budapesti "Libegő" vagy a Mátraháza-Kékes között építeni szándékolt felvonó át nem gondolt telepítése, mely utóbbinál talán a VÁTI és Természetvédelmi Hivatal segítségével még lehet módosítást kieszközölni.

A hazai - téli erdőt szerető és kihasználni vágyó - siközönség a multban sem fordult hiába az erdőgazdaságokhoz, hiszen az egykori sipályák létesítése is az erdészetek nevéhez fűződik és áldozatos munkájuk eredménye volt. Sajnos csak volt - jegyzem meg itt zárójelben - mert például a kékesi sipályát, a "déli"-t, az ország egyetlen valamire való hosszú pályáját ma már utként és távvezeték nyomvonalnak használják; de sétautak és ródli pályák hiánya miatt maga a nagyközönség is sielésre alkalmatlanná teszi.

Bizunk a jóléti erdőgazdálkodásban és abban, hogy az illetékes szervezet megértése segíteni fog ezuttal is. A kérdés immár csak az, hogy ki fogja a kezdeményezést vállalni.

Mert mire is lenne szükség?

Itt hallottam, hogy az országnak cca. 1,5 millió hektárnyi erdeje van, A hazai, cca. százezres siközönség maximális igénye mintegy 15-20 db sipálya vagyis összesen cca. 50 hektár kiterjedésű magasfekvésű füves rét /a jelenlegi erdőfelület 1/30.000-ed része/ olyan uetek, amelyek nyáron is hasznosíthatók számtalan formában.

Hazai siterületek biztosítása ma már elődázhatatlan feladat. A helyes megoldás a koncentrált telepítés az országnak néhány, erre alkalmas és kijelölt erdőterületén - igény ugyanis a magas fekvés és kellő szintdifferencia, a jó tájolás és kedvező lejtés valamint altalaj, a helyes diszpozíció és a technikai felszerelés lehetősége - mindez azonban megelőző szaktervezés kérdése, a kivitelezés csak ezután következhet.

A sisport ma már urbanisztikai tényező - ezt nem lehet letagadni - számtalan példa bizonyítja ezt a világ minden tájáról, hiszen egész tájegységek tárulnak fel és válnak az egészségügy kiszolgálóivá megjelenése nyomán.

A hazai sisport a lehetőségeihez mérten szerény - de van! és életteret kér a természettől, az erdőtől.....

És ahogy nyugat-Berlinben képesek voltak a háborus romok összehordásával egy erdősitett és hóágyuval üzemelő sihegyet létrehozni, vagy ahogy a japánok fedett sicsarnokokat építenek, vagy a világ számos városa műanyaggal borított sipályákat üzemeltet és az USA-ban egyes televíziós tornyokból vasbetonlemez silejtöket lejtetnek - úgy talán valamelyes természetformálásra, pontosabban erdei tisztásképzésre még a mi erőinkből is futja, vagyis: hegyvidéki erdőink, számos aktiv funkciójuk mellett tudomásul veszik a rájuk rótt passzív funkciókat is..... és otthont adván a hazai télisportoknak befogadják a téli - feludülést és mozgáslehetőséget kereső - nagyközönséget.

Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, including words like 'szájos', 'erdészeti', 'közlemény', and '1851'.

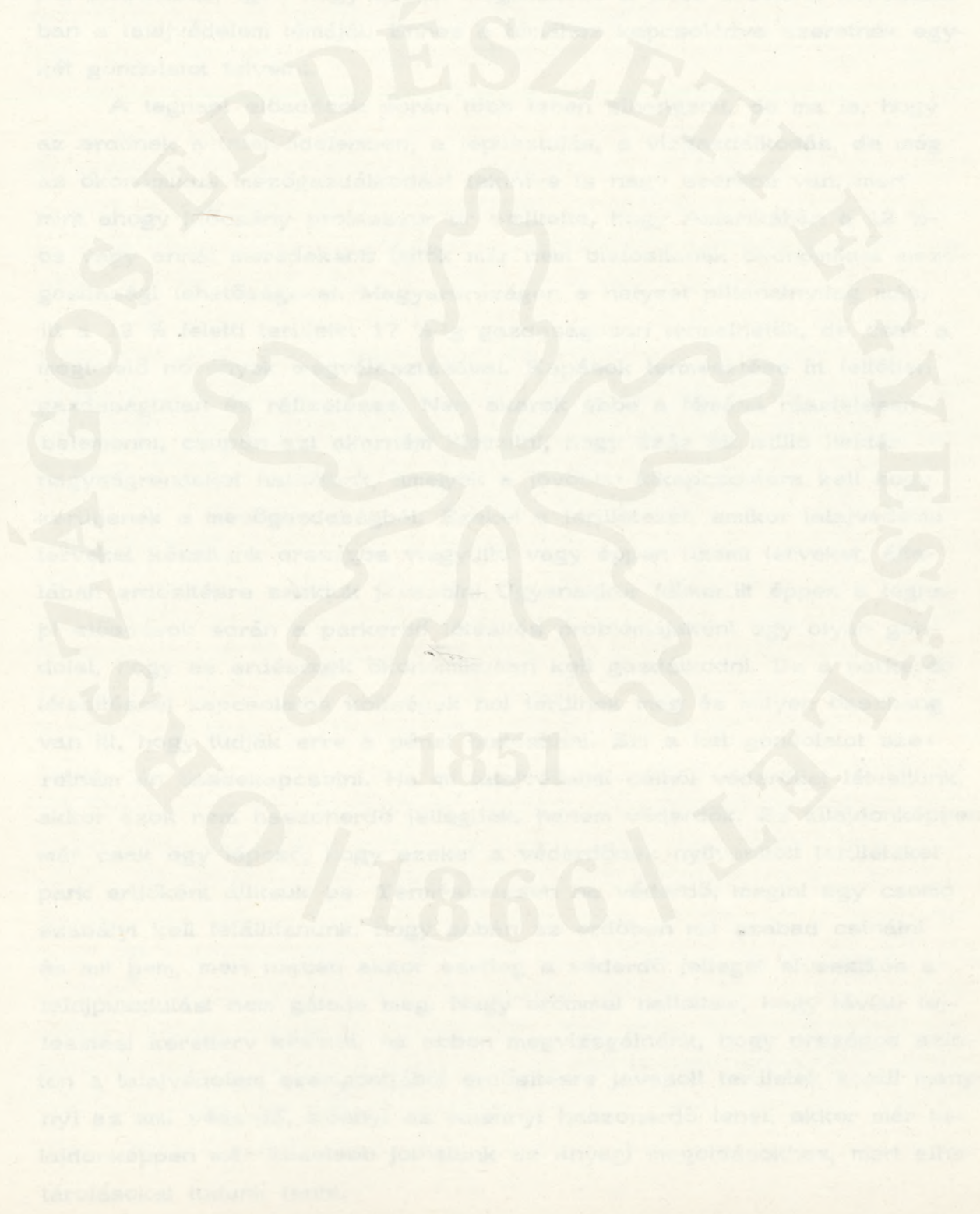
Dr. Boros Ádám
ny. egyetemi tanár

Egy nagyon fájó kérdésre óhajtok utalni, mielőtt elkezdeném ezt, arra gondolok vissza, még élénken emlékszem, ezelőtt 25 évvel, amikor a demokratikus kormányzat felváltotta az előzőt, az illetékes miniszter a természetjárók részére azt a választ adta, hogy tilos területek ezentul nincsenek. Hova jutottunk azóta? Hatalmas területek le vannak zárva. Bakonyban, Somogyban a tilos területek hatalmas területet ölelnek fel és ez elsősorban a természetkutatókat munkájukban rendkívül gátolja, másodsorban az erdőbe vágyó nagyközönséget igen fájdalmasan érinti. Ugy gondolom a tanácskozásunknak munkakörébe tartozik, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzon és keresse meg a megfelelő utat, hogy azok az erdőgazdaságok, amelyek leginkább a honvédelmi hatáskörbe tartoznak bizonyos mértékben revideálják ezt a szigorú álláspontjukat és vezessenek be olyan reformokat, amelyek a fájó kérdéseket valamennyire megoldja. Annál is inkább, mert ez az intézkedés suttagó propagandának ad tápot, amely azt mondja, hogy ez nem is a valódi honvédelmi érdekeket szolgálja, hanem csökevénye a személyi kultusznak. Hogy bebizonyítsák, hogy nem így van, meg kell nyitni az erdőt, vagy legalábbis az erdők legnagyobb részét. Egyéb panaszaink is vannak főleg nekünk természetkutatóknak, amely megnehezíti hivatásunk teljesítését. Első ez amit előadtam. Nincs is nyilvánosságra hozva, hogy mely erdőterületek tilosak. Elmegyünk a Bakonyba, erdészeti dolgozók kiutasítanak az erdőből bennünket, állítólag az egész Cereze tilos. Vissza emlékszem arra - 50 éves multra tekintek vissza - amikor én gyerek fővel a természettel behatóbban kezdtem foglalkozni, tulnyomórészt grófi birtokok voltak. Nagy nehezen a belépési engedélyt megkaptam, de sokszor előfordult, hogy az erdészeti hivataltól azt a választ kaptam, hogy a gróf ur óméltósága jelenleg nincs idehaza, kérését nem tudtuk előterjeszteni, pillanatnyilag az engedélyt nem tudjuk megadni.

Hogy ez mennyire gátolta a munkát, legtöbbször azért megkaptam nagynehezen, nem is kell itt elmondanom. A Dunazug hegysége, amely nagyrészt tilos terület volt, a természetvizsgálók valósággal akkor fedezték fel. Amikor a tilos területek megszűntek úgy léptünk be, miht egy ismeretlen, addig meg sem közelíthető helyre. Dobogókó és a többi környező terület addig tilos terület volt. Szerencsére ezt elfújták az idők nemes viharai. Nagy visszátást érzek abba, én magam mondhatom, hogy a Baláta tónak legelső kutatója, "fölfedezője" ha szabad magam így neveznem, ma két helyre kell

fordulnom engedélyért, ha oda akarok menni, a Természetvédelmi Tanácshoz. A legnagyobb készséggel megkapom. Másodszor a Honvédelmi Erdőigazgatósághoz. Oda pedig két héttel előbb kell irni. Ha egy külföldi vendég egy-két napot tölt Budapesten szeretné látni a híres Aldrobandát, sokszor autója van, ki lehetne szaladni oda, hem lehet lebonyolítani. Ugy gondolnám a Természetvédelmi Tanács, Természetvédelmi Hivatal helyesen járna el, ha akadémikusoknak, a természet feltárásával nagy érdemeket szerzett kutatóknak szabadjegyet engedélyezne, azokra a területekre, amely a védelme alatt áll. Ne kelljen minden egyes alkalommal levelezgetni és a szükséges engedélyt a Természetvédelmi Tanácstól beszerezni. Ugy hiszem ezt kitüntetésszámba adhatná azoknak, akik érdemeket szereztek ezen a téren. Elrettentő példaként szabadjon említenem, hogy tőlünk keletre, velünk határos államban a természetvédelmi korlátozásokat egyesek arra használják fel, hogy a külföldi természettudósokat távoldítsák a legnevezetesebb természetvédelmi rendelkezések alatt álló területtől. Magam is úgy jártam, hogy a Természetvédelmi Hivaltól előre beszereztem az engedélyeket, a kárpáti területre, mégis mikor odamentem elzárták előlem a belépést azzal az indoklással, hogy a megkapott engedélyen nincs iktatószám. Remélem nálunk ilyet nem találunk. Idén két héttel ezelőtt a terepen járva közös kirándulásra hívtam a kiváló, ott működő botanikus professzort, aki azt mondta, hogy sajnos most ezek azok vannak, nem tud közös kirándulásra jönni. Felhívta a figyelmemet, hogy ahova menni akarok természetvédelmi intézkedések hatása alatt állnak. Én egy pár helyet felkerestem és semmi nyomát sem láttam annak, hogy ott természetvédelmi intézkedés történt volna. Nagyon kívánatos, hogy a valódi természettudósok látogassák a természetvédelmi területet. Ezt nem megnehezíteni, hanem a legnagyobb mértékben megkönnyíteni kellene. Konkrét indítványom tehát kétirányú: az egyik a bizonyos szabadjegy a Természetvédelmi Hivatal részéről a nagyérdemű kutatók javára, a másik pedig valamilyen megoldást keresni az elzárt bakonyi, gerecsei, somogyi és netán többi erdőterületeknek a természetjárók, tehát nem csak a természettudósok, a turisták előtt való megnyitása érdekében. Végül szabadjon arra felhívnom a figyelmet, amit szinte fölösleges is elmondani, hiszen bizonyára mindenki teljesen tisztában van vele, hogy a természetvédelem terén igazán sikert csak úgy érünk el, ha növeljük a közönség ismereteit és ezzel a természet valódi szeretetét. Kívánatos volna olyan kiadványokról gondoskodni, a környező államok elég gazdagok ilyen kiadványokban, amelyekből a nagyközönség megismeri a látható szépségeket.

Azzal zárom felszólalásomat, hogy óriási a fejlődés azóta az 50 esztendő óta, amióta természetkutatással foglalkozom. Ma már nem kell megmagyarázni, hogy miért gyűjtöm a növényeket, ha azt mondom, hogy gyűjteménybe, muzeumba visszük, felfogják, értik. Tehát az ismeretterjesztésnek már hatalmas eredményei vannak, ezt hathatósan folytatni kell, és kívánatos hogy ezt a Természetvédelmi Hivatal támogassa.

Kamarás Miklós

Azt hiszem minden hallgató nevében elmondhatom, hogy az "Erdők a közjóért" jelige alatt elhangzott előadásokat mindannyian a téma iránti nagy szeretettel, figyelemmel és mindannyiunk egyetértésével hallgattuk meg.

Az előadóknak igen nagy száma megemlítette a jóléti erdőkkel kapcsolatban a talajvédelem témáját. Ehhez a témához kapcsolódva szeretnék egy-két gondolatot felvetni.

A tegnapi előadások során több ízben elhangzott, de ma is, hogy az erdőnek a talajvédelemben, a lepusztulás, a vizgazdálkodás, de még az ökonómikus mezőgazdálkodást tekintve is nagy szerepe van, mert mint ahogy Mócsény professzor ur említette, hogy Amerikában a 12 %-os vagy annál meredekebb lejtők már nem biztosítanak ökonómikus mezőgazdasági lehetőségeket. Magyarországon a helyzet pillanatnyilag más, itt a 12 % feletti területet 17 %-ig gazdaságosan termelhetők, de csak a megfelelő növények megválasztásával. Kapások termesztése itt feltétlen gazdaságtalan és ráfizetéses. Nem akarok ebbe a témába részletesen belemenni, csupán azt akarnám kiemelni, hogy száz és millió hektár nagyságrendeket hallottunk, amelyek a jövőben kikapcsolásra kell hogy kerüljenek a mezőgazdaságból. Ezeket a területeket, amikor talajvédelmi terveket készítünk országos vizgyűjtő vagy éppen üzemi terveket, általában erdősítésre szoktuk javasolni. Ugyanakkor felmerült éppen a tegnapi előadások során a parkerdő létesítés problémájaként egy olyan gondolat, hogy az erdésznek ökonómikusan kell gazdálkodni. De a parkerdő létesítéssel kapcsolatos költségek hol térülnek meg és milyen összhang van itt, hogy tudják erre a pénzt biztosítani. Ezt a két gondolatot szeretném én összekapcsolni. Ha mi talajvédelmi célból véderőket létesítünk, akkor azok nem haszonerdő jellegűek, hanem véderdők. Ez tulajdonképpen már csak egy lépcső, hogy ezeket a véderdőnek nyilvánított területeket park erdőként állítsuk be. Természetesen ha véderdő, megint egy csomó szabályt kell felállítanunk, hogy abban az erdőben mit szabad csinálni és mit nem, mert hiszen akkor esetleg a véderdő jellegét elveszít és a talajpusztulást nem gátolja meg. Nagy örömmel hallottam, hogy távlati fejlesztési keretterv készült, ha ebben megvizsgálhánk, hogy országos szinten a talajvédelem szempontjából erdősítésre javasolt területek közül mennyi az ami véderdő, mennyi az amennyi haszonerdő lehet, akkor már tulajdonképpen már közelebb juthatunk az anyagi megoldásokhoz, mert elhatárolásokat tudunk tenni.

A másik téma éppen a távlati keretterv, amiről szólni szeretnék. Ezekben a már említett talajvédelmi tanulmánytervekben mi kidolgoztuk először országos szinten, hogy mi egyes tájaknak, egyes tájegységeknek az erdészeti feladata nagyságrendileg. Ugyanakkor a lejtőkategorizálás országos szinten megtörtént kétszázezer léptékben, de dombvidéki területek kb háromnegyed része már 25 ezres léptékarányban is kategorizálva van és ez a munka ahol már mint feladat konkrétan számszerűen meg van határozva, hogy melyik területeket hogy kell alkalmazni, ez szerintem már módja lehet egy tájrendezési tervnek is, ahol a tegnap u.n. landsági fogalomkörbe kerülő területek rendezése tartozik. Azt hiszem, hogy az erdészeti vonalon most készülő kerettervre nagy szükség van. Gyakorlatból mondhatom, hogy amikor egy-egy vizgyűjtőnek a tanulmánytervét vagy részletesebb beruházási tervét készítjük és elmegyünk az illetékes erdészekhez egyeztetni a mezőgazda, a műszaki vonal és az erdészeknek az elgondolásait, akkor általában azt tapasztaljuk, hogy az erdészet csak a ma rendelkezésére álló területeken belül gondolkodik és nem tud nekünk távlatra irányvonalakat, vagy számokat mondani, vagy tájakat, hogy ilyen időn belül itt vagy ott szándékozik erdősíteni. Ez viszont a mi számunkra mindig nehézséget jelent, mert meg vannak az elgondolásaink, ezt és ezt a területet a mezőgazdaságból ki kell kapcsolni és beerdősíteni.

Az erdészek pedig: majd ha megkapjuk a terveket, akkor erdősítünk rá, mert ma nem a feladatunk. Viszont ha lenne egy ilyen országos keretterv, akkor sokkal könnyebben össze tudnánk hangolni ezeket a problémákat és az együttműködés sokkal könnyebb lenne. Még jó néhány évvel ezelőtt egy-egy üzemnek a tervkészítése során felmerült 20-25 %-os erdősítése akkor a földművelési szakág egészen kétségbe volt esve, hogy mi lesz a mezőgazdasági területekkel. Ma a helyzet már lényegesen jobb, mert ott, ahol ma már kivétel alatt állnak ezek a területek, ott maguk a gazdálkodók és a szakigazgatási szervek látják, hogy ezeket a területeket ki kell kapcsolni a mezőgazdaságból, mert ökonómikusan azokon termelni nem lehet, mert csak a nagyüzemek gépesítésén lehet a jövőben a hangsúly, azt pedig meredek területen véghezvinni nem lehet. Nagyon remélem, hogy ez a tanácskozás elő fogja segíteni ezeket a mezőgazdaságilag ökonómikusan nem hasznosítható területeknek a beerdősítését és a jövőben ezek a gyakorlati nehézségek megszűnnek.

Dr. Erdélyi Zoltán

muzeológus

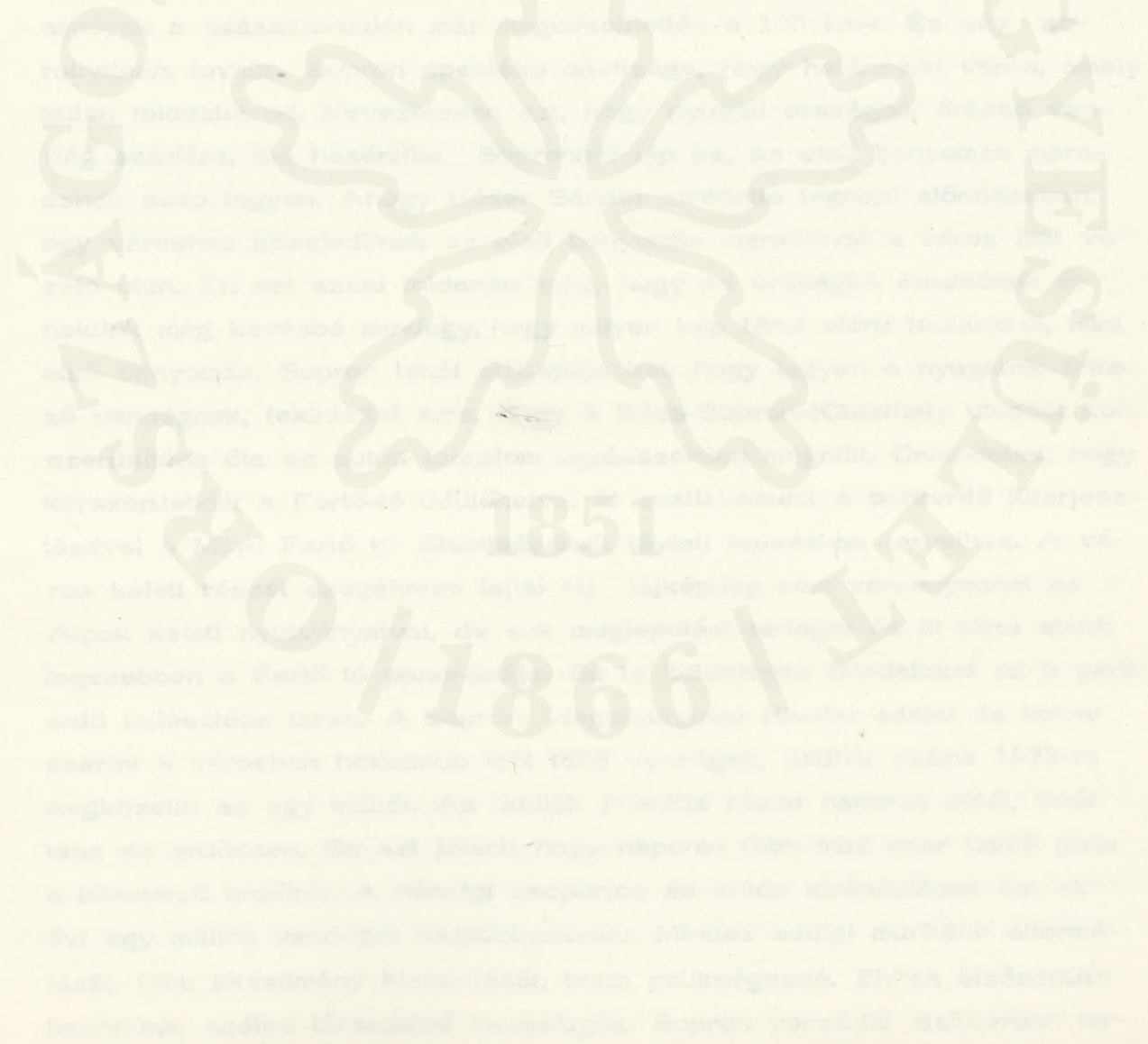
Amikor "Erdők a közjóért" ülészak programját végig olvastam, a kiállítást me gtekintettem, az eddigi előadásokat végighallgattam, egy évekkel ezelőtt felmerült gondolat jutott eszembe amely azóta is többször visszatért és szűkebb körökben hallottunk róla. Ne vegyék időhuzásnak, ne tekintsek idegen testnek azt az egyetlen gondolatot, amelynél pár percig időzni szeretnék. Ugy érzem itt kell felemlítenem, ez előtt a testület előtt, amelyik az erdők közjóléti szerepével, az erdők és az ember kapcsolatával, kulturájával, azok egymásra hatásával foglalkozik. A felmerült gondolat egy erdészettörténeti muzeum létrehozását szorgalmazná. Ugy illenék, hogy amikor a muzeum életrehívását, illetve gondolatát felvetjük, indokaink között hivatkozunk az ilyen jellegű muzeumokra és elmondjuk, hogy itt-meg itt, ekkor és ekkor már létrehozták. Sajnos hazánban röviden elintézhetjük ezt a kérdést, mert ilyen muzeum nincs. Gyűjteményekről tudunk, egy erdészeti osztályról a Mezőgazdasági Muzeumban, amelynek azonban meghatározott profilja van. A Mezőgazdasági Muzeum gyűjtését, feldolgozási jellege határozza meg. Amikor az erdészettörténeti muzeum gondolatát felvetjük, nem mezőgazdasági muzeum keretén belül működő erdészeti osztály jellegre gondolunk, hanem a szó erdészettörténeti, erdőművelési, erdőhasználati, fahasználati, erdőmelléktermék történeti stb. kérdéseinek vizsgálatára, az elérhető legkorábbi időktől napjainkig, modern erdőgazdaságunk fejlődéséig. Nem lehet célunk, hogy ilyen rövid felemlítésben muzeumi programot ismertessünk, de az írásos források egykori, nem levéltári jellegű térképek, üzemtervek stb. egy helyen történő megőrzése mellett feltétlenül indokolt a tárgyi emlékek összegyűjtése, muzeális kezelése, bemutatása. Irodalomból tudjuk, hogy a XVIII. század második felében is Európa egyik legnagyobb exportőrjei voltunk a hamuzsir készítésében, és értékesítésében. Ehhez a nyersanyag egy tetemes részét éppen középhegységeink erdőségi biztosították. Ha ma valaki a felnövekvők közül azt kérdezi, hogyan, miben készítették ezt az anyagot, akkor magyarázunk, rajzolgatunk. Pedig voltak a hamuzsirkészítésnek eszközei éppen úgy, mint a faszénégetésnek. De már ezeket is lassan lámpással kell keresni. Csak zárójelben szeretném megjegyezni, nemrégiben módomban volt fővárosi általános iskolai VIII. osztályban végig kérdezni: ki tudja hogyan készítik a faszenet és mi az a boksa? Alig pár gyerek emlékezett, hogy valami lezárt edényben készítik, boksáról mit sem tudtak, legtöbbször még életében faszenet sem látott. A hires bakonyi, különösen a bakonybéli favillakészítőkről, erdei építményeiről még erdei dolgozóink is igen keveset tudnak.

Érdekessége az egyes, egyéni vagy a közös kunyhó, de a munkahely a vallahajtókkal, a kemencékkel külön színtöltje lehetne az erdei építmények gyűjteményének. Gyermekeink úgy nőnek fel, hogy az erdőmunkások egykor gyötrelmes munkakörülményeit, szerszámaikat alig vagy egyáltalán nem ismerik meg. Tudják azt például a váciak, vagy a budapestiek, hogy a bürzsönyi erdők fáit mire tüzhelyeinkbe kerülnek milyen utakon és eszközök közbeiktatásával jut el hozzájuk? Pedig ha ennek csak egyetlen eszközét, szerszámát a román szánkót ismernék, tudom jobban megbecsülnék a fát. Már messzire jutottam a muzeum körvonalazásától, már benne vagyunk napjainkban, vagy ha úgy tetszik a közelmúlt időkben. Nem visszakanyarodni akarok a régebbi időkhöz, de szeretném azt is felemlíteni, hogy ilyen muzeum a számos kutatási lehetőségek adása mellett sajtóságos, egészen speciális eszköz történeti kutatásokat **tenne lehetővé. Ki gondolná, hogy az öregek döntőfejszéi** sokszor nemzetközi feltalálókat mondhat magáinak és feltalálójától utrakél, hogy alig pár év múlva több évtized elteltével 1500-2000 km-rel arrább szolgálja az embert. Tudunk ilyen, vagy hasonló történetekről a bakonyi, pilisi, bürzsönyi hegységek falvaiból. Az említett és felvillantott gondolatokat még számos oldalon fűtathatnám, de egyetlen idézzünk még. Amikor egy ilyen muzeum létrehozásának gondolata felvetődik, akkor az erdő egy melléüzemágát is felemlíthetjük, ami alig kisebb jelentőségű mint a főprofil: nevezetesen az erdei vadászat emlékeinek az összegyűjtése. Meglévő muzeumaink - természetesen amelyeknek gyűjtési tevékenységébe tartozik - nem elsősorban az erdei vadászokkal, hanem a szélesebb értelemben használt vadászattal foglalkozik. Ohatatlan, hogy amikor az erdei építmények kategóriáját említettük, akkor a vadászati objektumok gyűjteménye is ide kívánkozik. Hazánk erdőségeinek vadászati emlékei, ideértve a világi, egyházi és paraszti birtoklási formákat, nem kisebb jelentőségű, mint a közép-európai vadászati fejlődés történetének összessége. Hazánkban sajátosan keveredett a római és mark erdészeti és vadászati jog írott és íratlan törvényeivel. Keveredett a velünk keletről hozott és az itt talált vadászati formák, eszközök használata. De talán az sem lényegtelen, hogy jegyzékbe vegyük, hogy merre, hol vannak neves, a tudomány szempontjából fontos vadászati relikviák, trófeák, eszközök.

Igen tisztelt Értekezlet! Amikor pár percig figyelmüket és türelmüket kértem, jeleztem, hogy ez előtt a szakterület előtt kell az erdészettörténeti muzeum létrehozásának gondolatát felvetni, akkor ezt tettem azért is, mert megvalósításának lehetőségét látom. Hazánkban van olyan erdészeti testület, amelynek keretében meg lehet és szabadjon így kifejezni, meg kell valószínűsíteni, ez a Pilisi Áll. Parkerdőgazdaság.

Ugy gondoljuk, helyzeti előnyét tekintve a legalkalmasabb keret a muzeum létrehozására és üzemeltetésére. A muzeum épülete talán adott is lehetne, bármely mostani erdészeti kezelésben lévő visegrádi épületben. És szabadon azt is megjegyezni, hogy Visegrád nevét nem véletlenül említettem fel. Mindenki előtt ismeretes, hogy közel egy millió körüli az idelátogatók évi száma, s ha ebből csak 8-10 % tekinti meg a jövő múzeumot, akkor erőfeszítéseinket sikeresnek könyvelhetjük el, az ország leglátogatottabb múzeumai közé fog tartozni, és ez nem lényegtelen a kulturális nevelés szempontjából. Másrészt az is indokolná idekerülését, hogy a pilisi, de szűkebb pátriájában Visegrád közvetlen környékén történeti emlékei vannak a kulturált erdészetnek, és vadászatnak.

Befejezésül engedjék meg, hogy megköszönjem szives türelmüket és figyelmüket, ha hiányosan is vetettem fel - úgy hiszem - egy jó ügynek a gondolatát, szaktestület előtt mondtam, tudják miről van szó.

Juhász Miklós
osztályvezető

Nem az országos problémák készítenek hozzászólásra, mert ezekről a tegnapi és mai előadásokon részletesen szó volt. Engedjék meg, hogy annak a városnak adjam át üzenetét, amelynek e témába vágó gondjai az Alpok keleti felétől a nádrengeteg mögül csillogva előtünő Fertő tó széléig terjed. Sopronnak, amely minden erdész szívéhez közel áll. Sopron gondjai speciálisak ezen a téren. Nem vágok elébe a szombati soproni bejárásnak, ha elmondom, hogy Sopronban először azt szeretnénk elérni, ha létesítményekben és fenntartásban egyaránt a századeleji szintet érnénk el. Ugyanis nem tulzok, ha azt mondom, hogy nem sok vidéki város dicsekedhet azzal, hogy a XVIII. század elején kiépített kirándulóhelye volt, és hogy már 100 évvel ezelőtt karbantartott sétautjai voltak, amelyek a századfordulón már megközelítették a 100 km-t. És még sorolhatnám tovább. Sopron speciális adottsága, hogy határmenti város, amely külön feladatot ad. Nevezetesen azt, hogy nyugati országból érkező vendég számára, aki hazánkba Sopronnál lép be, az első benyomás maradandó szép legyen. Ahogy Héder Sándor mondta tegnapi előadásában, egy városhoz közeledőnek az első benyomás maradandó a város felé vezető uton. Én ezt azzal toldanám meg, hogy az országba érkezőnek és nekünk még kevésbé mindegy, hogy milyen kép tárul elénk hazánkról, mint első benyomás. Sopron tehát előkapuja kell hogy legyen a nyugatról érkező vendégnek, tekintettel arra, hogy a Bécs-Sopron-Keszthely utvonal korszerűsítése óta az autós forgalom ugrásszerűen megnőtt. Öröndetes, hogy korszerűsödik a Fertő-tó üdüülóhelye. Itt csatlakozunk a parkerdő kiterjesztésével a MTA Fertő tó Bizottságának távlati fejlesztési terveihez. A város keleti részét szegélyező lajtai táj tájképileg nem versenyezhet az Alpok keleti nyulványaival, de sok meglepetést tartogat és itt tárul elénk legszebben a Fertő tó panorámája. Ez is különleges feladatokat ad a parkerdő fejlesztése terén. A soproni Idegenforgalmi Hivatal adatai és tervei szerint a városban hosszabb időt töltő vendégek, üdüülók száma 1973-ra megközelíti az egy milliót. Az üdüülók jelentős része naponta sétál, turát tesz az erdőkben. Ez azt jelenti hogy naponta több mint ezer üdüüló járja a környező erdóket. A hétvégi csoportos és autós kirándulások ezt az évi egy milliós vendéget megtöbbszörözi. Mindez eddigi munkánk átfornálását, töbör létesítmény kialakítását, teszi szükségessé. Ehhez elsősorban hallottunk, széles társadalmi összefogás. Sopron vonzását elsősorban ter-

mészeti adottságainak köszönheti. Ezt az adottságot viszont ki kell használnunk, céljaink szolgálatába kell állítani. Itt szeretnék kapcsolódni dr. Gál János rektor szavaihoz, aki kiemelte a jövő erdőmérnökeinek ilyen irányban történő oktatását. A soproni Tanulmányi Erdőgazdaságnak feladata ezen oktatás gyakorlati segítése is. Ez is speciális, egyedi feladatot ad a soproni parkerdőknek. Eddigi parkerdei munkánk létesítményeire és tapasztalataira hivatkozva úgy érzem, hogy sok újat tudunk adni jelenleg is és a jövőben is a gyakorlati oktatásnak. Aki Sopronban üdült ismerheti az erdei tornapályát, amelyet elsőként alakítottunk ki az országban. Ennek mintájára már több készült, és készülóban van hazánkban. A bemutató ösvény készítése a parkerdőkben is új fogalom. És még sorolhatnám tovább. Városunk, de a Tanulmányi Áll. Erdőgazdaság parkerdeivel foglalkozó szakembereink várják a kollégáktól és az erdőt szerető minden embertől a segítséget, új gondolatokat, amely Sopron erdeit még vonzóbbá, még szebbé a jövő érdekeinek, az oktatásnak alanyává teszi.

Dala László

kutató

Az elmúlt másfél napon számos értekezletet hallottunk. Most szeretném esetleg a gyakorlat oldaláról megközelíteni ezt a kérdést és pár olyan kérdést felvetni, amelyről eddig szó nem esett. Az hogy mi jóléti gazdálkodást folytassunk és a köznek, az embereknek adjunk valamit, adjuk a tiszta levegőt, az erdős környezetet, ezt nem tehetjük szerintem "önzetlenül" manapság. Mindennek van ára, mindenért kérnek árat. Be kell vallanunk ezt véleményem szerint, mert a külföldi példák is azt mutatják, hogy valamilyen módon biztosítani kell azt a forrást, amellyel a mi befektetéseinket a köztől valamilyen módon visszakapjuk. Itt nem gondolok arra, hogy mindenért fizetessünk belépti díjat, hanem azt, hogy ha adunk valamit, azért valamit kérjünk is, amellyel tudunk továbbfejleszteni. Tegnap hallottuk dr. Keresztesi elvtárs előadásában azt, hogy az 5. helyen áll az a bevételi forrás a jóléti gazdálkodásra fordítható összegből, amelyet a köz, a vendégek fizetnek az erdésznek. Ezt szeretném kissé megnövelni. Ennek számos előfeltétele van, hogy meg tudjuk oldani.

Első szerintem - dr. Boros Ádám professzor ur is említette - a propaganda kifejtéssel az érdeklődés felkeltése. Meg kell ismertetnünk a nagyközönsséggel az erdőt, az erdei életet, az erdei munkákat és mindazt a lehetőséget, amit az erdő, az erdei táj ad és adhat az embereknek, a köznek. Ez azért szükséges, mert manapság a kirándulók nagyrésze zsebrádióval, magnetofonnal járja az erdőt, és zenei aláfestés mellett szivja az erdei levegőt, ahelyett, hogy élvezné az erdő csendjét és nyugalmát.

Olyan propagandát kell kifejtenünk, amellyel a köz figyelmét felhívjuk az erdőre, az erdei milióban való tartózkodásra. Gondolok itt pl. olyan nagypéldányszámu tetszetős kivitelű prospektusra, amely mindezt egyszerű szellemes formában ismertetné. Ebben a prospektusban ismertetni lehetne azt, hogy mi erdészek mit adunk a köznek, hogy milyen szolgáltatást nyújtunk és cserébe mit várunk a köztől. Ezen a prospektuson megjelenhetne az erdők szimbóluma mondjuk a kis ózike, a Bambi, amely később minden ilyen kiadvány fejlécén állhatna. Így ez ismétlődve később a nagyközönységnek tudatában az erdőt képviselné. Persze tudom azt, hogy a papir az drága és a nyomdai kapacitás véges, de bele kell fektetnünk ahhoz, hogy ennek gyümölcsét később learassuk. Sokféle befektetés lehetséges. Erdei utak épülnek az országban számos helyen, miért ne lehetne ezeket úgy hasznosítani, ill. olyan kivitelben készíteni, hogy azt a nagyközönség is használhassa, természetesen megfelelő használati díj ellenében. Erre jó

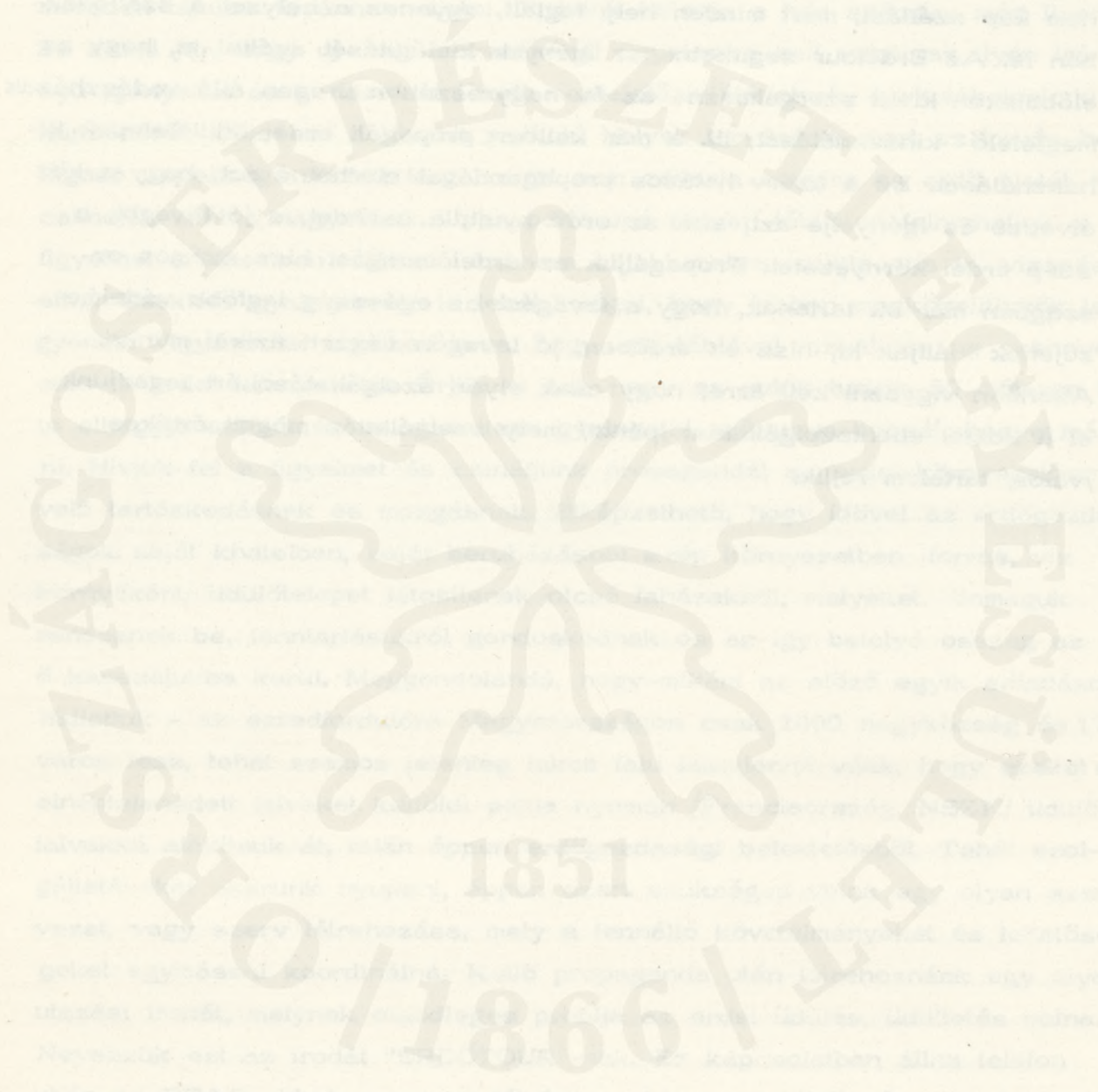
példa Szilvásvárad, Jávorkút erdőgazdasági ut, ahol az illetékes erdőgazdaság évente közel 300.000 forintot szed be ilyenmódon. Erre a megoldásra máshol is van lehetőség és miért hagyjuk ki ezt a bevételi forrást, gazdasági számításainkból. Ezt alátámasztja az is, hogy a növekvő járműpark, a növekvő szabadidő emeli az emberek mozgási igényét és ezek új, még ismeretlen tájakra kívánnak eljutni. Erdeink belseje a köz számára még ilyen. Ez azzal jár, hogy új utak tervezésénél figyelembe kell venni az ilyen irányú igényeket és gondoskodni kell megfelelő kilátóhelyek, parkolóhelyek kiképzéséről. Célszerű a kisebb parkoló helyek tervezése, mert ez kevés befogadó képessége mellett forgalmával nem zavarja annyira az erdő életét és csöndjét, mint a nagyobbak. Ilyen parkirozó helyen táblákon felhívhatjuk a figyelmet a közelben található érdekes objektumokra /szikla, idős fa, vizesés, stb./. Ezekhez gyalogosutat is lehet vágni, hogy jobban megközelíthetők legyenek. Vigyázzunk azonban arra, hogy sok táblával vizuálisan ne szennyezzük az erdei környezetet. Értjük el azt, hogy az autós turista 50 méteren túl is elhagyja autóját és ne rösteljesen gyalogolni, sőt uram bocsá', hegyet mászni. Hívjuk fel a figyelmet és csináljunk propagandát az erdei környezetben való tartózkodásnak és mozgásnak. Elképzelhető, hogy idővel az erdőgazdaságok saját kivitelben, saját beruházásból szép környezetben /forrás, víz környéként/ üdülőtelepet létesítenek olcsó faházakból, melyeket önmaguk rendeznek be, fenntartásukról gondoskodnak és az így betolyó összeg az ő kasszájukba kerül. Meggondolandó, hogy-miként az előző egyik előadáson hallottuk - az ezredfordulóra Magyarországon csak 1000 nagyközség és 170 város lesz, tehát számos jelenleg lakott falu lakatlanná válik, hogy ezeket az elnéptelenedett falvakat külföldi példa nyomán /Franciaország, NSZK/ üdülőfalvakká alakítsuk át, talán éppen erdőgazdasági befektetésből. Tehát szolgáltatásokat akarunk nyújtani, éppen ezért szükséges volna egy olyan szervezet, vagy szerv létrehozása, mely a fennálló követelményeket és lehetőségeket egymással koordinálná. Kellő propaganda után létrehoznánk egy olyan utazási irodát, melynek elsődleges profilja az erdei üdülés, üdültetés volna. Nevezzük ezt az irodát "ERDŐTOUR"-nak. Ez kapcsolatban állna telefon útján az EFAG-okkal, propagandát fejtene ki a nagyközönség számára, miért ne képzelhető el az, hogy utazásokat hirdetünk olyan címszóval, hogy "jöjjön velünk málnát szedni a Mátrába" vagy éppen olyannal, hogy "szedjen gombát az őszi Bükkben". Az igény fennáll, mert mint látjuk jelenleg is igen nagy érdeklődés mutatkozik meg a gemenci erdőkbe irányuló turák iránt. Az Erdőtour székhelye Budapest lehetne, éppen központi fekvésénél fogva. Idővel minden erdőgazdaságnak lesz saját autóbúsa, ezért el-

képzeltető, hogy az utaztatást ezekkel le lehet bonyolítani. Az erdőgazdaságokat érdekeltté kellene tenni ilyen vonatkozásban is. Tehát a jövő erdésze szolgáltatást nyújt, de ezért ellenszolgáltatást is elvár.

Országos probléma az idegenforgalmi szálláshelyek kérdése. Ha napjainkban valaki bejelentés nélkül megy, igen nagy esélye van arra, hogy nem kap szállást, mert minden hely foglalt, ugyanez a helyzet a szállodákban is. Az Erdőtour segíthetné az igények kielégítését azáltal is, hogy az előbbieken kívül szorgalmazná az év nagyrésztében üresen álló vadászházak megfelelő kihasználását, ill. a már kellően propagált erdei üdülőtelepek kihasználását. Ez a szerv hatásos propagandával elérhetné azt, hogy a köz élvezze és igényelje azt, amit az erdő nyújt, a csöndet, a jó levegőt, a szép erdei környezetet. Propagáljuk az erdei mozgást hisz számos országban már ott tartanak, hogy a favágást az egészség legfőbb védelmezőjének kiáltják ki, hisz ez erdőben, jó levegőn végzett fizikai munka. Azonban vigyázni kell arra, hogy csak olyan szolgáltatásokért fogadjunk el a köztől ellenszolgáltatást /pénzt/ mely szolgáltatás mögött értékes /valós/ tartalom rejlik.

1851

1866

1851

1866

Ghimessy László

főmérnök

Hozzászólásom egyik részében az erdő hidrológiai jelentőségével kapcsolatos előadás egyik részét szeretném külön megvilágítani, a másik részében pedig szeretnék néhány szót szólni az egész konferenciánkról.

Amint Szarvas Ferenc kollégám kiemelte a növekvő lakossági és ipari vizigény mennyiségi és minőségi kielégítésének szükségességét és kiemelte, hogy ez a kérdés a város és iparfejlesztésünk egyik kulcsproblémájává vált. Különösen nehéz probléma ez a nagy folyóinktól távol fekvő ipari városainknak, mint pl. Ózd, Miskolc, Salgótarján, Eger, Pécs és még sorolhatnánk a többit is. E városok ivóvíztisztaságú vízzel való ellátása ma már a legsúlyosabb gondok közé tartozik. A probléma megoldására csak a helyi vízforrások jöhetnek számításba. Az Országos Vizgazdálkodási Kerettervben, ill. a Területi Vizgazdálkodási Kerettervekben a vízügyi szervek kis vízfolyásainak tározási lehetőségét feldolgozták. E tervek nyomán folyamatosan készülnek a tározók a gazdasági sürgősségi sorrendnek megfelelően. Az elkészültek közül a Rakacai-, a Lázbérci-, a Köszörüsvölgyi- tározókat szeretném kiemelni, melyek mint csillogó gyöngyszemek, a táj esztétikai és üdülési értékét is rendkívül emelik. Meglevő és építendő tározóinkat azonban kétoldalról komoly veszély fenyegeti. Az egyik a viszonylag sekély mértékű tározótér felsankolása, feltöltődése, a másik magának a tározó vízének szennyeződése, elsősorban a környező mezőgazdasági területekről lefolyó csapadék vízzel odatartó műtrágyák, növényvédő és gyomirtó szerektől. Ugy a hordalék visszatartására, mint a vegyszerek távoltartására az erdő adja a legmegbízhatóbb védelmet. Itt figyelemmel kell lennünk egy sajátos ellentmondásra. Ugyanis egy műszaki létesítményt, jelen esetben egy tározót, néhány év alatt meg lehet építeni. A vízgyűjtő területen dolgozó mezőgazdasági üzemek talajvédelmi gazdálkodásra való átállítását is 4-8 év alatt meg lehet oldanunk. A telepítendő, telepített vagy átalakított erdőknek azonban idő kell ahhoz, hogy hidrológiai szempontból aktivak legyenek. Ezt az időszükségletet azonban nem ismerjük. A tervezőknek, akik az erdészekről adatot kérnek, a fenti kérdésre sem most, sem jövőben ilyen tárgyú adatot nem tudunk adni, hiszen ilyenirányú alap kutatások ma nem folynak. Viszont akár az erdő hidrológiai jelentőségének túlbecsülése, akár annak alábecsülése a méretezésnél igen komoly hibaforrást jelent, hiszen túlbecsülés esetén a méretcsökkentés a katasztrófaveszélyt hordozza magával, az alábecsülés esetén pedig a méretek növelése igen komoly költ-

ségemelkedést von maga után. A kérdés igen komoly mérnökbiológiai problémát vet fel. Erdészeti alap kutatásaink e kérdéssel nem foglalkoznak, hiszen a téma látszólag nem fér be az egyik nagyágazat /az erdőművelés és a fahasználat/ kutatási tervébe sem. Azonban az erdőrésztletben visszatartható csapadékviznek az erdősisítésre nézve alapvetően fontos jelentősége van, hiszen aszályos években az erdősisítések megmaradása jórészt a visszatartható többletcsapadékviztől függ, ugyanakkor az erdőterületen visszatartható többletvíz és az erdő által megtermelt szerves anyagtermelés, fatömegtermelés között szoros korreláció van.

Ezért ezen a téren tehát célszerű kiépíteni a legszorosabb kapcsolatot a Vízügyi és Erdészeti kutatás között. Elszigetelten a kérdéskomplexumot, megoldani nem lehet sem szakembervonalon, sem költségvonalon. A kutatási eredményeket pedig mindkét fél csak a legszorosabb információcserével tudja témájában hasznosítani.

Szarvas Ferenc kollegánk egyik témájának erősebb megvilágítása is már az egyes intézmények nagyon szoros együttműködésének szükségességét veti fel. Egyesületünk szakosztályának ez a munkája, mely felismerve az erdőnek a mai életnek szinte minden vonalán betöltött nélkülözhetetlen funkcióját, a mai Tanácsülés igen fontos mérföldköve, hiszen a meghívott legkülönbözőbb szakterületű tudósainak, szakembereinknek módjuk van egyrészt egymással megismerkedni, másrészt a környezethasznosítás és védelem terén véleményüket kicserélni. És ezzel hozzászólásom másik részéhez érkeztem el, melynek bevezetésekor szeretném felidézni dr. Bene Ferenc orvosprofesszor szavait, aki ezelőtt 130 évvel az első orvos vándorgyűlésen, 1841. május 29-én ezeket mondta:

"A tudományok tökéletesebb kiművelésére és elterjesztésére a leghatásosabb eszköz a tudósok minél többszöri összejövetele, ha a lángeszűeknek szép gondolatait egymással közlik s közös barátságos vitatás által a homályost felvilágosítják, a hibást megjobbitják, s a nehezét könnyítik." Az ülés szak előadásai, meggyőződésem szerint, ezeknek az általánosan érvényes gondolatoknak a szellemében hangzottak el és a tanulmányútunk is erre a még kötetlenebb megbeszélések formájában sok alkalmat fog adni.

A munka, melyet szakosztályunk hosszú évek óta folytat és amelynek ma egyik csúcsához érkeztünk, szerves részét képezi annak a nagy munkának, melyet a természetet és embert szerető, az emberiség jövőjéért aggodó emberek kezdeményeztek és mely munka ma már a rohamosan fejlődő technikai civilizáció miatt az emberiség jövő létének kialakítása szempontjából nélkülözhetetlen. Ma már ott tartunk, hogy az a technikai civilizáció,

amelyet az ember a saját maga létének védelmére és megkönnyítésére hozott létre, magát az embert létében veszélyezteti.

Ennek a veszélynek felismerése nyomán és annak jegyében ült össze 1968 szeptemberében az UNESCO szervezésében, Párizsban, kormányközi konferencia, melyben 63 ország, közöttük hazánk képviselői is, eminens tudósai tárgyalták meg a környezethasznosítás és környezetvédelem időszerű kérdéseit. Ennek az értekezletnek a teljes anyaga nemrég jelent meg és ennek nyomán állithatom, hogy értekezletünk témája nagyon szorosan kapcsolódik hozzá, hiszen a legkülönbözőbb nemzetiségű és szakterületű előadók az erdőt egyaránt nélkülözhetetlennek tekintették úgy az urbanizációs és civilizációs ártalmaktól testileg és szellemileg károsodott ember testi és szellemi egyensúlyának fenntartásában és visszaadásában, mint a természet hidrológiai egyensúlyának fenntartásában, továbbá a legkülönbözőbb növény- és állatfajok létének megőrzésében. Következésképpen azok az ajánlások, amelyeket az értekezlet az Egyesült Nemzetek Szervezete és a kormányok felé tett, a mi további munkánkkal is a legszorosabb kapcsolatban vannak és arra kell törekednünk, hogy ennek a munkaterületnek a programja szervesen bekapcsolódjék a nagy nemzetközi környezetvédelmi és környezethasznosítási koncepcióba.

Ezért szeretnék néhányat ezek közül az ajánlások közül kiemelni.

Nemzetközi kutatási programot az ember és bioszféra kölcsönhatására vonatkozó kérdések vizsgálatára.

Kutatási programot a természeti erőforrások leltározására, ellenőrzésére vonatkozóan.

Kidolgozását ezen kutatások metodikájának és koordinálását.

Kutatási programot a szennyezések mérésére és ellenőrzésére.

A genetikai erőforrások megőrzésére és felhasználására vonatkozóan.

Az ökológiai témák oktatására az elemi, közép és felsőoktatási intézményekben, valamint az iskolán kívüli oktatásban.

A fenti célok érdekében többtudományágú kutatási központok szervezése.

Egy, kormányok közötti, a tudományágakat összefogó program előkészítése.

A környezetvédelmi és felhasználási célt szolgáló kutatási központok létesítésére, munkájuk koordinálására vonatkozóan az ülésnek a kormányok felé tett ajánlása nyomán fel szeretném vetni egy olyan tudományos egyesület létrehozásának gondolatát, melynek mindazok a szakemberek tagjai lennének, akik ezekkel a témákkal foglalkoznak. E tagság mellett azon-

ban megtartanák eredeti egyesületi tagságukat is, s ott is megmaradnának e/témakörrel foglalkozó szakosztályok. E közös tudományos egyesület előnyeit, melyet talán "Környezetvédelmi, környezethasznosítási tudományos Egyesület"-nek lehetne nevezni, abban látnám, hogy az egyes szakterületeken dolgozó szakemberek közvetlenül tudnának egymással érintkezni, a véletlenszerű összejövetelek rendszeresekké válhatnak, olyan szakági kapcsolatok is létrejöhetnek, amelyek eddig személyes kapcsolatok hiányában, nem jöttek létre. A témával kapcsolatos szakirodalmi anyag gyűjtése és rendszerezése rendkívül megkönnyítené az egyes szakterületeken dolgozó tudósok munkáját, hiszen egy-egy megfelelő szakirodalmi anyag kinyomozása sok esetben rengeteg időt, fáradságot, igen nagy személyes ismeretséget igényel, konferenciák rendezésével pedig lehetővé tenné hasonló, de talán még tágabb és nagyobb hatékonyságú ülésszakok megszervezését.

Kérem a tisztelt Elnökséget, hogy amennyiben e gondolatot helyesnek találja, a szükséges, előzetes tárgyalások fonalát vegye fel.

Dr. Sali Emil

elnöki összefoglalója és zárszava

A vitának, a hozzászólásoknak a végére értünk, a délután folyamán dia- és filmvetítés folytatja majd a tanácskozást és engedje meg a tisztelt ülészsak azt, hogy néhány témában én is reflektáljak arra, ami a két nap alatt elhangzott. Az egyik, minden hozzászóló megállapította, hogy az erdészet részéről is a legteljesebb készség nyilvánul meg e tekintetben, hogy az erdőkbe a kirándulók széles tömegeit, pihenés, üdülés céljából is beengedje. Kivétel természetesen itt is akad, ezek a kivételek, - gondolok itt elsősorban Boros professzornak a hozzászólására - ezekre a zárt területekre, nem rajtunk mulnak és ezeknek a felszámoltatása nyilván még jelentős idő kérdése. Az is megállapitható volt, a két nap előadásai során, hogy akár erdész, akár kertész, mezőgazdász, vízügyi dolgozó, tudományos kutató vagy gyakorlati ember szolt is a témákhoz, egyöntetü készségét nyilvánította abban, hogy az erdészeknek ezt a szándékát a maga részéről támogatja, helyesli és a megvalósításban is hajlandó teljes erővel közremüködni. Azt hiszem, mivel itt elsősorban erdészeti rendezvényről volt szó, ezt a készséget az Orsz. Erd. Egyesület, illetve az Akadémia Agrártudományi Osztályának Erdészeti Bizottsága részéről is meg kell köszönnünk.

Viszonylag nem esett tulságosan sok szó arról, hogy jó egynéhány részén az országnak kormányhatározatok is köteleznek bennünket arra, hogy az üdülést, kirándulást stb. tegyük lehetővé a lakosság részére, hiszen ilyen regionális tervek elsősorban az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium részéről készültek és ezeknek a terveknek szerves része az erdőtelepítésnek, fásításnak a végrehajtása és az erdészek ezeknek a terveknek a megvalósításában közremüködnének. Hiszen ilyen terv jónéhány esztendővel ezelött készült - mielőtt Pilisi Parkerdőgazdasággá vált volna a Pilisre, készült a nyugat-Dunántulra, az utóbbi napokban jelent meg a Mátra-Bükk üdülőkörzetre és nyilván várható a későbbiek során az, hogy a kormányzat ugy ahogy ezek a tervek illetékes szervek részéről abba a stádiumba jutnak és az érintett főhatóságokkal megtárgyalva, a kormány megtárgyalhatja őket, nyilván elfogadja, kisebb nagyobb módosítással legfeljebb és az erdészeti szerveknek a végrehajtásban jelentős szerepük adódik.

Elhangzott és egyre inkább tudjuk, nemcsak Laár elvtárs előadásában hallottuk, hanem a mai nap folyamán Varga Imre et. is ejtett róla szót, hogy a közönség rendelkezésére bocsátott erdőkben is, a természetvédelmi erdőkben is gazdálkodni kell, mert egyre inkább tudjuk azt, hogy csak tudatos beavatkozásokkal, tehát a szó szoros értelmében véve céltudatos gazdálkodással, nem pedig az események passzív türéssel tudjuk elérni azokat a célokat, amelyeket ilyen tekintetben magunk elé kitűztünk. Minden fajta egyoldalú túlzás káros, - különösen - káros erdő esetében az a fajta túlzás, ha az erdőbe abszolút nem akarunk beavatkozni, mert a mi erdeink esetében is 10-20-30 esztendőes késedelem, a gazdálkodásnak ilyen hosszú időtartamra való elődázása azt jelenti, hogy éppen ezzel a passzivitással tesszük tönkre az erdőt és nem tudjuk szolgálni azt a célt, amelyre pedig eredetileg az erdőt kijelöltük. Nem lényegi kérdések tekintetében és azt hiszem nem ünneprontás egy egyébként jól sikerült ülésnek a tárgyalásai végén erre is utalni, a felfogás nem volt teljesen homogén. Egyes vélemények szerint az erdőgazdálkodásnak ilyen tekintetben a közjóléti szerepe arra korlátozódik, hogy a lakosságot beeresszük az erdőbe stb. más tekintetben felmerültek olyan vélemények is, hogy többcélú erdőgazdálkodást kell folytatni. Az én véleményem az, hogy a kizárólagos célok az erdőgazdálkodásban szintén nem vezetnek eredményre, mert valójában akkor, amikor az erdőgazdálkodásról és az erdőknek a szerepéről azt valljuk, hogy sok célt szolgálnak, ilyenkor nem azt akarjuk ezzel mondani, vagy ha ezt mondanánk akkor rosszul értenénk, hogy az erdő egyik része ilyen célt szolgál, a másik része pedig olyan célt, hanem azt, hogy az erdőnek ugyanaz az erdőrészlete szolgál ilyen célt is, amolyan célt is, még további célokat is, nyilván való az hogy az erdésznek, - mindegy az hogy erdőrendező, gazdálkodó, erdészvezető, vagy milyen munkakörben dolgozik - előbb utóbb meg kell találnia azt az elsődleges célt, rendeltetést, amire az az erdőrészlet elsősorban szolgál, de meg kell találnia ugyanakkor azokat a másodlagos, harmadlagos vagy negyedleges rendeltetéseket és célokat is, amiket ugyanabban az erdőrészletben kell szolgálni.

Több szó eset arról, hogy az erdésznek el kellene kezdenie, vagy milyen jó lenne ha már rendelkeznének egy távlati erdőtelepítési, fásítási tervvel. Megintcsak hadd mondjam el röviden a magam véleményét, e tekintetben. Én azt a véleményt osztom, amit Fekete elvtárs említett ebben a témakörben, nevezetesen, hogy számbavettük most abból a célból, hogy egy ilyen távlati tervet összeállítsunk azokat az elsődlegesen mezőgazdasági célu, rendeltetésű terveket, amelyek a jelenlegi művelési ágak a megváltozta-

tásával kapcsolatos szándékot is tartalmazza, és megnézzük azt, hogy az erdősítésre kijelölt területek valóban erdősíthetők-e ha igen, akkor mivel erdősíthetők, hiszen Magyarországon szüzföldek, amelyeknek tekintetében szabad döntési lehetőségünk volna, hogy milyen művelésiágba fogjuk be ezeket a területeket, nincsenek. Utánpótlást az erdőgazdálkodás egyedül a mezőgazdaságtól kaphat, és ha nem a mezőgazdaság érdekeinek a szemelött tartásával összehozott tervekre bazirozánk, az erdőtelepítés tervét, akkor föltétlen hibát követnénk el és legalább olyan konfliktusokat idéznénk elő, amilyeneket az ötvenes években is egyszer - kétszer azért tapasztaltunk. Annál inkább járhatjuk most ezt az utat, mert a mezőgazdaság a dolog természeténél fogva ebben az igen intenzív fejlődési szakaszában azokat a területeket adja vissza az erdő részére, erdőtelepítés céljára, amelyeket a mezőgazdasági termelés intenzív fejlődésének az időszakában, tehát akkor, amikor csak területnöveléssel tudtak megoldani a termelés bővítésével kapcsolatos problémáit, az erdőtől indokolatlanul vett el. Illetve úgy indokoltan, hogy az intenzív fejlődés időszakában az indokoltság megszűnik, mert hiszen a terméshozamoknak a növelése a területegységre vonatkoztatva bőségesen módot ad arra, hogy a kevésbé gazdaságosan művelhető területeket, a meredekebb lejtőkategóriák is idetartoznak, biztonsággal adhatja vissza az erdőgazdálkodás a számára. Jónéhányszor elkezdtük erdészeti körökben erről a szót, de itt is hadd mondjam meg, hogy mind ebből adódik az első pillanatban paradoxnak tűnő helyzet, nevezetesen az, hogy az a látszat, mintha a Dunába hordanánk a vizet, mert a legnagyobb arányú erdőtelepítési, fásítási feladataink földrajzilag azokban a megyékben jelentkeznek, amelyeknek az erdősültsége egyébként is a legnagyobb. Értethető is, mert hiszen ahol ma sok az erdő, gyakorlatilag ezekben a megyékben a felszabadulás előtt is sok volt az erdő, azért maradt meg a sok erdő, mert a mezőgazdasági termelés extenzív fejlődésének az időszakában sem volt érdemes ezeket az erdőket kiirtani és mezőgazdasági művelésre fogni, mert az akkori föltételek mellett sem lehetett volna rajtuk gazdaságos termelést folytatni. Éppen azért a sok erdő megmaradt, egyébként az ország eróziós térképe igen szépen mutatja, hogy a meglévő erdőtömböket, hegytömböket teljes koszoruként veszik körül a legjobban erodált területeknek a csikja, hogy erdőterületek mellett, erdőterületek közelében, a legerdősültebb területeken kell általában az erdősítést nagy arányokban folytatni. Ha mégis kivétel adódik, mert természetesen, hogy itt is van kivétel, ez elsősorban Bács-Kiskun megyének a laza homokos területein adódik, viszonylag kicsi a megyének az erdősültsége, és ugyanez a helyzet nagyjából Szabolcs-Szatmár megyében is.

Befejezésül hadd említsem meg azt, hogy ha az erdőgazdálkodó szervezetek a maguk részéről sokat, minden célszerűt a maguk részéről meg is tesznek, annak az érdekében, hogy az erdők mindazoknak a céloknak megfeleljenek, amelyekről ma és tegnap szó esett, hiszen a közjó meglehetősen széleskörű fogalom, - még a fatermesztés is nyugodtan beleérthető mert hiszen a fatermesztés és a fakitermelés sem egyéni érdekeket, hanem a közjót szolgálja, az erdészet a maga részéről önmagában akkor sem tudna eleget tenni mindazoknak a feladatoknak, amelyek e tekintetben ráhárulnak, illetve az erdészeknek akkor is tudniuk kell, hogy az a tevékenység, amit a maguk munkaterületén ellátnak, ezekben a témákban az csak része egy sokkal nagyobb feladatnak, még hozzá szerves része, ha nem az akkor szervessé kell tenni az összes érdekelt szervvel való együttműködés révén, és mindezek a célok csak ezen az áron érhetők el.

Amivel kezdtem, hadd fejezzem be azzal, hogy az erdőgazdálkodó szervezetek és az erdészek részéről az együttműködésre, mindezen célok megvalósítására a készség meg van, hadd ne soroljam fel mindazokat a szervezeteket, amelyeknek a részéről érdeklődést tapasztaltunk, előadást hallottunk stb. A pusztá megjelenésük is azt jelentette volna, hogy ezeknek a feladatoknak a megvalósításában minket segítenek, mi az ő feladataik megvalósításában vagyunk hajlandók maradék nélkül segíteni, és azt hiszem, hogy elsősorban ez az együttműködési szándék és egyáltalán az ügy iránt érzett jószándék a garanciája annak, hogy mindezekben a témákban eredményt is érhetünk el.

1851

1866

Varga Imre

"Erdők a közjóért" erdészeti diavetítés és filmbemutató

1./ Az erdők természeti szépségei - diavetítés

Előadó: dr. Keresztesi Béla

az Erdészeti Tudományos Intézet főigazgatója.

A fák, az erdők, az erdős tájak szépségei az ország legkülönbözőbb részeiről - a jóléti erdőgazdálkodás különleges feladataira és lehetőségeire vonatkozó, értékes szakmai tájékoztatás kíséretében.

2./ A bükki erdészek a közjóért - diavetítés

Előadó: Zilahy Aladár

a Mátrai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság erdőművelési osztályvezető helyettese.

Az erdészet teljes tevékenységét - az erdősitéstől az erdőhasználattig - átfogó, egy-egy témakört képsorozatokban ismertető, kerek egészét alkotó előadás. Befejezésül lírai hangulatu ismertetés a Bükk erdőinek szépségeiről.

3./ Képek a pilisi parkerdőből - diavetítés

Előadó: Garami István

a visegrádi Mátyás Király Múzeum munkatársa.

Ismertető szöveg nélkül - zenekísérettel - vetített, művészi színvonalu diaképek a Visegrád környéki táj természeti szépségeiről, műemlékeiről.

4./ Az utfásítás telepítési és esztétikai kérdései - diavetítés

Előadó: Dr. Héder Sándor

az Állami Erdőrendezőségek Műszaki Irodája Fásítástervezési Osztályának vezetője.

Esztétikai igények érvényesülése az egyre inkább tájfásítási jelleget öltő utfásításban és különleges esztétikai értékű utmenti fasorok.

5./ A fafajmegválasztás esztétikai szempontjai - diavetítés

Előadó: Varga Gábor

a Szombathelyi Állami Erdőrendezőség erdőfelügyelője.

Fák és cserjék virágainak és terméseinek közeli, gyakran részletet kinagyító felvételei bizonyítják, hogy a - sokszor közönséges-

nek tűnő - megszokott növények csodálatos szépséget rejtnek az elmélyültebb megfigyelő számára. A jóléti erdőgazdálkodás egyik eszköze az esztétikai fafajmegválasztás.

6./ Különös szigetek

szines, magyar természetvédelmi film.

A Magyar Filmgyártó Vállalat Ismeretterjesztési Filmstúdiója készítette az Országos Természetvédelmi Hivatal és az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Növényrendszertani és Növényföldrajzi Intézete munkatársainak közreműködésével.

A film a kulturtájak szigetszerű, természetes foltjainak ritka növényvilágát mutatja be. A zenekíséretet a bemutatott területek természetes madárhangjai helyettesítik - a Madártani Intézet hangfelvételei alapján.

1851

1866

Baditz Péter

ÁEMI. Fásítási Tervező Osztály kiállításának anyaga

Az "Erdők a közjóért" című előadássorozat keretében megrendezett kiállításon keresztmetszetet adtunk az Állami Erdőrendezőségek Műszaki Irodája Fásítást Tervező Osztálya munkájáról. 8 kiállítási táblán igyekeztünk bemutatni a zöldövezet és zöldterület tervezés gyakorlatát, problémakörét.

Magyarországon minden második ember városlakó. Összesen 78 városunk van. Ezek kialakításával, modern igények szerint való fejlesztésével a várostervezés, városrendezés foglalkozik. A zöldövezeti tervnek összhangban kell lenni a városrendezési tervvel. Annak elképzeléseit, előírásait - a meglévő adottságok mellett - figyelembe kell venni. A városrendezés és a zöldövezeti tervek kapcsolatát szemléltette az /1/ "Erdők és a város" című tábla Szombathely esetében. Láttuk a város Általános Rendezési Tervét és a hozzá szervesen kapcsolódó zöldövezeti tervet. A meglévő erdők bővítése, a létesítendő iparterületek, lakótelepek körbefásítása fontos tényező a zöldövezet kialakításában. A külön bemutatott sematikus tervvázlatokon jól látható volt, hogyan kapcsolódik a zöldövezet a belterület zöldfelületeihez, és a városkörnyék nagyobb erdőtömbjeihez.

Különleges helyet foglalnak el a zöldövezeti tervezésben az alföldi városok. Ezek viszonyaival foglalkozott a 2. tábla, mely a "Zöldövezet az Alföldön" címet viselte. Szemléltető ábra mutatta, hogy a fásítás után a városból felszálló légáramlás szívó hatására az erdők hűvös levegője a városba áramlik. Az erdősítés ezenkívül fékezi a szél, por- és homokszállító hatását, kedvezőbbé teszi a település klímáját.

A zöldövezet kialakítása két ütemben történik. Vázlat szemléltette, hogy az első ütemben a meglévő erdők rendezése és a mezőgazdaságilag értéktelen területek fásítása történik. A második ütemben a mozaikszerűen elhelyezkedő erdőket külső és belső zöldövezetté alakítjuk, a levezető közlekedési vonalak mentén ezeket összekapcsoljuk egymással és a város zöldterületi rendszerével. Példaként Kiskunfélegyháza zöldövezeti tervét láthattuk. A növekvő szabadidő, az autók számának gyarapodása, az üdülési igények növekedését eredményezi, hazánk erdős tájain gondoskodni kell a hétfégi üdülés biztosításáról.

A Pécsről 16 km-re fekvő 3 tóból álló rendszer egyes egységei horgászásra vizisportokra alkalmasak, illetve megfelelő kialakítás esetén természetvédelmi területnek rendezhetők be. Montázzsfelvételen láthattuk a tavakat és a környező tájat, ahol szembeünt a körülvevő területek kopársága és megértette a szemlélő, hogy a bemutatott tervrajzon narancssárgával jelölt területeket a tervező miért javasolta fásításra.

Üdülőtájon a zöldövezeti tervezés három célt tart szemelőtt:

- 1./ Tájfásítás
- 2./ Üdülő övezet védőfásítása,
- 3./ Üdülőterületek előfásítása

A negyedik táblán - mely témáját tekintve az előzőhöz kapcsolódott - egy díjazott tervet láthattunk.

Tihany félszigetnek az ország eme gyöngyszemének rendezésével már sokan foglalkoztak. A kiállított tihanyi tájrendezési terv - Dr. Héder Sándor és Halász Tibor munkája - szintén arra a nagy feladatra vállalkozott, hogy a még rendezetlen tihanyi területeket egységes, minden esztétikai igényt kielégítő tájképbe fogja össze, a közlekedés és üdülés szempontjainak figyelembevételével. A tervet nézve úgy éreztük, hogy ez a tervezőnek sikerült is. A tihanyi félszigetre készült építési Rendezési Tervhez kapcsolódó munka - mint ez a bemutatott vázrajzokból és a madártávlati képből kitűnik - maradéktalanul megoldotta erdészeti módszerekkel a félsziget rendezésének legfontosabb problémáit, nevezetesen:

- 1./ Tájzavaró részek elfedését fásítással
- 2./ A félsziget turisztikai feltárását
- 3./ Az erdők átalakítását parkerdővé
- 4./ Pihenőhelyek kialakítását.

Ezenkívül részletes elképzeléseket láthattunk a tihanyi Ujlaki rét parkerdővé alakítására.

Az 5. tábla a völgyi városok problematikáját ölelte fel. A völgyekbe települt ipari városokban az urbanizációs károk közül elsősorban a levegő szennyezettsége jelent problémát. Sematikus vázlaton lett bemutatva, hogy a levegő megreked a völgykatlan felett, és a várost ellepi a maga által termelt füst és korom. Amennyiben a völgyet körülvevő hegyeket erdők borítják a településből mint hókatlanból felemelkedő melegebb levegő helyére a környező hegyoldalak erdeiből friss, hűvös levegő áramlik.

Komló és Ózd esetén láthattuk mint eklatáns példákat. A kiállított zöld-övezeti tervek szemléltették, hogy a völgyi városok esetében a tervezésnek a következő szempontokra kell kiterjedni:

- 1./ Ipartelepek elválasztása a lakóterületektől
- 2./ A város átszellőzésének biztosítása
- 3./ A szél csökkentése
- 4./ Erodált domboldalak talajvédelme
- 5./ A város mikroklímájának javítása,

Ezenkívül nagy gondot kell fordítani a fafajmegválasztásra, a fellépő füstkárok, és a legtöbb helyen adottságként jelentkező rossz talajviszonyok miatt.

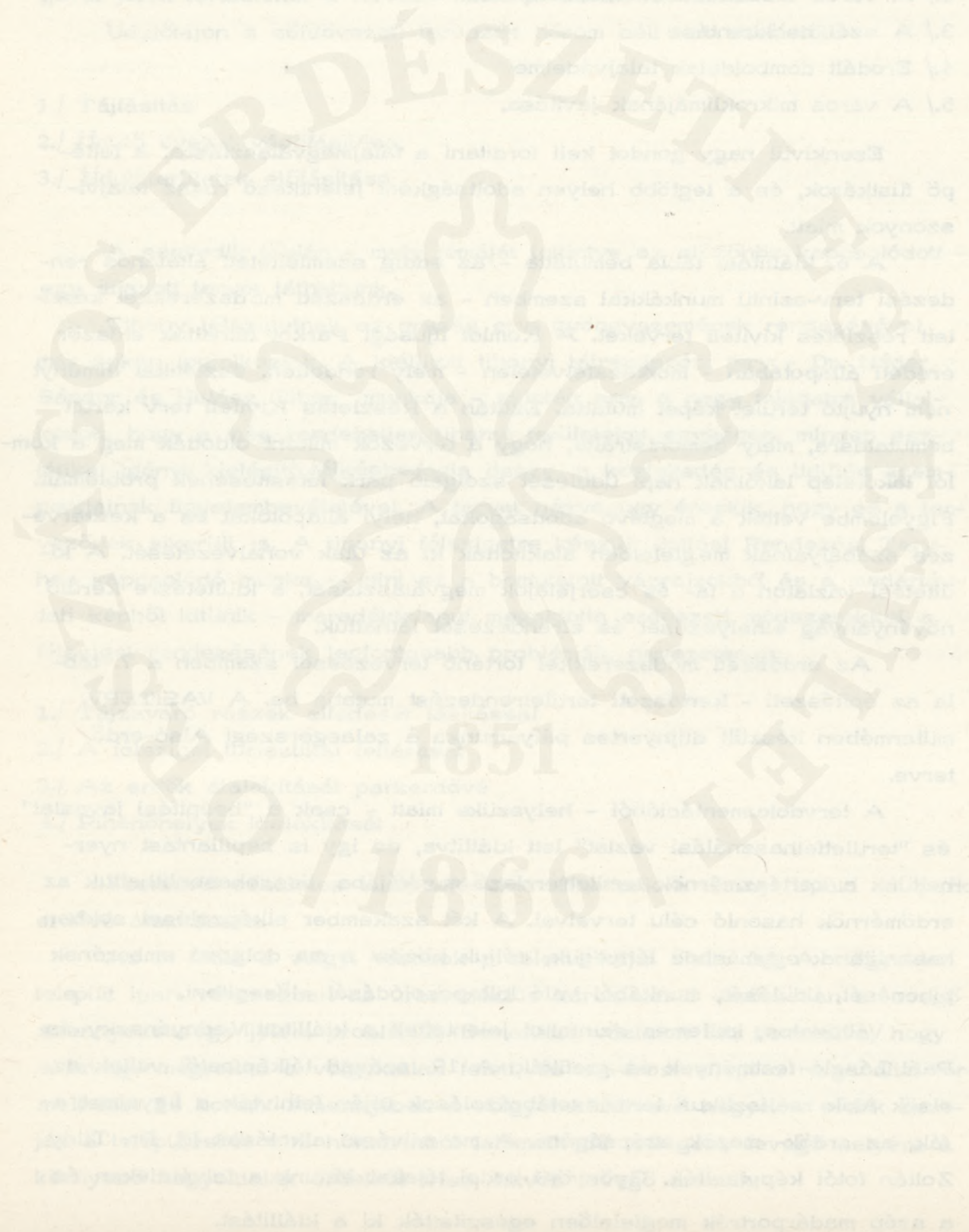
A 6. kiállítási tábla bemutatta - az eddig szemléltetett általános rendezési terv-szintű munkákkal szemben - az erdészeti módszerekkel készített részletes kiviteli terveket. A Komlói Ifjúsági Parkot láthattuk először eredeti állapotában - montázsfelvételen - mely rendetlen, esztétikai élményt nem nyújtó terület képét mutatta. Ezután a Részletes Kiviteli terv került bemutatásra, mely demontstrálta, hogy a tervezők miként oldották meg a komló lakótelep lakóinak napi üdülését szolgáló park létesítésének problémáit. Figyelembe vették a meglévő adottságokat, helyi állapotokat és a kerttervezés szabályainak megfelelően alakították ki az utak vonalvezetését. A kiültetési vázlaton a fa- és cserjefajok megválasztását, a kiültetésre kerülő növényanyag elhelyezését és elrendezését láthattuk.

Az erdészeti módszerekkel történő tervezéssel szemben a 7. tábla az építészeti - kertészeti területrendezést mutatja be. A VASITERV. műtermében készült díjnyertes pályamunka a zalaegerszegi Alsó-erdő terve.

A tervdokumentációból - helyszüke miatt - csak a "beépítési javaslat" és "területfelhasználási vázlat" lett kiállítva, de így is bepillantást nyerhettünk a kertészmérnök területrendező munkájába, összehasonlithattuk az erdőmérnök hasonló célú terveivel. A két szakember elképzelései sokban hasonlítanak egymáshoz lényegük, céljuk közös: a ma dolgozó emberének pihenését, üdülését, munkából való kikapcsolódását elősegíteni.

Változatos, kellemes színfoltot jelentettek a kiállított Mednyánszky és Paál László festmények és grafikák. A 19. század tájképfestői voltak az elsők akik realiztikus természetábrázolások útján felhívták a figyelmet a fák, az erdők- mezők szépségére. A ma művészi alkotásait ifj. Dr. Tildy Zoltán fotói képviselték. Gyönyörű erdei tájakat láttunk a felvételeken és a szép madárportrék megfelelően egészítették ki a kiállítást.

Végül, de nem utolsó sorban bemutattuk az Állami Erdőrendezőségek Műszaki Irodája Fásítást Tervező Osztálya által 1955-1971. között elkészített zöldsővezeti terveket, városonként országos térképen jelölve, így a kívülállók is képet kaphattak a Fásítást Tervező Osztály országot átfogó, sokirányú munkájáról.

ERDŐK A KÖZJÓÉRT

Tanulmányok 1971. június 30 - július 3.

" ERDŐK A KÖZJÓÉRT "

TANULMÁNYUT

1971. június 30 - július 3.

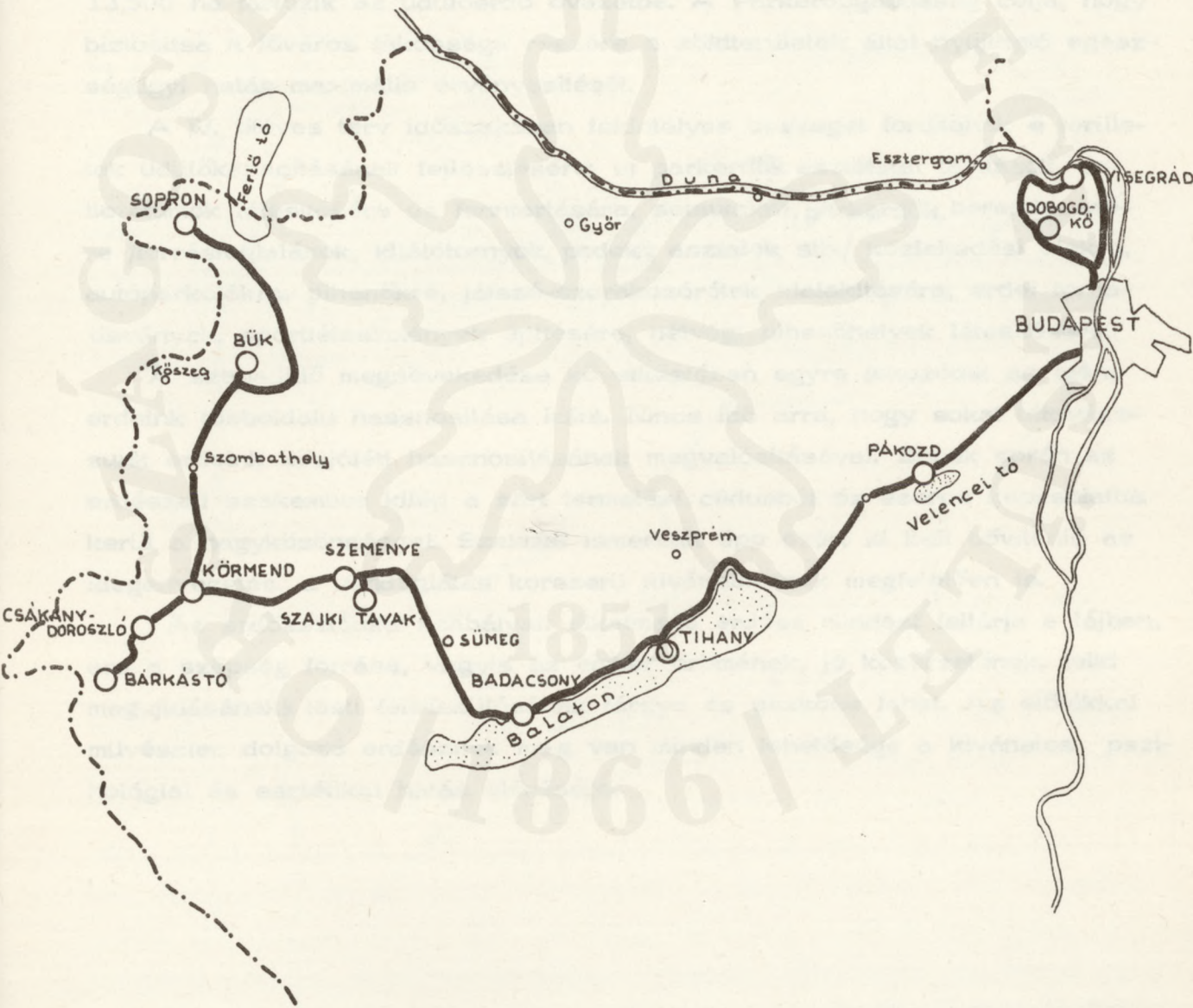
Országos Erdészeti Egyesület

A Piliel Állami Parktervezési tervterve

„ERDŐK A KÖZJÓÉRT”

Tanulmányút 1971 jun.30 - júl. 3.

ÁTNÉZETI TÉRKÉP

ERDŐK A KÖZLEKÉRT

1871. június 30. - 1871. július 1. között

ÁLLAMTULAJDONOS TERÜLET

1.

A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság területe

Az erdeink jó részének társadalmi jelentőségét napjainkban nem annyira nyersanyagtermelő lehetősége, mint inkább közjóléti haszna fogja megadni.

Az urbanizációs ártalmak ellensúlyozására kerül sor világszerte zöldövezetek, nemzeti parkok, üdülőerdők, parkerdők létesítésével.

A Pilisi Áll. Parkerdőgazdaság - miután 1970-ben hozzácsatolták Budapest erdőterületeit is - 29,000 ha területen működik, s ennek 46 %-a, 13,500 ha tartozik az üdülőerdő övezetbe. A Parkerdőgazdaság célja, hogy biztosítsa a főváros lakossága részére a zöldterületek által nyújtható egészségügyi hatás maximális érvényesítését.

A IV. ötéves terv időszakában tekintélyes összeget fordítanak e területek üdülőképességének fejlesztésére: új parkerdők esztétikai fásítások, arborétumok létesítésére és fenntartására, sétautakra, parkerdők berendezésére /forrásfoglalások, kilátótornyok, padok, asztalok stb./ közlekedési utakra, autóparkolókra, pihenőkre, játszó-szórakozóterek kialakítására, erdei tornaösvények, sportlétesítmények építésére, hétvégi pihenőhelyek létesítésére.

A szabadidő megnövekedése következtében egyre fokozódik az igény erdeink többoldalú hasznosítása iránt. Nincs idő arra, hogy sokat tétovázzunk erdeink közjóléti hasznosításának megvalósításával. Ennek során az erdészeti szakember kilép a zárt termelési ciklusból és szoros kapcsolatba kerül a nagyközönséggel. Szakmai ismeretét épp ezért ki kell bővítenie az idegenvezetés, a vendéglátás korszerű kivánalmainak megfelelően is.

Az erdőesztétika szabályait alkalmazó erdész mindazt feltárja a tájban, ami a szépség forrása, vagyis az ember örömeinek, jó közérzetének, lelki megújulásának testi felfrissülésének tárgya és eszköze lehet. Az élőfákkal művészi módon dolgozó erdésznek meg van minden lehetősége a kivánatos pszichológiai és esztétikai hatás elérésére.

A Velencei tó

Budapesttől 30 km-re fekszik hazánk harmadik legnagyobb tava /26 km²/. Könnyen megközelíthető, elsősorban hétvégi üdülés céljára szolgál.

A tó környéke termőhelyi szempontból két eltérő körzetre osztható: északon a Velencei hegység gránittömbje övezi, dél felől pedig a Mezőség pannóniai üllédéke. A tó közvetlen környéke fátlan, ez mind tájképi, mind üdülési szempontból nagyon kedvezőtlen. A Velencei tóra készült regionális rendezési tervhez csatlakozva az ÁEMI. Fásítást Tervező Osztálya 1965-ben elkészítette a Regionális Zöldövezeti Tervét, amelynek kivitelezését a Mezőföldi Állami Erdő- és Vadgazdaság végzi. A zöldövezet külső zöldövét a Velencei hegység erdei képezik, a belső zöldöv a tó partja mentén húzódó üdülőterületek zöldterületeiből áll. Az összeköttetést a két zöldöv között új erdők telepítésével kell megoldani. A Pákozdi emlékmű környéke a tó minden részéről látható. Kopár oldalain a zöldövezeti terv alapján 1967-ben indult meg az erdőtelepítés. Eddig 186 ha fásítás kivitelezése történt meg a zöldövezeti terv által tervezett 454 ha területből.

Édes István főmérnök

A Velence-i tó zöldövezeti erdőtelepítéseinek ismertetése előtt úgy érzem néhány szóban ismertetnem kell a terület, illetve táj-jellegét.

A Velencei hegység illetve a zöldövezeti szempontból érdekelt területek tájjellegileg hazánk legkisebb erdőgazdasági tájához a sukorói tájhoz tartoznak, melynek teljes területe mindössze 11 ezer hektár, keletről Pázmánd, Kápolnásnyék községek, nyugatról Spékesfehértúr város, északról Lovasbény, Pátka községek, délről Gárdony határolja. Kelet-nyugati irányban 18 km, észak-déli irányban 9 km kiterjedésű. A táj tájrészletre nem tagozódik ennek ellenére azonban a déli kitétségszerű területek, - így a zöldövezet szempontjából számba jöhető területrészek - nagyon különbözőek az északi területek, adottságaitól. A táj összes erdőterülete mintegy 3000 ha, s ebből csupán 500 ha az a korábban meglévő erdőterület, amely megfelelő átala-

kitással az ujonnan telepített erdőterületekhez kapcsolható, mint zöldszeveze-
ti erdő.

A táj elkülönülését a Mezőföldi erdőgazdasági tájtól a lényegesen el-
térő geológia kialakulása, s ebből eredő talaj és fatenyészeti adottságai
határolják el. A Velencei hegység hazánk egyetlen őshegysége, amely a
mélybe süllyedt őshegységnek felszinen lévő kupja a földmozgások következtében
kiemelkedett. A hegység alapkőzete gránit, amely az idők folyamában
szemcsésen 30-50 cm mélységig mállott szét, egyes helyeken azonban az
összefüggő alapkőzet sziklakibuvásai is megtalálhatók. A hegység peremré-
szeit pannoniüledék és harmadkoru üledéktörmelék alkotja. A táj dombvidék
jellegű legmagasabb pontja 351 m magas, déli lejtői igen száraz vizgazdál-
kodásuak. A táj nagy állóvíze a Velencei tó 2600 ha tófelülettel, amely a
pleistocén elején árkos süllyedés következtében keletkezett.

Éghajlati viszonyára jellemző a nyugat-északnyugat szélirány, átlagos
évi csapadék 564 mm, amely április és szeptember között mindössze 300
mm. Talajtipusaiban jellemzőek a váztalajok: alaptipusaiban a sekélyen felap-
rózott sziklás-köves váztalaj, a kibuvásos gránittömbök a talaj savanyu
kémhatásu őshonos fafajai a molyhostölgy, a kocsánytalan tölgy, erdei fe-
nyő, csertölgy. Az elmondottak jellemzőek az ujonnan telepített zöldszeveze-
ti erdő talajtipusára. Kismértékben más váztalajok üledék és hordalék, sö-
tét színű és barna erdőtalajok is előfordulnak. A jövő célkitűzése, hogy a
rendelkezésre álló mintegy 360 ha-t kitevő területen a zöldszeveti igényt
is kielégítő erdőtelepítést, fásítást végezzünk és egyben esztétikailag sivar
jellegű kopár területek talajának védelmét és megjavítását biztosítsuk.

A zöldszevet tervezési munkálatai a Velencei Intézőbizottság 1965.
évben végeztette el a Balatonfüredi fásítást tervező csoportjával.

Az első felmérések és az akkori tervek alapján a kopár legelőterü-
letek kibocsájtása révén, mintegy 360 ha terület állt az erdőtelepítés fásítás
rendelkezésére. A fásítási munkákat 1966. őszén kezdtük meg 60 ha-os
tervezett évi ütemezéssel a jelenleg 20 ha-on telepítettünk új erdőt a
Velencei tó zöldszevetének kialakítása érdekében.

Elsődleges célunk volt a telepítések során hogy a lehetőségekhez
mértén a megfelelő fafajok megválasztásával biztosítsuk az érintett területek
boritottságát.

A fafajok megválasztásánál mindenek előtt a talajadottságoknak megfelelő fafaj-
fajokat telepítettük megfelelő arányban a cserjék telepítésével. Így elsősorban
a kocsánytalan tölgy, erdei, fekete fenyő, ~~körje~~, csertölgy, molyhostölgy fa-
jok jöhettek számításba.

A táj őshonos fafajaiból ugyan a fenyők teljesen hiányzanak, de tekintve, hogy a fekete, és erdei fenyővel történtek sikeres telepítések a korábbi években, így a gyakorlat tapasztalata alapján alkalmaztuk a fenyő fajokat. Az erdősítéseket csemeteültetéssel, makkvetéssel és kisebbrészen fenyő magvetéssel végeztük, ahol lehetett, - kivéve a sziklakibuvásos részeket - teljes talajelőkészítést alkalmaztunk.

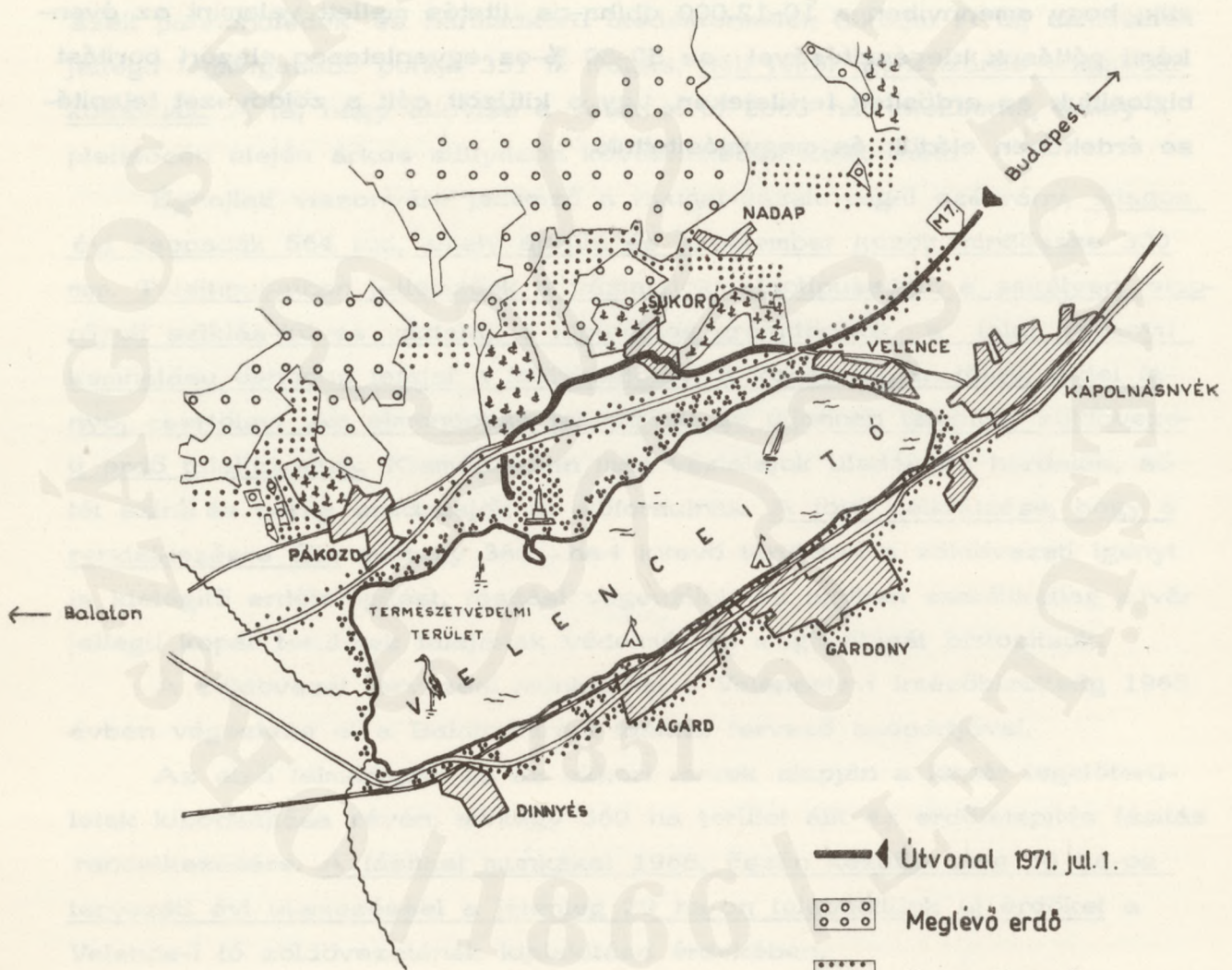
Nyomatékosan hangsúlyozni kívánjuk azonban, hogy a fásítás, illetve telepítés célja a tájvédelem és a talajjavítás. Szélsőségesen mostoha talaj és éghajlati adottságok mellett kellett a feladatainkat végezni, így úgy érezzük, hogy amennyiben a 10-12.000 db/ha-os ültetés mellett valamint az évenkénti pótlások kiegészítésével az 50-60 %-os egyenletesen elszórt borítást biztosítjuk az erdősített területeken, úgy a kitűzött célt a zöldsőveget telepítése érdekében elértük és megvalósítottuk.

1851

1866

VELENCEI TÓ ZÖLDÖVEZETE

M = 1 : 100000

- Útvonal 1971. júl. 1.
- Meglévő erdő
- Tervezett erdő
- Tervezett zöldterület
- Szőlő, gyümölcsös

A Tihanyi félsziget

Hazánk egyik legjelentősebb idegenforgalmi nevezetessége Tihany félszigete. Természeti, geológiai, régészeti emlékei nemzetközi jelentőségűek. Természeti értékeit 1952-ben a Természetvédelmi Tanács védetté nyilvánította, majd tájvédelmi körzetté jelölte ki. Területe 12 km².

A Kiserdőtető szélmarta sziklájánál megállva az egész félsziget belátható. Alatta a Balaton szintjénél 14 m-el magasabban fekvő Belső tó, délre a gejzirmező vulkánikus képződményei láthatók. A félsziget nyugati oldalán molyhos tölgy, virágoskóris véderdő húzódik végig. Keletre Tihany község és a barokk templom emelkedik.

Az építészek által elkészített regionális tervhez kapcsolódva az **ÁEMI**. Fásítást Tervező Osztálya elkészítette a félsziget erdészeti tájrendezési tervét.

A tájrendezési terv fő irányelvei:

- az erdők parkerdővé való alakítása és turisztikai feltárása,
- a nem hasznosított területek fásítása, mandulások, levendulások telepítése,
- az egész félsziget üdülési szempontból való feltárása,
- az intenzív forgalmi részek zöldterületi rendezése,
- tájzavaró részek eltakarása, megszüntetése.

A Veszprémi Erdőrendezési Kirendeltség elkészítette Tihany üzemtervét, amely ezeket a szempontokat már figyelembeveszi. Az erdők kezelését a Keszthelyi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság végzi, a közvetlen munkák a balatonfüredi Erdészet feladatát képezik.

Hubay Gyula
csoportvezető

Erdőgazdálkodási feladatok és célkitűzések a Balatonfelvidéken.

Ezen ismertetőben nem az egész Balatonfelvidék-erdőgazdasági tájra vonatkozóan szeretném előadni az erdőgazdálkodás feladatait, egyes erdőgazdálkodási kérdéseket és jövőbeni célkitűzéseket, hanem a Balatonfelvidék erdőgazdálkodási táj azon részére, amely az u.n. Közjóléti erdők fogalmába sorolható.

Ez a terület délről a Balatonra támaszkodik, északon határa a Várpalota-Veszprém között a 8-as számú főútvonal, Veszprémtől a délnyugati irányba húzódó Veszprém-Nagyvázsony-Tapolcai országút, innen északi irányba húzódó Lesence-völgy Sümegig, Sümegtől délnyugati irányban a Keszthelyig terjedő utvonal.

Amikor megállapíthatjuk, hogy a dolgozó emberek egyre inkább kívánják szabadidejüket természetes körülmények között, erdőkben kirándulással, turisztikával eltölteni, ugyanakkor az is közismert, hogy úgy a belföldi, mint a külföldi idegenforgalom fő-területe Budapest és környéke mellett a Balaton. A Balatontól északi irányba húzódó erdős vidék, a maga változatos erdő-összetételével, hegyeivel, természetes kiegészítője a balatoni üdü-lőövezetnek és egyben a Balaton északi részének panorámáját is adja. Ezen a területen Erdőgazdaságunk, a Balatonfelvidéki Erdő-és Fafeldolgozó Gazdaság működik.

E szóban-forgó terület az itt élő emberek ősi kulturvidéke, hiszen a táj szépségét, kedvező klimatikus adottságait, már a Pannóniát meghódító rómaiak is felismerték, településeket hoztak létre, ők honosították meg a táj szőlőkultúráját, amely a mai napig a nagy kiterjedésű és minőségű boro-kat adó balatoni borvidéket képezi, mint a badacsonyi-balatonfüredi, csopa-ki borvidék. Ezen körülmény ugyancsak fokozza azt, hogy e vidékeket tö-megesen keresik fel bel-és külföldi látogatók.

A táj látogatottságát a Balaton, a szép táj, a borvidék mellett fokozza és kiegészíti, hogy a magyar történelmi múlt olyan emlékei vannak e tájon, mint a tihanyi apátság, a nagyvázsonyi Kinizsi vár, a Sümegi, Tátikai, Rezi, hegyesdi várromok, szigligeti-vár!

A magyar költők is a századok során megénekelték költeményeikben e táj kiemelkedő helyeit, mint a Tátika, Csobánc, Gulács hegyeit, várait.

Napjainkig a Balaton északi partján tömegesen épültek modern szállodák, üdülő-házak és sok tizezer ember épített itt nyaralót, hétvégi pihenőt. A táj fejlettsége, kulturáltsága, a szolgáltatások színvonala és mérete eléri a világszínvonalat és honfitársainkon kívül, Európa minden országából is tömegesen keresik fel. Hogy néhány számmal is illusztráljam e táj idegenforgalmát és hogy mennyien keresnek itt felüdülést, kikapcsolódást, pl.:1970.évben Badacsonyban 1.2 millió Tihanyban közel 2 millió ember fordult meg. Az autók számának növekedésével, de a kirándulást, turisztikát kedvelő emberek nagy száma miatt a Balaton-parti keskeny sáv ekkora létszámot fogadni nem is tud, így egyre nagyobb számban keresik fel az itt lévő erdőket és ahogy a Balaton panorámáját adják itt húzódó erdős-hegyek, úgy ezeket járva, csodálatos kilátás nyílik a Balatonra és a táj szép-formájú hegyeire, barátságos, szemet-gyönyörködtető tájaira.

E bevezetőként elmondottak figyelembe-vételével sajátosan alakulnak erdőgazdaságunk feladatai és sajátosan vetődnek fel egyes erdőgazdálkodási kérdések is. - Talán abból indulnék ki, hogy 1945 óta napjainkig milyen feladatokat kellett megoldani az erdőgazdálkodásnak. Amikor a fentiekben ecseteltem e táj szépségeit, kiemelkedő helyzetét, akkor azt is el kell mondanivaló, hogy az itt lévő erdők állapota, maga az egész táj sok tekintetben nem felelt meg azoknak a követelményeknek, amelyek helyzetéből adódnak.

Magukat, az itt álló, ill. húzódó hegyes-dombos erdőket a múltban nem kezelték kellő szakszerűséggel, nagy területeket legeltettek, sok volt a rontott erdő, sok az elkopárosodott terület, amelyek esztétikailag is kedvetlen képet mutattak. Olyan kiemelkedő helyeken, mint a Badacsony-hegy kiterjedt kőbányászat folyt.. A nagy-kiterjedésű kopárok, a tapolcai-medence fátlanságával inkább sivár, mint esztétikus képet mutatott.

Az erdőgazdálkodásnak meg kellett kezdeni a rontott erdők átalakítását a kiritkult, legeltetett hegyoldalakon, megfelelő erdősitéssel erdőállományok kialakítását, amelyek a további eróziót meggátolják és esztétikailag is szebbé, harmónikusabbá teszik a vidék arculatát. Meg kellett kezdeni a sivár képet nyújtó kopárok beerdősítését, a tapolcai medence fásítását, elérni azt, hogy a Badacsony és Nemesgulács hegyeken éktelenkedő sebeket okozó kőbányászást szüntessék meg és hozzákezdeni e hegyek sebeinek újraerdősítéssel való lehetséges begyógyításához.

Ezen meginduló és a mai napig elvégzett munkák volumenben, nagyságrendben is jelentősek voltak. A nagyobbarányú munkálatok megindulása 1955 év körül vette kezdetét és az elmúlt 15 év alatt mintegy 4.000 ha újraerdősítése történt meg, de a fiatal és középkorú állományok nagy területén

is el lett végezve a tisztítással-nevelővágással történő állományalakító munka, ezáltal ezen erdők napjainkban már kulturált, esztétikus élményt nyújtó erdővidékké alakultak át. Mintegy 1000 ha teljesen kopár hegyvidék beerdősítése történi meg ezidáig, a tapolcai több ezer holdas láp-terület csa- torna- és egyéb fásításaival ma szép, hangulatos tájjá varázsolta e terüle- tet is. Hozzáfogtunk és szép eredményeket értünk el a Badacsony hegy kőbányászás okozta sebeinek erdősítéssel való begyógyításában, a hegy tetején kiránduló erdőt alakítottunk ki, megfelelő berendezésekkel, folyik a Tihanyi félszigeten nemcsak az erdőterület parkerdővé való átalakítása, de az egész Tihanyi télsziget természetvédelmi - szépítési munkálatai.

E nagyságrendben is jelentős munkák elvégzése komoly feladatok elé állította erdőgazdaságunkat, mivel a Balatontelvidék e részének erdei nagy területtel ugy termőhely, mint éghajlat vonatkozásában szélsőséges terüle- teknek tekintendők. Közismertek e főleg dolomit-alapközetű hegyek rossz- vizgazdálkodási viszonyai és szélsőségesen kis csapadék ellátottsága. Pl. Balatonfüred körzetében a csopaki csapadékmérő állomás adatai szerint az elmúlt 10 évben 410 mm volt az átlagos évi csapadékmennyiség. E terüle- teken, de ezektől délnyugati irányban haladva ugyan emelkedik a csapadék- mennyiség és Keszthelyen eléri már a 700 mm-t, de a meredek, déli ki- tettségű, dolomit alapközetű erdőterületek ugyancsak a szélsőségeket kép- viselik az erdőgazdálkodásban. E szóbanforgó erdőterületeken dolomit-váz- talajok, rendzinák alakultak ki, rajtuk karszt-bokor erdőkkel, jobb esetben cseres-molyhos tölgyes, vagy molyhostölgy-virágoskórises erdőkkel. - Igaz, hogy a közvetlen Balatonfelvidék északi kitétségeiben, völgyeiben lösz is rakódott le és itt gyertyános-tölgyes, sőt azonális bükkösök is állnak. A Balatoni dolomit vidéktől északra, kelet-nyugati irányban bazalt alapkőzetre hullott, löszön kialakult agyagbemosódásos barna erdőtalajokon jobbak az erdőtenyészeti viszonyok, zömmel gyertyános-tölgyesek és bükkösök is álla- nak, azonban a multban ezen erdőkben sem folyt mindenütt kellő szaksze- rűen az erdők kezelése, felujtása, így nagy területeken kellett a rontott erdőket átalakítani, az elmaradt nevelővágások végrehajtásával az állomá- nyok kezeltségi fokát emelni, javítani. Mindezen erdőgazdálkodási feladatok a mai napig ugyszólván mindenütt végrehajtást nyertek és ezen jobb termő- helyi viszonyu, a Balatontól kissé beljebb tekvő, de a kiránduló övezetbe tartozó erdők esztétikai arculata is jelentősen megváltozott, szebb, harmóni- kusabb benyomást gyakorolnak az itt megforduló nagyszámu turistára, kirándu- lóra.

Visszatérve a Balatonhoz közelebbi területekre, e vidék szélsőséges erdőtenyészeti viszonyai mellett a gyakorta fellépő nagy-mértékű aszálykárok is nehezítették munkánk végrehajtását, e területek újra erdősítését.

Amikor a fent vázolt erdőgazdálkodási ténykedéseinket elvégeztük, aminek eredményeképpen ma a Balaton térségében kezelt erdők, a régi rontott és kiritkult, rossz fafajösszetételű erdők, kopárok helyén szép erdősítések és fiatalosok állanak, úgy gondolom e természetes erdőgazdálkodási ténykedés megvalósításával is sokat tettünk a táj esztétikai szépségének, kulturáltságának emelésére, az irányban, hogy ezen erdőterületek, a Balatonfelvidék megfeleljen az erdők sokoldalú rendeltetésének, szolgálja a közjót, fokozott lehetőséget biztosítson a pihenni, üdülni vágyó dolgozó embernek.

Az erdőterületek, kopárok, a tapolcai medence fásításai mellett meg kell említeni, hogy magában a Balaton-parti sávban is nagyarányú fásítást, parkosítást hajtott végre erdőgazdaságunk, amely jelentősen hozzájárult a Balaton-part szépségének, valóban kultúrájá üdülni-övezetté való alakításának nagy munkájához.

Amikor az eddigiekben azt szerettem volna elmondani, hogy már eddig is sok minden történt, hogy ezen erdők megfeleljenek sok oldalú rendeltetésüknek, ugyanakkor el kell mondani, hogy még igen nagy feladatok elvégzése áll előttünk és az utóbbi években ezeken túl, ugrásszerűen megnőtt az erdők közjóléti szerepének jelentősége és az az igény, hogy további gazdálkodásukat e céllal fokozottan összehangolva végezzük és e közjóléti szerepnek megfelelő berendezésekkel, létesítményekkel is ellássuk.

Ezen feladatainkat az alábbiakban szeretném összefoglalni:

A tájnak továbbra is legkiemelkedőbb, leglátogatottabb helye Badacsony és Tihany tájvédelmi körzete. Tovább kell folytatni a Badacsony-hegy erdészeti rekonstrukcióját, a bányahányók, bányaudvarok beerdősítését, a hegytetőre felvivo lépcsősorok, utak karbantartását, a hegytetőn lévő menedékházak, kilátótornyok újjáépítését, panoráma-ut kialakítását, parkerdővé való átalakítását, pihenőhelyek, berendezések biztosítását. - Badacsony körzetében tekszik az ország talán legszebb vulkánikus hegycsoportja és ezen páratlan panorámát nyújtó vulkánikus hegyek, rekonstrukcióját is meg kell kezdeni, a bányahányók eltüntetését, a hegyek kopár részeinek újra-erdősítést, a meglévő erdők rendbehozatalát, indokolt átalakítását. E vulkánikus hegysorozat legismertebbjai: A Szentgyörgyhegy, Nemesgulács, Szigliget, Csobánc, Káptalantóti hegyek.

A Tihanyi télszigeten a parkerő-átalakítás továbbvitele mellett végre kell hajtani azon természetvédelmi célú munkákat az Országos Természetvédelmi Tanács irányítása mellett, amelyek különleges flórájából, geológiai képződményeiből adódnak.

Mint tájvédelmi területet megemlíteném még az ugyancsak Gazdaságunk kezelésében, Keszthely mellett lévő Kisbalatoni madárrezervátumot, amely európai híri.

Mielőtt a meglévő, általunk kezelt erdőkben előttünk álló feladatokról szólnék, mint jelentős feladatot kell megemlíteni az e körzetben elhelyezkedő több ezer ha-t kitevő dolomit- és mészkőkopár újra-erdősítésének feladatát. E kopárok Balatonfüzfő, Litér, Pét, Várpalota, Veszprém körzetében a Balaton közvetlen háttérében helyezkednek el, nagymértékben rontják a táj esztétikai értékét. Ujraerdősítésük nemcsak a táj arculatát változtatja meg előnyösen, hanem mivel e körzetben helyezkedő ipartelepek szennyezett levegője ma a széliránynak megfelelően a közvetlen Balatonpartra jut le és ez üdülőövezet levegőjét nagymértékben rontja, a kopárok beerdősítése után a szennyezett levegőnek a Balatonhoz való lejutása is meg lesz gátolva. E nagyszabású, tájesztétikai és levegőszennyeződéssel kapcsolatos feladat volumenének nagysága miatt igen jelentős feladattal ró Gazdaságunkra a következő évtizedben.

Ami a meglévő, a közjóléti szempontból figyelembeveendő, mintegy 25.000 ha-t kitevő erdőkben adódó feladatainkat, gazdálkodásunk irányvonalát illeti, a következőket szeretném előadni:

Mint az előzőkben is szó volt róla, a Balatonfelvidéken sok volt a rontott, kiligetesedett erdő, elkopárosodott hegyoldal, terület. Bár ezideig is, ahol lehetett a termőhely miatt, lombcsemetékkel: - kt. tölgy, cser, bükk, vöröstölgy, szelidgesztenye- történt az erdősítés, a termőhely szélsőséges viszonyai miatt nagy területeken feketefenyővel lehetett csak az újraerdősítést elvégezni. Ez a körülmény a mai napig oda vezetett, hogy a Balatonra is ránézöleg, nagy összefüggő feketefenyvesek alakultak ki, hova-tovább azzal a veszéllyel, hogy egyhanguvá változtatják a Balaton háttérét képező erdővidéket, a balatoni panorámát. A feketefenyő a tájban nem őshonos, csak más fafajokkal elegyítve, megtörve, kisebb területi jelenléttel biztosítják a táj-esztétikát. Amellett az egyre emelkedő látogatottság miatt mindig ki vannak téve azon veszélynek, hogy az erdőtűz martalékává válnak.

A másik jelentős körülmény, amit figyelembe kell vennünk; az erdők ökonómiai osztályozása során a meglévő lomberdők jó része a gazdaságta- lan erdők sorába kerül, a népgazdaságnak nem kitizedő letermelésük és

ujra erdősítésük. Ez a körülmény szerencsére egybevágnak azon igénnyel és meglévő adottsággal, hogy e gazdasági küszöb alatt álló erdők igen gazdag faj- és cserje- összetételűek, a szubmediterrán klíma összes fajtái és cserjéi, amelyek között sok színes levelű, megtalálható itt és különösen az őszi lombszíneződés idején a festő ecsetjére méltó képen díszítik hegyeinket, erdeinket. E gazdasági szempontból nem eléggé gazdaságos, viszont szinharmonikus testű szépségű erdők, karsztbokorerdők további átalakítását, mivel az elsősorban tekefenyővel volna lehetséges nem folytatjuk, ugyanakkor ezen állományokban kisebb fokú nevelővágásokkal beavatkozva, igyekszünk fajösszetételüket, tájésztétikai hatásukat emelni.

Természetesen a nem a közvetlen Balaton közelségében fekvő és egyébként is jobb termőhelyeken tovább folytatjuk a még meglévő rontott erdők átalakítását, vagy nevelővágásokkal való helyrehozatalát.

Az erdők szakszerű kezelésének továbbvitelével önmagában is tovább növeljük ezen övezetbe eső erdők esztétikai értékét.

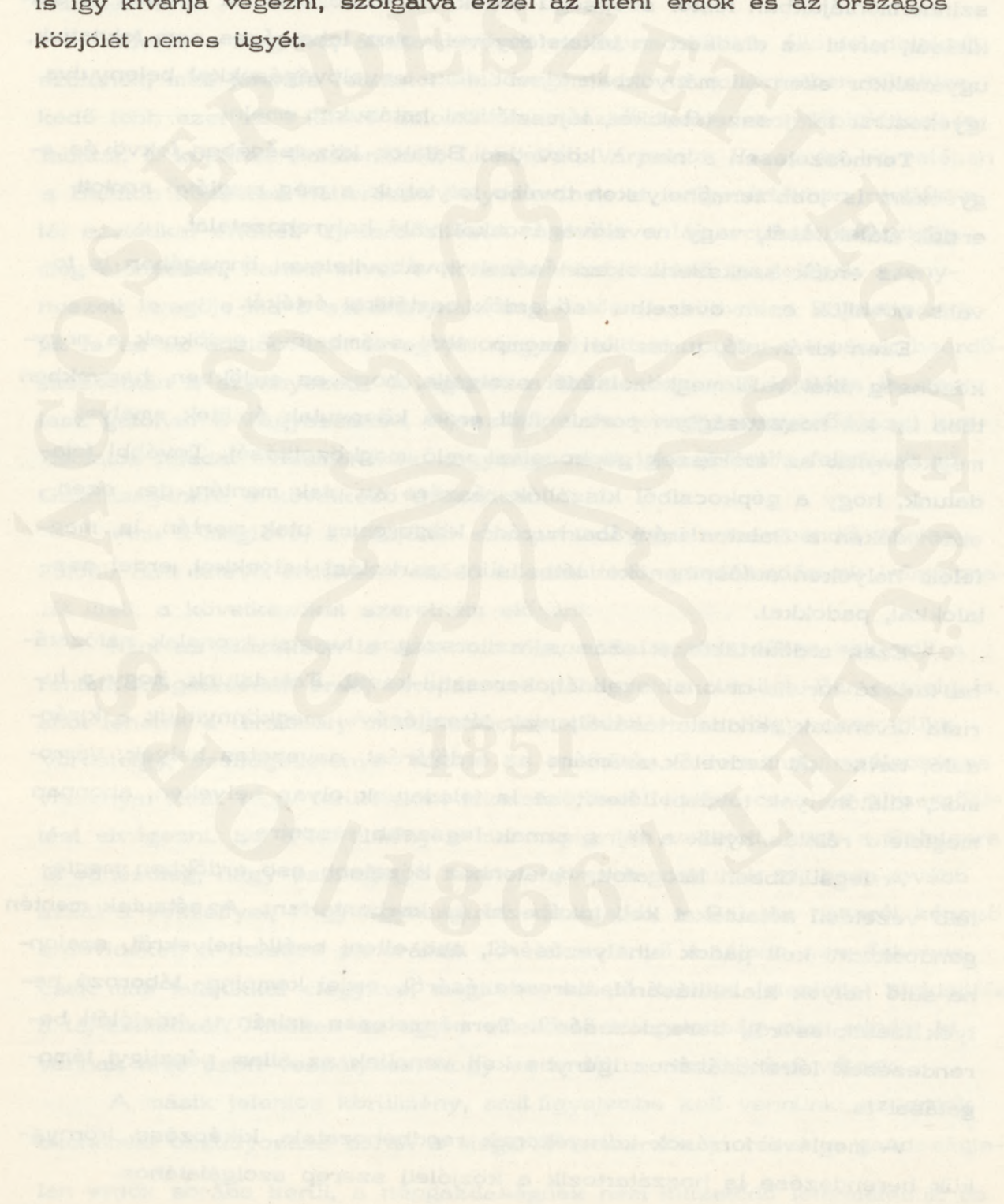
Ezen kiránduló, turisztikai szempontból számbajövő erdőknek a nagyközönség által való megközelítését szolgálja, hogy ez erdőkben, hegyekben több tíz km hosszúságban portalanított erdei kövesutak épültek, amelyek megkönnyítik az erőrészek gépkocsival való megközelítését. További feladatunk, hogy a gépkocsiból kiszállók részére az utak mentén, de ezen erdővidéken a Balaton irányába húzódó közforgalmi utak mentén, is, megfelelő helyeken autós-pihenőket létesítsünk parkolási helyekkel, erdei asztalokkal, padokkal.

Ezen erdőterületeket számos, az országos turista-utvonalak hálózatába tartozó turista-utvonal szeli át, keresztül-kasul. Feladatunk, hogy a turista utvonalak rendbetartásával, újak létesítésével megkönnyítsük a kiránduló, turisztikát kedvelők számára az erdőjárást, nevezetes helyek, várók, kilátóhelyek további létesítése is feladatunk olyan helyeken, ahonnan megfelelő rálátás nyílik a tájra, annak legszebb részeire.

A legsűrűbben látogatott, Balatonhoz közelebb eső erdőkben megfelelő vezetési sétautakat kell kiképezni és karbantartani. A sétautak mentén gondoskodni kell padok elhelyezéséről, eső elleni beálló-helyekről, szalonna-sütő helyek kialakításáról, berendezéséről, erdei kemping- táborszobák kialakításáról, berendezéséről. Természetesen ez irányú, közjóléti berendezések létrehozásához igénybe kell vennünk az állam pénzügyi támogatását is.

A meglévő források környékének rendbehozatala, kiképzése, környékük berendezése is hozzátartozik a közjóléti szerep szolgálatához.

Beszámolóm végére érve, amely koránt sem tart igényt a teljességre, nagy vonalakban szerettem volna bemutatni e tájat, e táj adottságait, sajátosságait, kiemelkedő helyzetét és ebből fakadóan erdőgazdálkodásunkat érintő feladatokat, a jövőben megvalósítandó munkálatok sokretűségét, amely munka elvégzéséhez az itt dolgozó erdészeti kollektíva nagy lelkesedéssel, erdő- és természetszeretettel látott hozzá, munkáját a jövőben is így kívánja végezni, szolgálva ezzel az itteni erdők és az országos közjólét nemes ügyét.

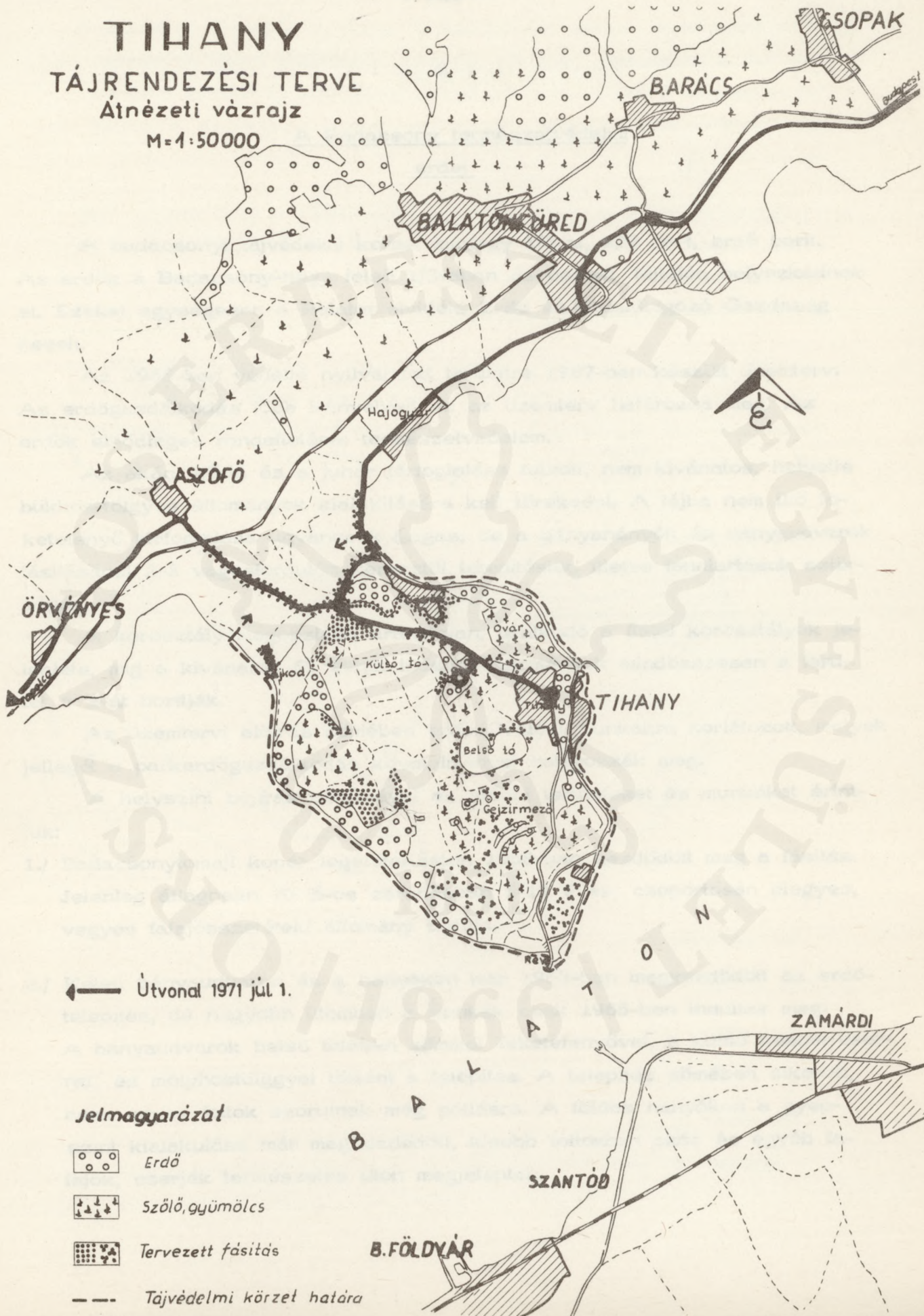

TIHANY

TÁJRENDEZÉSI TERVE

Átnézeti vázrajz

M=1:50000

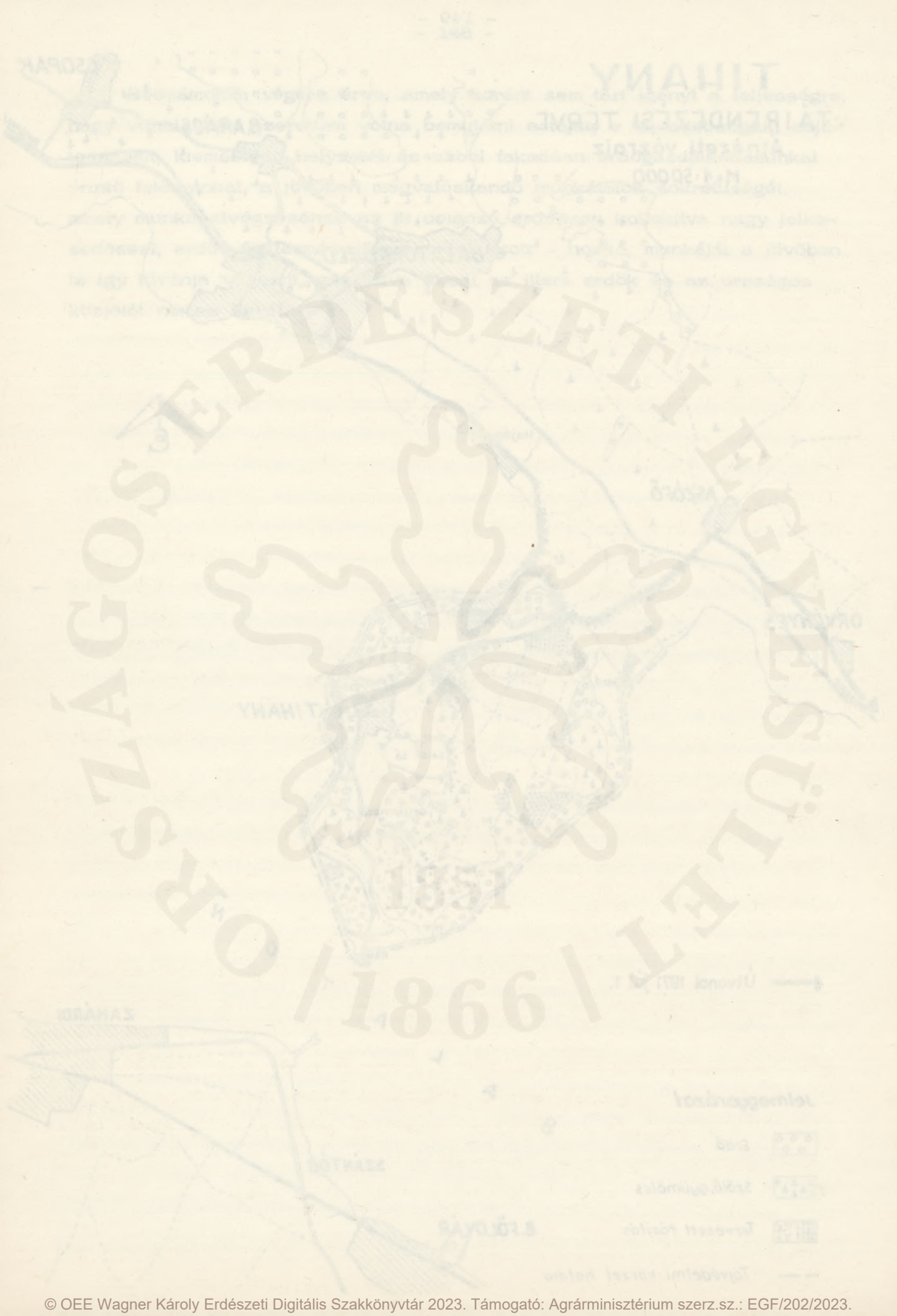
← Útvonal 1971 júl 1.

Jelmagyarázat

- Erdő
- Szőlő, gyümölcs
- Tervezett fásítás
- Tájvédelmi körzet határa

ERDŐSZÁGOS ERDÉSZETI GYŰJTEMÉNY

1851 / 1866 / 1881

A Badacsonyi természetvédelmi
erdei

A badacsonyi tájvédelmi korzet mintegy 1/3-át, 227 ha-t, erdő borít. Az erdők a Badacsonyi-hegy felső 1/3-ában és északi lejtőjén helyezkednek el. Ezeket egységesen a Balatonfelvidéki Erdő és Fafeldolgozó Gazdaság kezeli.

Az 1965-ben védetté nyilvánított területre 1967-ben készült üzemterv. Az erdőgazdálkodás főbb irányelveit az az üzemterv határozza meg. Az erdők elsődleges rendeltetése: természetvédelem.

Az akác, kőris és a juhar tértoglalása túlzott, nem kívánatos, helyette bükkös-tölgyes állományok kialakítására kell törekedni. A tájba nem illő feketefenyő tértoglalása ugyancsak magas, de a bányahányók és bányaudvarok fásításánál 2-3 vágásfordulón keresztül telepítésük, illetve fenntartásuk szükséges.

A korosztály megoszlása aránytalan, uralkodó a fiatal korosztályok jelenléte, míg a kívánatos 61 évnél idősebb állományok mindösszesen a terület 5 %-át borítják.

Az üzemtervi előírás zömében erdőművelési munkákra korlátozott, melyek jellegét a parkerdőgazdálkodás követelményei határozzák meg.

A helyszíni bejárás alkalmával az alábbi területeket és munkákat érintjük:

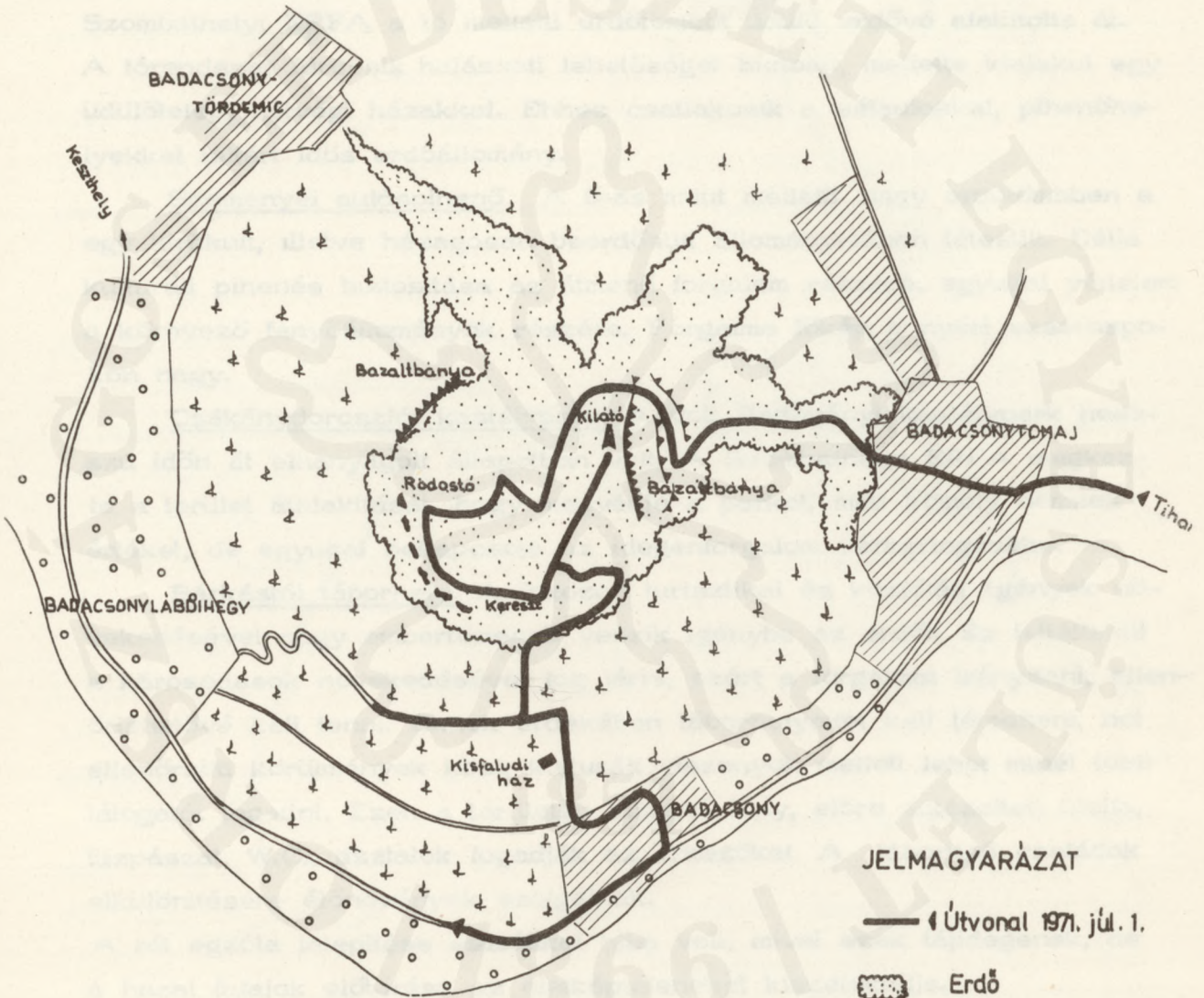
- 1./ Badacsonytomaji kopár legelőterületen 1958-ban kezdődött meg a fásítás. Jelenleg átlagosan 70 %-os záródásban 5-12 éves, csoportosan elegyes, vegyes fafajösszetételű állomány borítja.
- 2./ Keleti bányaudvaron és a hányókon már 1953-ban megkezdődött az erdőtelepítés, de nagyobb ütemben a munkák csak 1965-ben indultak meg. A bányaudvarok belső felében zömmel feketefenyővel, a külső felében cserjékkel és molyhostölgygyel történt a telepítés. A telepítés zömében sikerült, csak egyes foltok szorulnak még pótlásra. A földes hányókon a gyepszint kialakulása már megkezdődött, kisebb foltokban akác és egyéb fajok, cserjék természetes úton megjelentek.

- 3./ A teljesen sűrű, szinte áthatolhatatlan bozótos állomány tisztításánál az volt a célkitűzés, hogy az állomány záródását minél kevesebb törzsszámmal tartsuk fenn. Az állományban nem kívánatos fafajokat, az állomány szerkezetének fenntartása mellett igyekeztek mindenütt viszszaszorítani.
- 4./ A tájba nem illő sarj akác állomány alátelítéssel fafajcseréje, bükkös-kocsánytalantölgyes állományra. További átalakítások csak a terv-időszak végén folytatódnak, elszórt, kisebb erdőrészekben, hogy nagyobb kiterjedésű összefüggő fiatalosok egyszerre ne keletkezzenek.
- 5./ Megtekintjük még a nemrég létesített Rodostó-i kilátót, a Ranolder kereszt melletti pihenőt, a helyre állított Rózsakő feletti kilátót és a felújításra váró Kisfaludy kilátót. Utközben érintjük a tetőn létesített pihenő és szalonnasütő helyet.
- 6./ A tetőről lejövet keresztülhaladunk a hegy déli oldalán lévő karsztbokorerdőkön, érintjük a Hertelendi kilátót és megtekintünk egy értékes 120 éves kocsánytalantölgy csoportot.

BADACSONY PARKERDŐ

M=1:25000

B A L A T O N

Vas megye közjóléti objektumai

84-es Főútvonal fásítása. A Sopron Balatonederics közti új utafásítása a forgalmi szempontok kielégítése és a tájlesztés követelményeinek megfelelően készült. Változatos fafajok, forma és szín variációk élénkítik az utat.

Szajki parkerdő. A meglévő halastó rendszer felhasználásával a Szombathelyi ERFA a tó melletti erdőtümböt üdülőerdővé alakította át. A tórendszer fürdéshez halászati lehetőséget biztosít, mellette kialakul egy üdülőtelep, hétvégi házakkal. Ehhez csatlakozik a sétautakkal, pihenőhelyekkel feltárt idős erdőállomány.

Szemenyei autópihenő A 8-as út melletti nagy erdőtümbben egy kiritkult, illetve hézagosan beerdősült állományfoltban létesült. Célja kulturált pihenés biztosítása az átmenő forgalom részére, egyúttal védelem a környező fenyőállományok részére. Forgalma főképp a nyári vasárnapokon nagy.

Csákánydoroszlói kastélypark. A volt Batthyányi kastélypark hosszú időn át elhanyagolt állapotban volt. A Szombathelyi ERFA megkezdte a terület átalakítását, hogy megvédje a parkot, mint komoly nemzeti értéket, de egyúttal bekapcsolja az idegenforgalom vérkeringésébe.

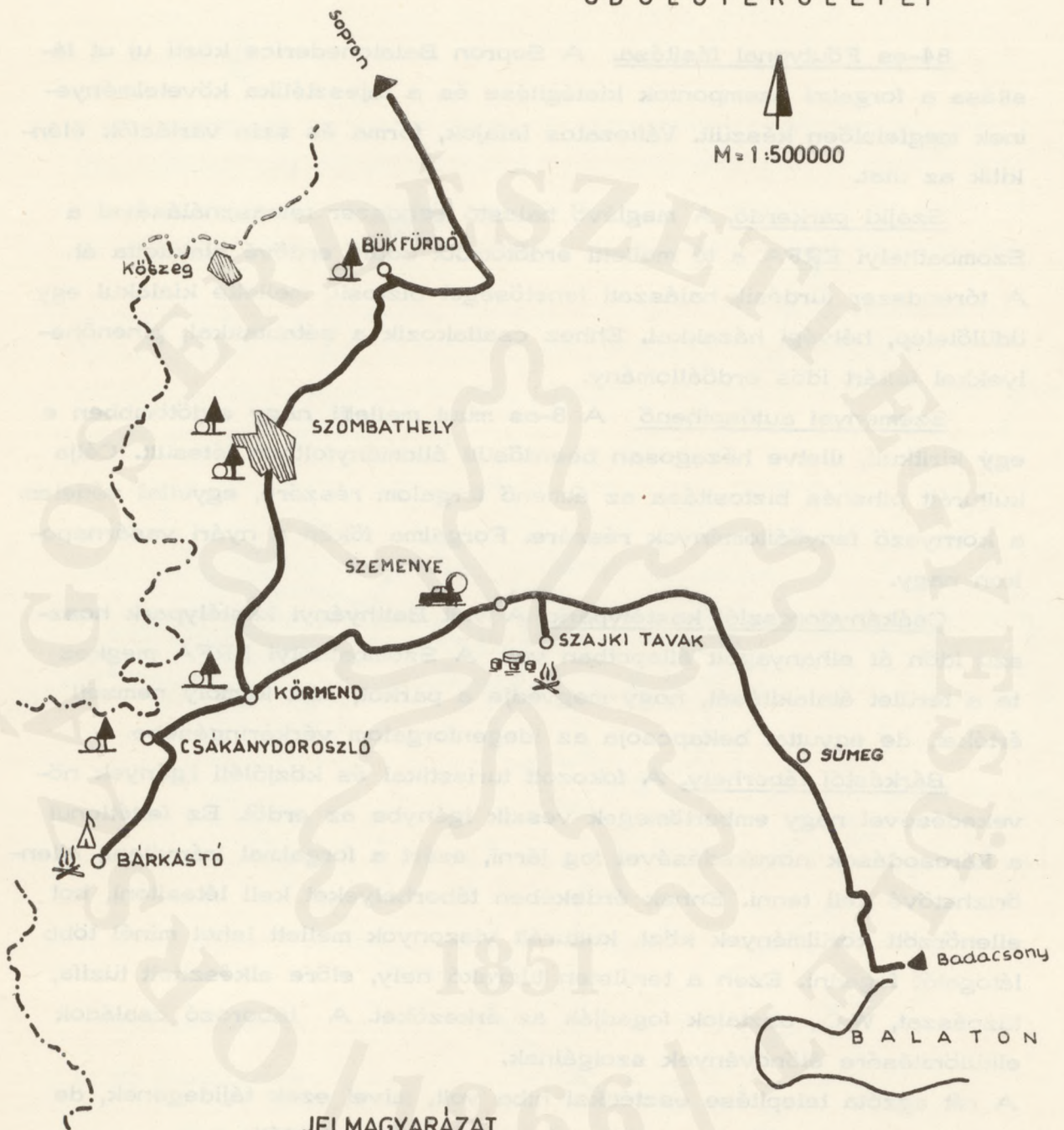
Bárkástói táborhely. A fokozott turisztikai és közjóléti igények növekedésével nagy embertömegek veszik igénybe az erdőt. Ez feltétlenül a károsodások növekedésével fog járni, ezért a forgalmat irányítani, ellenőrizhetővé kell tenni. Ennek érdekében táborhelyeket kell létesíteni, hol ellenőrzött körülmények közt, kulturált viszonyok mellett lehet minél több látogatót fogadni. Ezen a területen tüzrakó hely, előre elkészített tűzifa, tűzpázsztat, W.C., asztalok fogadják az érkezőket. A táborozó családok elkülönítésére élőnövények szolgálnak.

A rét egzóta telepítése esztétikai hiba volt, mivel ezek tájidegenek, de a hazai fafajok előtörése az életképteleneket kiszelektálja.

Bük fürdő. A fürdő és környéke az ÁEMI Fásítást Tervező Osztálya tervei szerint van fásítva. A végrehajtást zavarja, ahogy az előzetes tervszerűtlen telepítés anyagát nem távolították el. Az eredményt hátráltatja még, hogy a fásítást az ERFA, a közbeeső területeket más szervezetek, vagy senki sem gondozza.

VAS MEGYE

ÜDÜLŐTERÜLETEI

JELMAGYARÁZAT

—◄ Útvonal 1971. júl. 2.

▲ Parkerdő, park

🚗 Autóspihenő

🏕️ Táborthely, camping, pihenő

Sopron zöldövezete

Sopron várost övező erdők közjóléti szerepe már több mint egy évszázada jelentős. Külfölddel egyidőben kezdték kialakítani a pihenőhelyeket. Padok, esőbeállók a századfordulón már szép számmal álltak a közönség szolgálatában. Nemcsak kirándulásra, hanem kulturális rendezvényekre is felhasználták az erdőt, 1863-ban dalosversenyt rendeztek az erről elnevezett daloshegyen.

Az elmúlt időben az erdő, a kirándulás csak szórakozást jelentett, hiszen az életkorülmények még nem tették szükségessé az "aktív" pihenést. És mégis a soproniak igényelték a sétautakat, padokat, esőbeállókat, forrásfogalásokat és jelzett turistautakat.

A soproni erdők látogatói nem egyszerre, nagy tömegben rohanják meg az erdőt, hanem télen-nyáron folyamatosan, naponta. Ezért nem szükséges egy helyen nagy tömeg számára pihenési lehetőséget biztosítani.

Célul azt tűztük ki, hogy

- 1./ egyrészt a legmodernebb módon biztosítsuk az aktív pihenést, ezt a célt szolgálja az erdei tornaösvény,
- 2./ szétszórta több kisebb létesítménnyel széthuzzuk a pihenőket, hogy egyszerre ne tudjon sok ember tömörülni kis helyen,
- 3./ az erdő megismerésének igényét akarjuk a tanösvénnyel kielégíteni.

Sopron városában a társadalmi munkának igen nagy multja van, különösen az erdei létesítmények terén. A Városszépítő Egyesület tagjai az elmúlt száz év alatt kitunó tanujelét adták ennek. Nemcsak fáradságot, de anyagiakat sem kimélve építették a kilátókat, sétautakat, padokat, stb.

A tapasztalat azt mutatja, hogy olyan területekre érdemes befektetéseket eszközölni, amely területeknek valamelyik turista szakosztálya gazdája, mert az erdészeti nem tud mindig mindenütt ottlenni és így nem lehetséges minden rongálást azonnal észrevenni és javítani.

Az első autóspihenőt egyik legszebb területünkön a brennbergi völgyben alakítottuk ki. A tapasztalat azt mutatja, hogy szívesen időznek az autósok a pihenőn, jóformán sohasincs üresen. Ezért szükség mutatkozik még újabb pihenők létesítésére. Ez évben a Tómalom mellett építünk és még továbbiak létesítése a Hegyviaiek területén van tervbevéve.

SOPRONI PARKERDŐ

M = 1:25000

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Előszó	3
Dr. Madas András az Országos Erdészeti Egyesület elnökének megnyitó beszéde	5
Dr. Keresztesi Béla: A jóléti erdőgazdálkodás jellemzői	9
Dr. Madas László: A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság feladatai	19
Magyarszéky Béla: A természetbarát mozgalom és erdővédelem	25
Dr. Majer Antal: Az erdők kulturális vonatkozásai	29
S. Szabó Ferenc: Természetvédelem és az erdők védelme	35
Dr. Mócsényi Mihály: A városi zöldterületek kapcsolata az erdőkkel	47
Laár Árpád: A településtervezés és erdőgazdaság összefüggései	55
Dr. Héder Sándor: A zöldövezeti tervezés hazai vonatkozásai és eredményei	61
Dr. Gál János: Az erdők és fásítások szerepe az ember környezetvédelmében	67
Fekete Gyula: A közérdekű erdőtelepítés 25 éve és célkitűzései	75
Dr. Szarvas Ferenc: Az erdők és fásítások jelentősége, szerepe a vízgazdálkodásban	83
 HOZZÁSZÓLÁSOK	
Varga Imre	91
Papp Dezső	97
Dr. Boros Ádám	101
Kamarás Miklós	105
Dr. Erdélyi Zoltán	107
Juhász Miklós	111
Dala László	113
Ghimessy László	117
Dr. Sali Emil	121
Varga Imre	125
Baditz Péter	127
 "Erdők a közjóért" tanulmányut	
1. A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság területe	135
2. A Velencei tó	137
3. A Tihanyi félsziget	141
4. Badacsonyi természetvédelmi erdei	149
5. Vas megye közjóléti objektumai	151
6. Sopron zöldövezete	153

